

Pracownia Humanistycznych Studiów Interdyscyplinarnych Uniwersytetu
im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Muzeum Narodowe “Kyjowo-Peczerska Ławra”

Ukraińskie Towarzystwo Badaczy Zabytków Historii Chrześcijańskiej
Europy Środkowej i Wschodniej

NATIONAL
PRESERVE
«KYIV-PECHERSK
LAVRA»

ROCZNIK BOŁCHOWITINOWSKI

2017/2018

Poznań-Kijów 2019

UKD 27-9(05)“550.1”

Recenzenci:

Prof., dr hab. Aleksander Wojciech Mikołajczak (Polska)

Prof. UAM, dr hab. Rafał Dymczyk (Polska)

Prof., dr hab. Witalii Masnenko (Ukraina)

Redaktor odpowiedzialny

Dr Kostiantyn Krainii (Ukraina)

Autorzy są odpowiedzialni za autentyczność informacji

ISBN: 978-83-7980-048-3

© 2020 Copyright by
Pracownia Humanistycznych Studiów
Interdyscyplinarnych Uniwersytetu im. Adama
Mickiewicza w Poznaniu
Muzeum Narodowe “Kyjewo-Peczerśka Ławra”
Autorzy artykułów

Лабораторія гуманітарних міждисциплінарних студій університету
ім. Адама Міцкевича в Познані

Національний заповідник «Києво-Печерська лавра»

Товариство дослідників християнських старожитностей
Центральної та Східної Європи

НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЗАПОВІДНИК
«КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА
ЛАВРА»

БОЛХОВІТІНОВСЬКИЙ ЩОРІЧНИК

2017/2018

Познань-Київ 2019

УДК 27-9(05)“550.1”
Б15

Рецензенти:

Доктор габілітований, професор Олександр Войцех Миколайчак (Польща)

Доктор габілітований, професор Рафал Димчик (Польща)

Доктор історичних наук, професор Віталій Масненко (Україна)

Відповідальний редактор

Кандидат історичних наук Костянтин Крайній (Україна)

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори

ISBN: 978-83-7980-048-3

© Лабораторія гуманітарних міждисциплінарних студій
університету ім. Адама Міцкевича в Познані, 2020

© Національний заповідник “Киево-Печерська лавра”, 2020

© Автори статей, 2020

Віталій Козюба

ПОБОРОВИЙ РЕЄСТР 1628 р. КИЇВСЬКОГО ВОЄВОДСТВА ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО

Документи фіскального характеру XVI–XVII ст. українських земель, що входили до складу адміністративних одиниць території Царства Польського і Великого князівства Литовського, з 1569 р. – Речі Посполитої, є надзвичайно цінним і важливим джерелом у вивченні різних питань історії України. Вони надають у динаміці інформацію щодо соціально-економічного розвитку певних територій, демографічних (стан залюдненості, щільність населення), локаційних і урбанізаційних процесів, темпів внутрішньої колонізації, складу місцевої шляхти і розмірів землеволодінь, функціонування релігійних інституцій (церковна і монастирська земельна власність, наявність храмів у населених пунктах (далі – н.п.), змін кількісних показників (тарифів) і їх різновидів у поборовій системі та багатьох інших питань*.

Поборові реєстри, з 1629 р. – подимні реєстри, а також люстрації королівщин, привертали активну увагу дослідників¹. Для вивчення історії Київського воєводства (далі – КВ) першої половини XVII ст. особливу джерельну вартість має поборовий реєстр 1628 р. (далі – ПР), оскільки він містить великий масив інформації 1620-х рр. щодо землевласників і їх володінь, існуючих н.п., демографічних показників останніх, певної економічної інфраструктури (млини, рудні), розвитку ремесла, обороту земельних маєтностей (застави, оренди, держави, опікунство). ПР цікавий і тим, що за своєю формою він займає проміжне місце між традиційними поборовими реєстрами попереднього

* Автор висловлює вдячність к.і.н., ст. н.с. Інституту історії НАН України Наталії Білоус за висловлені нею зауваження до тексту роботи та Дмитру Вортману за допомогу у створенні карти Київського воєводства (див. вкладиш).

¹ Баранович О. *Залюднення Волинського воєводства в першій половині XVII ст. (1629 р.)*. Залюднення України перед Хмельниччиною: Волинське князівство. Київ: Укрполіграфоб'єднання ім. Леніна, 1930, ч. 1. Górska K. *Przyczynek do krytyki rejestrów poborowych z XVI wieku*. *Studia Źródłoznawcze. Commentationes*. Warszawa, 1957, t. 1, s. 185-190; Компан О. До питання про заселеність України в XVII ст. *Український історичний журнал*. Київ, 1960, № 1, с. 65-77; Крикун М. Подимні реєстри XVII ст. як джерело. *Третя Республіканська наукова конференція з архівознавства та інших спеціальних історичних дисциплін. Друга секція: Спеціальні історичні дисципліни*. Київ, 1968, с. 69-98; Люстрації королівщин українських земель. Матеріали до реєстру рукописних та друкованих текстів. Уклад. Р. Майборода. Київ, 1998, с. 68-69, 73-74, 78-79, 80, 165-167 (інформація про усі відомі люстрації); Крикун М. Чисельність населення Волинського воєводства у другій чверті XVII століття. *Воєводства Правобережної України у XVI–XVIII століттях: Статті і матеріали*. Львів, 2012, с. 223-235; Крикун М. Подимні реєстри Правобережної України XVII століття. *Воєводства Правобережної України у XVI–XVIII століттях: Статті і матеріали*. Львів, 2012, с. 236-261; Смерека Б. Реєстри поборового податку у Польському королівстві: процес збору податку та інформативність документів (на прикладі поборового реєстру Львівської землі Руського воєводства 1552 р.). *Вісник Львівського університету*. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. 2015, вип. 10, с. 132-144 (з посиланнями на польську літературу).

часу і реєстрами подимного податку, який було введено на всій території Речі Посполитої у 1629 р.² ПР, власне, став основою подимного реєстру 1629 р. (який не зберігся), оскільки був складений на кілька місяців раніше від останнього. Вважають, що подимний реєстр КВ 1640 р. у основі спирається на свого попередника 1629 р.³

Свідчення ПР активно використовували, передусім, польські дослідники, які вивчали КВ у складі Речі Посполитої – А. Яблоновський, В. Бобінський, Г. Літвін⁴. У розгляді питання чисельності шляхетської верстви на Київщині перед Хмельниччиною до показників ПР зверталась й Н. Яковенко⁵.

Публікації поборового реєстру 1628 р. Цей фіскальний документ було опубліковано в одному з випусків АЮЗР у 1886 р. під назвою “Тариффа подымной подати Киевского воеводства. 1631. Мая 3”⁶. Він зберігся у складі книги гродської Луцької, до якої був переписаний у зазначений час на прохання Костянтина Єльця, київського підстоля⁷. У преамбулі до тексту документа зазначено, що це “реєстр вибераня дванадцяти поборов, в року тисеча шестсот двадцять осмом на сейму валным Варшавским уфаленых, с подписом руки уроженого его милости пана Валентина Плихты, каштеляна Равского, маршалка трибуналу Радомского”⁸. Пізніше А. Яблоновський, із скороченнями (*in compendio exponitur*), перевидав цей ПР в одному з випусків серії “Polska XVI wieku”⁹. В публікації дослідник майже сто разів зробив пропуски, скорочуючи інформацію стосовно власників володінь (якщо це були колективні володіння, то імена інших братів чи родичів, якщо у державі, опіці, оренді чи заставі – актуальних на час реєстру розпорядників) чи характеру

² Крикун М. Подимні реєстри..., с. 236.

³ Там само, с. 239, прим. 12. На жаль, цей ключовий для вивчення історії Київського воеводства другої чверті XVII ст. документ досі не опубліковано, але сподіваємось, що хтось з українських чи польських дослідників здійснить публікацію цього цінного дже-рела.

⁴ Jabłonowski A. Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Ziemia Ruskie. Ukraina (Kijów–Braclaw), t. XI. Dz. III. Źródła Dziejowe. Warszawa, 1897, t. XXII; Jabłonowski A. Pisma. Ukraina. T. III. Warszawa, 1911; Bobiński W. Województwo Kiewskie w czasach Zygmunta III Wazy: studium osadnictwa i stosunków własności ziemskiej. Warszawa, 2000; Litwin H. Dobra ziemskie Cerkwi Prawosławnej i Kościoła Katolickiego obu obrządków na Kijowszczyźnie w świetle akt skarbowych i sądowych. Rocznik Teologiczny ChAT, t. 32, z. 2, 1990, s. 187-208; Litwin H. Rody pańskie Kijowszczyzny 1569–1648. Status majątkowy. Przegląd Wschodni, t. 8, z. 2 (30), 2002, s. 236-292; Літвін Г. Сувязі эліты ВКЛ с Киеушчынай 1549–1648 гг. *Беларускі Гістарычны Агляд*. Сш. 1-2, 2011, т. 18, с. 3-20. Ці та інші публікації Генрика Літвіна увійшли до його книги: Літвін Г. *З народу руського. Шляхта Київщини, Волині та Брацлавщини (1569–1648)*. (Пер. з польськ. Л. Лисенко). Київ, 2016.

⁵ Яковенко Н. *Українська шляхта з кінця XIV – до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна*. Вид. друге, переглян. і виправл. Київ, 2008, с. 286, 289.

⁶ Акты о заселении Юго-Западной России. *Архив Юго-Западной России*. Киев, 1886, ч. 7, т. I, с. 356-411 (далі – АЮЗР). Підбірку актів для видання і, очевидно, формулювання їх назв здійснив В. Б. Антонович (Там же, с. 85).

⁷ Там же, с. 356.

⁸ Там же.

⁹ Źródła Dziejowe. Warszawa, 1894, t. XX, s. 65-88 (далі – ZD).

тримання маєтку (дідичне, в держанні, отчизна). Крім того, він зовсім опустив суми податків, а розміри ставок (лише найбільш поширені) навів перед власне документом.

Є в публікації А. Яблоновського й інші невідповідності надрукованому в АЮЗР тексту ПР. Співставляючи обидві публікації ПР, слід враховувати, що, очевидно, друга публікація, як і перша, містить описки і друкарські помилки. Серед розбіжностей у двох публікаціях вкажемо на такі (перша цифра – за АЮЗР, друга – за ZD):

– різна кількість димів (чи халуп) в окремих н.п. (Клочки – 1/3, Гореничі – 2/0, Горошки – 7/2, Норинськ – 18/8, Дружня – 1/0¹⁰, Халепець 2/0¹¹, Кузьмичі – 5/3, Березна – 15/5, Дивин – 5/0, Ошитковичі – 3/0, Слобідка Пухова – ?/0¹², Дубечня 2/0, Вишеньки – 2/0, Зорин – 2/0, Угли – 1/0, Ханки – 2/0¹³, Білилівка – 100/10, Поселичі – 6/2, Ізбинець – 4/6, Кам'янка – 8/7);

– різна кількість огорожників (Гореничі – 3/2, Пилиповичі – 4/0, Хмідин – 3/5).

У публікації “*Źródła Dziejowe*” також пропущено: Шершні – 2 кола рудницьких (s. 66), Гоголів – 10 огорожників, що живуть з вимолу, і 6 ремісників (s. 72), маєтність Даніеля Стрибиля Пилиповичі і Борців (5 димів, 6 огорожників), Рудня біля Замисловичів¹⁴, маєтність Романа Гойського Вишгород і Петрівці (40 димів), Богуслав – 5 кіл млинових (s. 79), серед власників сіл Миси, Неданчичі, Голенища – пані Миколаєву Розсудовську (s. 86), замість 3 млинових кіл в містечку Володарці вказано 3 огорожників (s. 77). Вочевидь, з метою уніфікації і скорочення обсягу польський дослідник включив до статистики ремісників рибалок (Хорол, Лоев, Лубни, Лукомль, Снятин), підсусідків привняв до огорожників (Лісники, Ходосівка – s. 86). Його публікація містить й інші розбіжності з текстом АЮЗР, зокрема, в Боровиці зазначено 3 ремісників, 5 різників, 2 попів (s. 83), в той час як в АЮЗР згадуються лише 3 різника і 1 піп (с. 397)¹⁵, у Хоролі додано 1 огорожника (s. 83), для володінь п. Прежовського (Городище, Старий і Новий Прежив) і Захарія Яловицького (Ялминка і села) вказана кількість димів (s. 72, 73), у той час як в АЮЗР – тільки загальна сума платежу податку (с. 371, 372). Також А. Яблоновський, знаючи назви н.п. КВ, у своїй публікації виправив багато перевернутих назв, наприклад – Відібор–Нідібор, Манджала–Мандраля, Війтівці–Врїтівці, Жукин–Жухін, Тарасовичі–Вонсовичі, Чигирі–Чикірі, Жеревичі–Жереничі, Погонне–Погорне, Малежин–Мальчин та ін.

¹⁰ У ZD дим записаний як огорожник (s. 70).

¹¹ А. Яблоновський пропустив показники с. Халепця, а вказані у нього належать слобідці Сківіривка (ZD, XX, s. 70).

¹² В АЮЗР кількість халуп не зазначена (с. 390), в ZD не згадані взагалі (s. 80).

¹³ У ZD в останніх двох н.п. халуни зазначені як огорожники (s. 80).

¹⁴ З тексту в АЮЗР не зрозуміло, чи йдеться про н.п., чи про рудню (с. 386). А. Яблоновський відніс цей об'єкт до млинів (ZD, XX, s. 78), хоча ПР не згадує млинові кола в Замисловичах (с. 385).

¹⁵ Тут і далі по тексту статті посилання на сторінки публікації джерела в АЮЗР.

Наразі невідомо, чи польський дослідник користувався оригінальним записом Луцької гродської книги, чи згаданою першопублікацією. Тільки майбутнє співставлення оригінального тексту цієї книги з обома публікаціями дозволить аргументовано відповісти на це питання.

Обставини створення поборового реєстру. Екстраординарний Варшавський сейм відбувся 26 червня – 18 липня 1628 р. Його найголовнішим питанням було фінансування заборгованості перед польсько-литовським військом, яке вело бойові дії в Пруссії і Інфляндії в рамках чергової польсько-шведської війни (1626–1629). Сума заборгованості сягнула цифри 168,6 тис. злотих, а для покриття боргу, поточних витрат і доставки провіанту необхідно було до 1 вересня знайти суму в 600 тис. злотих¹⁶. На сеймі був ухвалений поборовий універсал, в якому детально розписано ставки (такси) і об'єкти оподаткування, необхідні для отримання коштів для термінового поповнення скарбниці Речі Посполитої¹⁷. Оскільки на частині території останньої на цей час не існувало побору з лану, для земель Великого князівства Литовського, Київського і Волинського воєводств замість лану одиницею побору в універсалі названо “службу осідлу” з ставкою побору в 1 зл.¹⁸ При цьому зазначається, що у випадку, коли на службу припадає 2 дими, плата залишається та сама, тобто 0,5 зл. з диму¹⁹. Ця норма про заміну ланових служб димами присутня й у поборових універсалах попередніх сеймів 1620, 1621, 1624, 1626 (2 сейми) і 1627 рр.²⁰ Ставка побору у цей період також коливалась – від 1 зл. за лан (або 0,5 зл. за дим) у 1621, 1624, 1626 (Торунський сейм) і 1627 рр. до 4 зл. (Варшавський сейм 1626 р.) і навіть 8 зл. (1620)²¹.

Поборовий універсал сейму 1628 р. містить і графік здійснення 6 поборів: перші чотири побори мали зібрати у трьохтижневий період 8–29 серпня, два інші – 13 вересня – 4 жовтня. При цьому найбільш віддаленим Київському і Брацлавському воєводствам “iako odleglym” для збору перших 4 поборів давалась додаткова трьохтижнева пролонгація²². Збереглися квити на окремі маєтності у Великому князівстві Литовському (у тому числі, які належали Печерському монастирю) зі збору податків у вересні 1628 р. “на продовження війни з Густавом”, тобто, шведським королем Густавом II Адольфом Вазою²³. Поборці отримували за свою роботу жалування (“salarium”) у розмірі (на

¹⁵ Тут і далі по тексту статті посилання на сторінки публікації джерела в АЮЗР.

¹⁶ Жукович П. Н. Варшавский сейм 1628 года и крушение Униональных планов Мелетия Смотрицкого. *Христианское чтение*. № 7-8, Санкт-Петербург, 1910, с. 938-947.

¹⁷ Prawa, konstytucye u przywileie Krolestwa Polskiego y Wielkiego Xiestwa Litewskiego y wszystkich Prowincyi należących na Walnych Seymiech Koronnych od Seymu Wiślickiego roku pańskiego 1347 az do ostatniego Seymu uchwalone. Volumina Legum. Warszawa, 1735, t. 3, s. 586-602.

¹⁸ Ibid., s. 587.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid., s. 386-387, 435, 471, 501, 525-526, 555.

²¹ Ibid.

²² Ibid., s. 597.

²³ *Описание документов архива западнорусских униатских митрополитов*. 1470–1700. Санкт-Петербург, 1897, т. 1, с. 205, № 555, 207, № 561.

землях Корони) одного побору з перших чотирьох і півтора з “інших других”²⁴. Для КВ число поборів встановлено 6, ще 6 – на розгляд місцевого сеймика, призначеного на 7 серпня. Поборцею було обрано Костянтина Єльця²⁵.

Кількість річних поборів для кожної адміністративної одиниці Речі Посполитої визначалась майже щорічно сеймом. Для КВ у 1620 р. було встановлено 8 поборів (2 дими на побор) і ще 2 чопових (рік до року), 1626 (Варшавський сейм) – 4 ланові і 2 чопових, 1626 (Торунський сейм) – 2 і ще 4 – на розгляд сеймика, 1627 – 6 ланових і 1 чоповий, ще 4 – на розгляд сеймика²⁶. Відтак 6 поборів на другу половину 1628 р. не є виключними в поборовій практиці 1620-х рр.

Укладені за рішенням сейму 1628 р. поборові реєстри мали бути представлені і затверджені на зібранні Трибуналу Скарбового Коронного у м. Радом у листопаді 1628 р. Депутатом Радомського Трибуналу від КВ було обрано Адама Киселя²⁷. Якщо графік складання ПР не був порушений, можемо зазначити, що ПР був створений у серпні–жовтні 1628 р.

Лакуни в поборовому реєстрі. Площа КВ становила близько 200 000 км² і нараховувала не одну тисячу н.п., і завдання створення повного поборового реєстру з усіма н.п. і об'єктами оподаткування видавалось для того часу надзвичайно складним. Зрозуміло, що ПР спирався на аналогічні поборові реєстри попередніх років, які мали бути складені і затверджені в Трибуналі Скарбовому Коронному після відповідних податкових рішень сеймів. Очевидно, що поборця К. Єлець скористався напрацюваннями своїх попередників на цій посаді Ф. Воронича (1620, 1626, Торунський сейм) і О. Стрибиля (1626, Варшавський сейм) для підготовки ПР, як і новий-старий поборця Ф. Воронич використав ПР для створення подимного реєстру 1629 р.²⁸

Ступінь повноти інформації в ПР можна розділити на чотири умовні групи. До першої з них належать території, які взагалі відсутні в ПР. Кількість таких пропущених володінь, не охоплених податковим розписом, досить значна. Серед королівщин слід виділити велику територію Білоцерківського староства, яке простяглося з півночі (м. Триліси) на південь (м. Ставище (Любомир) на Київсько-Брацлавському прикордонні) на понад 70 км, Канівське і Житомирське староства, частини Переяславського староства із центрами в Бикові (держання Б. Обалковського), Яблуневі і Гельмязові. Серед приватних володінь пропущеними виявились півтора десятка великих волостей з центрами в містах/містечках, серед яких можна назвати такі: волость Макарів–Бо-

²⁴ Prawa, konstytucye u przywileie..., s. 598.

²⁵ Ibid., s. 600. Для порівняння, іншим воєводствам і землям України було призначено таке число поборів: Волинське – 12, Подільське, Руське, землі Львівська, Перемишльська, Сяноцька (оскільки за рішенням попереднього сейму дали 10 поборів) – 4 і другі 4 – на розгляд сеймиків, земля Холмська – 6 і другі 6 – на розгляд сеймика, Брацлавське – 6 і 2 – на розгляд сеймика.

²⁶ Ibid., s. 406, 518, 538, 573.

²⁷ Ibid., s. 578, 579.

²⁸ Названі імена поборців фігурують у поборових універсалах сеймів відповідних років, див.: Prawa, konstytucye u przywileie..., s. 406, 518, 538, 642. Поборцю-попередника Ф. Воронича згадано в самому ПР (с. 393).

родянка Миколая і Криштофа Макаревичів-Івашенцевичів²⁹; волості Лучин–Турбівка, Народичі, Малин Олександра, Костянтина і Федора Єльців; волость Ржищів Філона Воронича; волості Бердичів, Махнівка, Бернавка (Білопіль) Януша Тишкевича-Логойського; волості Вороньків, Іванків Ганни Лавринової Лозчиної; волость Прибірськ Стефана Немирича; волості Топорище–Турчинівка і Вовчків Людвика Волчковича. Також традиційно київськими поборовими реєстрами оминалась частина Хупківської волості (місто і 15 сіл) на правобережжі Случі³⁰. Крім них, пропущеними є ще зі два десятки дрібніших волостей, розташованих переважно в Овруцькому повіті на півночі і північному заході воєводства.

Очевидно, не випадковою є відсутність у ПР володінь родини і самого автора документа – К. Єльця. На думку Г. Літвіна, маєтності поборці 1628 р. і його родичів не зазначені у ПР, як і родини Єльців у подимному 1640 р., через певні привілеї³¹. Простіше пояснити відсутність у ПР деяких церковних володінь, зокрема – митрополичих маєтків, серед яких Унинська волость на Тетереві, Мироцька і Потіївська волості. На прохання унійного митрополита Йосипа Рутського король Сигізмунд III 12 серпня 1628 р. видав універсал, в якому дав розпорядження поборцям, щоб ті самостійно не збирали встановлених сеймом податків з унійного духовенства, а отримували кошти з духовного керівництва – митрополита і владик³². Це пояснює, чому в ПР повністю відсутні митрополичі володіння – Й. Рутський, буваючи в Києві тільки наїздами і користуючись цим універсалом, просто ухилився від поборової кампанії 1628 р.

До другої групи представлених поборових розписів ми віднесли території, у яких є тільки загальна сума податків, без будь-якої деталізації, тобто, переліку н.п., кількості димів, огородників, ремісників, кіл млинів та ін. Серед них знаходимо чимало королівщин чи їх частин – Овруч, Михайлів (Лопань), Переяслав, Остер, Березань, Черкаси, Корсунь, Стеблів, Чигирин (с. 361, 368, 374, 375, 402, 408) і сам Київ (підпорядковані замку – с. 376-377, ратушні – с. 380). Є подібні приклади і серед приватних володінь – кн. К. Вишневецького, С. Віляма, кн. Адамової Вишневецької, А. Харленської, кн. Д. Заславського, кн. Ю. Заславського, К. Соколовського, Л. Сапегі, С. Любомирського, Анни Ходкевичової, кн. Ю. Чорторійського, А. Зборовського (с. 386, 392, 399, 400, 403, 407, 408, 410-411), волості яких були з центрами у містах/містечках Жолнині, Ольшанці, Брагині (половина), Бишові, Чуднові, Краснополі, Вільську, Чорнобилі, Барашах, Несолоні, Трипіллі відповідно³³. Якщо з цього переліку прибрати імена платників податку С. Віляма (володіння у державі) і

²⁹ ПР називає лише частки володінь, відданих Криштофом у заставу: Олександрю Олексичу (Козаричі, Качали, Пісківка, Дружня) (с. 367), п. Гаєвському (Забуянболото) (с. 367), Бартошу Себастьянському (Щисковщизна) (с. 373). У володінні самого Криштофа назване лише с. Андріїв (с. 373).

³⁰ Крикун М. Чисельність населення Волинського воєводства..., с. 224.

³¹ Літвін Г. Панські роди Київщини. Майновий статус. *З народу руського...*, с. 264.

³² Жукович П. Н. Варшавський сейм 1628 года..., с. 951.

³³ Володіння кн. Ю. Чорторійського у ПР не названо.

К. Соколовського (оренда від київського воєводи кн. О. Заславського)³⁴, то ми отримуємо список представників найзаможніших і найвпливовіших родин КВ цього періоду. Примітно, що саме їх володіння у ПР не розписані, а отже, немає змоги перевірити правильність нарахування податку через відсутність даних за кількістю і різновидами об'єктів оподаткування.

Третю групу складають володіння, представлені у ПР частково. Їх можна проілюструвати на прикладі маєтностей Волчкевичів. За розділом спадку між синами померлого Адама Олізара Волчкевича (1625), Альберт отримав містечка Старий і Новий Коростишів, Войцехів, місто Захворостовку, села Горохи Старі, Горохи Нові, Мініне, Білківці, Волосів, Рудню, Лукашівку, Кулешівку, Свінолоз, Сарачинці, Харитонівку, а Людвик – міста Топорища, Турчинівку з селами Квасова, Коритище, Ворів, Перемлениця, Красносілка, Бабинці, Кам'яний Брід, Рудня Стара, Ковалі, Бобрик та іншу волость з містом Вовчків (Волчків), селами Старолуки, Сидоровичі, Старовичі, Залішани, Вуйковичі, Ханів, Чижівка³⁵. У ПР згадано лише Старий і Новий Коростишів, Мініне, Старий і Новий Городськ, Сидоровичі, Обуховичі, Станішівку “та інші маєтності Поліські” Людвика (с. 409), а також Харитонівку, здану Яну Мережку в заставу від Войцеха Волчкевича Олізара (с. 373). Як бачимо, в ПР пропущено 5 міст і містечок і 25 сіл, які належали Олізарам, тобто, реєстром охоплена лише чверть н.п. цієї родини.

Інший приклад – волость Остроглядовичі на кордоні з Мозирським повітом Великого князівства Литовського, що потрапила до рук Миколи Абрамовича через посаг його дружини кн. Курцевичівни, яка отримала волость від своєї матері – Галшки Миколаєвої Харленської³⁶. У ПР згадано 9 н.п. цієї волості (с. 396-397), в судовому позові Галшки Харленської 1623 р. про наїзд Станіслава і Юрія Харленських на волость і замок Новий Харленж (Остроглядовичі) – 23 н.п. з “іншими селами і присілками”³⁷. Виходить, що у ПР представлено менше половини н.п. цієї волості.

³⁴ У ПР у вказівці про сплату Криштофом Соколовським платні з міста Вільська і волості зазначено, що ця маєтність була орендована у неназваного на ім'я князя пана воєводи Київського (с. 403). А. Яблоновський вважав, що мається на увазі кн. К. Острозький (ZD, XX, s. 85), який до самої своєї смерті (1608) був київським воєводою і володів розлогими маєтностями з обох боків р. Случі. Зі змісту трибунальських актів, опублікованих А. Яблоновським, можна довідатись, що у 1604 р. кн. К. Острозький був “доживотним державцею” Вільської маєтності, а його син Януш – дідичем (ZD, XXI, s. 491). Януш Острозький у 1618 р. записав свої маєтності “старшому в родині”, а в “разі вигасання роду Острозьких маєтності повинні перейти на Заславських” (ZD, XXI, s. 299). Представника останніх – кн. Домініка на Острозі Заславського, зустрічаємо в документі 1623 р., де його названо “дідичем добр м. Вільська з прилеглостями” (ZD, XXI, s. 630). Оскільки Владислав Домінік у 1620-х рр. був ще замалий (народився 1616 р.), майновими справами займався його батько Олександр Заславський, який перебував на уряді київського воєводи у 1628–1629 рр.

³⁵ ZD, XXI, s. 382.

³⁶ Літвін Г. Зв'язки еліти Великого князівства Литовського з Київщиною. *З народу руського...*, с. 373.

³⁷ ZD, XXI, s. 637. Серед сіл цього позову згадано Дворища і Новосілки, які за ПР були в заставі у Сигізмунда Коця (с. 397).

За спостереженнями Г. Літвіна, крім згаданих вище родин Єльців і Макаревичів-Івашенцевичів, серед найзаможніших панських родів Київщини у ПР неповні дані подано на маєтності Аксаків, Вороничів, Лозок, Павш і Тишкевичів-Логойських³⁸.

Останню групу представляють володіння, досить детально розписані в ПР. Серед них Черняхівська волость та інші володіння Стефана Немирича, загалом – 44 н.п. (с. 359-361)³⁹, володіння Пустинно-Микільського (22 н.п. – с. 362-363) і Печерського (37 н.п. – с. 389-392) монастирів, київського біскупа (13 н.п. – с. 371, 387-388), Теофіли Горностаєвої (14 н.п. – с. 379), Володарська волость кн. Юрія Збаразького (15 н.п. – с. 383-384), володіння кн. Кароля Корецького (38 н.п. – с. 373, 395-396, 397-398) та багато менших за розміром. Але й для цієї групи немає впевненості, чи всі н.п. були охоплені ПР. Очевидно, тільки створення найбільш повного, наскільки дозволять доступні джерела, переліку н.п. КВ 1569–1648 рр., з хронологічною розбивкою за десятиліттями, дасть можливість в майбутньому об'єктивно оцінити ступінь охоплення н.п. і об'єктів оподаткування в люстраціях, поборових реєстрах і подимних тарифах цього періоду.

Форми власності, умови володіння. В тексті ПР трапляються кілька термінів, які позначають юридичний стан чи спосіб набуття оподаткованих маєтностей. Серед них застава (названа 84 рази)⁴⁰, дідична (34)⁴¹, в опіці (24), “отчизна” (9), держава/держання (5)⁴², “доживотна” (4), купівля (3)⁴³, колективне володіння “uczestnikow” (3), “у вічність” (2), оренда (2), новонабута (2), набута (1), легована (1), рідна (1), дісталась по дружині (1). Отже, заставлені маєтності становлять майже 12% від згаданих у ПР (яких загалом, від міст до окремих садиб, пусток, корчем, млинів зазначено (без повторів) 717 одиниць). Серед тих власників, хто віддавав у заставу свої володіння, найбільш активними були княгиня Софія на Корабчіїві Ієронімова Ходкевичева, яка в ПР переважно називається пані Віленська, яка заставила 21 н.п.⁴⁴, Криштоф Макарович (8), Стефан Немирич (5), Ян-Остафій Тишкевич і Юрій Лясота (по 3). Всього у ПР названо 21 господаря, що віддав свою власність у заставу, серед яких 2 жінки (крім пані Віленської, це пані Межвінська (Мервинська)). Охочих взяти маєтність під заставу набагато більше – 56 осіб (4 жінки), але вони, переважно, брали лише по 1–2 н.п., і лише Олександр Олексич узяв 5 н.п. (усі – у К. Макаревича), стільки ж – нащадки Федора Трипільського (у

³⁸ Літвін Г. Панські роди Київщини..., с. 247-248, табл. 3.

³⁹ Частина з них належала Овруцькій королівщині і була в оперативному управлінні С. Немирича як овруцького старости.

⁴⁰ Одна прижиттєва (с. 372).

⁴¹ Один раз названа новодідичною набутою (с. 360).

⁴² Один раз зазначено, від кого держава – від кн. К. Вишневецького (с. 411).

⁴³ Одна віддана в посесію (с. 395).

⁴⁴ Заставлені Софією Ходкевичовою маєтності – переважно села. Серед заставлених – міста Ружин, Котельня, Вчорайше, віддані Самуєлю Лашу-Тучапському, Корабчіїв (С. Павловському) і містечко Скорогородка (П. Янковському).

С. Немирича). Були й такі, які віддавали і брали у заставу одночасно. Серед них – Самуель Лащ (віддав 2 і взяв 3), Федір Проскура-Суцанський (2/2) і Ян Мережко (1/1).

Окремою формою володіння була опіка родичів чи уповноважених осіб над маєтністю померлих, у яких не було на той час дорослих нащадків. Опікуни господарювали у маєтностях до повноліття нащадків і сплачували податки. Особливо вирізняється кн. Костянтин Корибут Вишневецький, який, будучи опікуном дітей кн. Михайла Вишневецького, розпоряджався 16 н.п. останнього – містами Прилуки, Мошни, Жолнин, Лубни, Лукомль, Журавка, Курінька, Пирятин, містечками Буремль, Сліпород, Хорол, Снятин, Варва, Многа, Сенча, селом Переволочна. Довкола цих н.п. була певна сільська округа з селами і хуторами біля кожного з названих центрів, які також були в опіці кн. К. Вишневецького і відсутні в ПР. Адам Сурин був опікуном маєтностей київського тивуна Миколи Стецького Дерновичі і Соколовичі (с. 382), іншою часткою тивуна (Довлади, Білі Сороки) опікувався його брат Федір Стецький (с. 381). Опікунами в ПР названо також Вацлава Зміївського (с. Гладковичі Андрія Пересецького – с. 394), Стефана Хмілевського (с. Макалевичі Юрія Черленківського – с. 411), Філона і Петра Стрибилів (містечко Ловків Остафія Стрибиля – с. 400), Романа Сокура (частина с. Щеніїв Федора Щеніївського – с. 393). Зазначимо, що в останньому випадку кількома частками села володіли родичі померлого Григорій, Павло, Іван і Прокіп, але опіку було довірено не їм.

Здебільшого власником волостей і маєтностей є лише одна особа. Але у ПР представлені випадки, коли власників було двоє чи більше. Серед пар власників чи господарів заставлених маєтностей трапляються як родичі (Трипільські – с. 357, Тиші-Биковські – с. 361-362, Кевличі-Бражинці – с. 363, Щеніївські – с. 363, Влотковський з дружиною – с. 363, Позняки – с. 373, Соколовські – с. 395, Стрибилі (опікуни) – с. 400, Гуменицькі – с. 405), так і компаньйони (Григожевський і Климович – с. 373⁴⁵, Стемпковський і Славінський – с. 380). Серед кількох співвласників фігурують переважно родичі (Олександр Рабштинський з братією – с. 357, нащадки небіжчика Федора Трипільського – с. 364, Кирдани – с. 365, Жукинські – с. 368, Семен Прежовський з братами – с. 371, Андрій Воронич з братією – с. 384, Меленські – с. 385, Сапеги – с. 385-386) або складні комбінації з багатьох осіб (Багриновські з “учасниками” Пашинським і Костюковським – с. 385, Ян Круковський з “учасниками” Дідковськими – с. 385, Стефан Немирич і Ларіон Сингаївський з “учасниками” Сингаївськими, Редчицями і Накривальськими – с. 360, 384-385, Стефан Немирич й Іван Білошицький з братією – с. 360, 389)⁴⁶.

⁴⁵ Урочище Жилини (половина) було в заставі названих осіб. Власник маєтності у ПР не названий.

⁴⁶ Останні два приклади засвідчують, що один з найбагатших землевласників, підкоморій київський і староста овруцький Стефан Немирич, став співвласником деяких сіл Заушся. Можливо, ці набуті частки земельних володінь мали скоріше не економічний, а політичний характер для контролю місцевого життя цього особливого регіону.

Окремо слід назвати іншу форму власності, коли маєтність розділена на кілька часток, кожна з яких має свого окремого власника. Зокрема, Ласками володіла Н дружина Марка Ласка, частиною села – Андрій Ласко і Адам Маркевич (с. 366), Хвосницею – Петро Казимирський, частиною – Корчовський (с. 356), Ходаками – Яцко Ходаківський, чвертю села – Іван Ходаківський з братією (с. 383, 386), Бежовим – Миколай Дахнович, частиною – Вацлав Зяловський (с. 370, 378). Миколай Дахнович і Н володіли Мінійками (с. 370)⁴⁷, Євтюх Новицький і Н – Кліщами (с. 378), Олександр Немирич і Н – Хочиним (с. 401)⁴⁸, Матвій, Максим, Марко, Федір і нащадки небіжчика Андрія Трипільські разом із кількома Н – Дорогинею, Коцовщиною і Клочками (с. 379)⁴⁹.

Половиною Золотоноші володів Богуфал Олексич, іншою – Андрій Халаїм (с. 366, 377), половиною Корнина, яку віддав у заставу, володів Федір Проскура-Сущанський, іншою – Юрій Сущанський-Проскура, частку якої він віддав у заставу Павлу Тарновецькому (с. 359, 392, 403). Троянівкою володів Федір Воронич, її частиною – Миколай Ободенський, причому для обох їх частки були дідичними (с. 363-364). Половиною Ханбекова володів Андрій Халаїм, іншою – Валентій Янковський (с. 377, 380). Навпіл ще в 1574 р. була розділена між братами кн. Олександром і Михайлом Вишневецькими Брагінська волость⁵⁰. У 1628 р. її частками володіли кн. Костянтин Корибут Вишневецький (с. 393) і дружина кн. Адама Вишневецького (с. 399)⁵¹. Половиною Білокоровичів володів Олександр Немирич (с. 401), часткою – Станіслав Щерський (с. 391). Половиною Мартиновичів володіла дружина Станіслава Родкевича, заставною половиною – Рафал Дубицький (с. 395, 409). Половина міста Ходоркова була у власності Адама і Єремії Тишів-Биковських, інша – у Федора Тиші-Биковського (с. 361-362, 402-403). Частками в н.п. володіли: в Невмиричах – Мартин Левковський і Стефан Нечай з Антоном Невмержицьким (с. 394); у Геєвичях – Геєвичі-Ловдиківські і Мощеницький, який придбав у них частку і віддав її в посесію п. Замойській (с. 394-395); у Закусилах – Тарас й Іван Закусили (с. 371, 372, 406); у Пероцькому – Омелян, Іван і Лаврин Пероцькі (с. 406). Яків Леміш мав частину маєтку Корчів (Бежів) як дідичну, частину отримав “у вічність” від Н київського коморника (с. 357-358).

Щеніїв був розділений на 6 часток між господарями: Григорієм і Павлом Щеніївськими, Іваном Щеніївським з “учасниками”, Прокопом Щеніївським,

⁴⁷ У ПР зазначено, що Миколай Дахнович володів лише чвертю с. Мінійки. Інший/інші власники села не названі.

⁴⁸ О. Немирич володів чвертю села.

⁴⁹ Наведені приклади відсутності імен власників часток кількох н.п. засвідчують неповноту свідчень ПР.

⁵⁰ Спиридонов М. Ф. Акт о разделе имения Брягин. 1574 г. *Беларускі археаграфічны штогоднік*. Вип. 1. Мінск, 2000, с. 185-194.

⁵¹ У кн. К. Вишневецького, опікуна сина й доньки кн. М. Вишневецького, який був сином учасника розділу волості у 1574 р. кн. М. Вишневецького, в ПР зазначена як частка Брагіна, так і села волості, у княгині Олександри Ходкевичівни, дружини кн. Адама Вишневецького, сина другого учасника розділу 1574 р. кн. О. Вишневецького – лише частка Брагіна без сіл другої частини волості.

Петром Стрибилем, Романом Сокором, який виступав опікуном нащадків небіжчика Федора Щеніївського, і Юрієм Зубром (с. 363, 376, 393). Старосільці розділені на 3 частки: Миколая Бранського, Бальцера Лагевницького (отчизна), Юрія Зубра (с. 367, 393)⁵². Велавськом володів Федір Шишка-Ставецький (с. 403), частиною у заставі від Павла Шишки-Ставецького – Матвій Трипільський, іншою – Яцко Андрушка (с. 380, 381). Своїми частками у Вигові володіли Миколай Сусло-Жеребило і розгалуження роду Виговських (Федоровичі, Давидовичі, Ігнатовичі Виговські; Ігнат, Гордій, Андрій Лучичі-Виговські, Іван, Тимофій, Олександр Виговські), тобто, трьома частками володіли щонайменше 10 осіб (с. 379, 399-400). Уход Орель був розділений на 3 частки – Юрія Чеховича Орельського, його доньки (?) Олени Орельської – дружини Яна Драбовича, і Станіслава Янковського (с. 392, 399, 402), село Піщаниця належало Яну Черхавському, куплена частка Губаревцизна – Яну Вишпольському, вона ж як отчизна – Федору Коркошці (с. 382, 394, 395)⁵³. На кілька часток були поділені Ноздрища – Богдан Солтан (дідичне), родина Трипільських, Олізар Сингур і Щесний Осовський (с. 365, 379, 409, 411)⁵⁴.

Об'єкти оподаткування і його розмір. Поборовий універсал сейму 1628 р. містить ставки податку, які поборці мали використовувати, збираючи податок у другій половині 1628 р. Крім основного податку з “служби” або прирівняних до неї двох димів, такий же податок “з служби” в 1 зл. мали платити піддані митрополита, архімандрита, ігумена, попа, вірменського попа, а протопопи – 4 зл.⁵⁵ Для інших платників податку в універсалі названі такі ставки: огородник, що сидить на городах і живе з вимолу – 4 гр., огородник з ріллею – 6 гр., огородник з своїм обійстям – 12 гр., коморник з худобою – 8 гр., без неї – 2 гр., музики, скоморохи – 1 зл., сільські торговці – 12 гр., млинарі від кіл в залежності від їх типу – 12-24 гр., виробники паперу – 2 зл., з рудницьких кіл – 2 зл., виробники смоли, попелу – 2 зл., частина міських ремісників (перераховано 27 спеціальностей) мала сплатити по 2 зл., частина (також 27 спеціальностей) – по 1 зл. Ремісники кількох спеціальностей в містечках сплачували по 0,5 зл. Помічники (“товариші”) ремісників сплачували по 12 гр. Сільські ремісники мали платити менше – по 8 гр.⁵⁶ Але в ПР ми бачимо іншу ситуацію – з великими відхиленнями в той чи інший бік від базових, задекларованих у поборовому універсалі, розмірів поборів.

⁵² Якщо це не різні н.п. У ПР згадано ще Малі Старосільці Гуменицьких (с. 405), з чого можна зробити висновок про існування десь поруч із ними Старосільців чи Великих Старосільців. Гуменицькі володіли часткою села, іншого/інших власників Малих Старосільців джерело не називає.

⁵³ Наймовірніше, суперечливіві свідчення ПР про власника частки Губаревцизна в Піщаниці свідчать про їх різночасовість.

⁵⁴ Можливо, тут йдеться про кілька н.п. з однаковою назвою. В ПР вони є – Андріїв, Бежів, Високе, Волиця, Городище, Дмитровичі, Домонтів, Дорогинка та ін., всього майже 30 назв (див. Додаток 1).

⁵⁵ Prawa, konstytucye u przywileie..., s. 588.

⁵⁶ Ibid., s. 589-593.

Дими, халупи. Серед об'єктів оподаткування ПР називає осілі дими і огородників, які давали левову частку усіх надходжень. Для великих н.п. існувала податкова диференціація з різною таксою платежу з димів (садиб) залежно від місця їх розташування і заможності власника: ринкові, вуличні (з городом – с. 371, убогі – с. 358, 361), убогі халупи чи дими. Найбільш поширеною ставкою за дим (чи обійстя – с. 377) було 3 чи 6 (подвійна) зл. Щодо ринкових димів, то внесок з них був переважно аналогічним (3 зл.), хоча трапляються й інші ставки (за зростанням): 12 гр. (с. 371), 0,5 зл. (с. 397), 1 зл. 6 гр. (с. 365, 387, 388, 390), 48 гр. (с. 365). Для вуличних димів показники варіюють ще більше: 10 гр. (с. 371), 24 гр. (с. 365, 387, 388), 28 гр. (с. 402), 1 зл. 2 гр. (с. 365), 1 зл. 6 гр. (с. 388, 389), 1,5 зл. (с. 372, 395, 406, 407), 48 гр. (с. 358, 397, 402) або 1 зл. 18 гр. (с. 407), 2 зл. 12 гр. (с. 383, 384). У ПР багато разів згадано будинки найбідніших соціальних верств, які охарактеризовано як убогі дими, халупи, халупки, убогі халупи, переважна вартість сплати податку з яких становить 12 гр. Але, як і з іншими об'єктами оподаткування, є приклади інших сум виплат: 4 гр. (с. 371), 6 гр. (с. 397), 15 гр. (с. 396, 402-403), 18 гр. (с. 365, 375, 399), 21,5 гр. (с. 396)⁵⁷, 22 гр. (с. 366), 24 гр. (с. 388, 389, 391), 1 зл. (с. 406, 407), 1 зл. 2 гр. (с. 358), 1 зл. 6 гр. (с. 362, 383, 384, 398), 1,5 зл. (с. 398, 399), 48 гр. (с. 358), 2 зл. 12 гр. (с. 359)⁵⁸. Зазначимо, що в кількох випадках поборця вказав на існування певного якісного поділу всередині цієї групи об'єктів, що позначилось на розмірі податку: в м. Ходоркові зазначені убогі дими (з виплатою в 1,5 зл.) і убогі халупи (15 гр.), в Любартові – убогі і “rzednie” халупи (1,5 і 0,5 зл. відповідно) (с. 361, 399). У ПР також згадано передміські дими, за які сплачували 24 гр. (с. 402, 407).

Найдрібнішою часткою, з якої був сплачений зафіксований у ПР податок, була частина дворища в Овручі, за яку Щесний Святський заплатив 3 гр. (с. 365). Іноді оподатковувалась й половина диму (с. 363, 369).

Окремо оподаткуванню підлягали підсусідки, які сплачували 12 гр. (с. 384), 15 гр. (с. 409), 18 гр. (с. 371, 373), 1,5 зл. (с. 386), 2 зл. 12 гр. (с. 404)⁵⁹. Коморники мали сплатити 15 гр. (с. 375, 395), 18 гр. (с. 375), 24 гр. (с. 388, 410), 1 зл. (с. 371, 401)⁶⁰, 1 зл. 6 гр. (с. 387), 6 зл. (с. 396). Також серед платників названо міщан (с. 361, 376, 397, 398, 402, 404, 405, 406), куничників (с. 361), бояр (Овруч – с. 361, Шумськ – с. 363, Волосів (бояри путні) – с. 400, Любеч – с. 406). Останні, як бачимо, проживали не тільки на королівських, але й на приватних землях, і виконували свою службу на користь власника волості. Згадуються також уходники (с. 399, 402), які в одному випадку названі “севрюками” (с. 359).

Окремими категоріями населення, які сплачували податок, були ремісники, православні священники парафіяльних церков, млинарі. Об'єктами оподатку-

⁵⁷ У ПР цифра записана як “dwudziestu y pultrzecia”.

⁵⁸ Подвійна ставка.

⁵⁹ Подвійна ставка.

⁶⁰ У ПР зазначено, що в містечку Таборівка коморники “в домах козацьких мешкають” (с. 401).

вання були кола (борошняні, ступні і рудницькі) млинів, причому оподатковувались саме окремі колеса, а не млини, що свідчить про розповсюдженість у цей час млинів з кількома колами, а також комори, плаці (Київ, с. 362-363).

Священники. Переважно священники платили по 6 зл. (35 випадків) або подвійну оплату – 12 зл. (19 випадків). Інші ставки податку трапляються в ПР значно рідше – 4 і 3 зл. (по 3 випадки), 2 зл. (1) і 24 зл. (2). Ще у трьох випадках розмір ставки не був зазначений. Крім того, найбільш поширену сплату у 3 зл. (за дим) мали, за ПР, вносити окремо зазначені священники київських церков (9 осіб).

Кола. Сума податку з млинових кіл в ПР сильно варіює. Пріоритет має ставка у 3 зл. (60 випадків). Сума у 6 зл. мала сплачуватись у 55 випадках, подвійна відносно неї сума у 12 зл. – у 19 випадках. Серед інших показників фігурують (на збільшення): 24 гр. (1 випадок), 40 гр. (5), 2 зл. (1), 2 зл. 12 гр. (10), 84 гр. (5), 3 зл. 6 гр. (2), 4 зл. 15 гр. (3), 4 зл. 24 гр. (12), 6 зл. 15 гр. (1), 8 зл. 48 гр. (2), 9 зл. 18 гр. (3), 12 зл. 48 гр. (1), 24 зл. (3). Отже, ми бачимо 15 (!) варіантів ставки податку з млинового кола⁶¹. Навіть враховуючи різне призначення кіл (борошняні, степні, рудні) і подвійність ставки в окремих випадках, важко зрозуміти очевидну відсутність уніфікації цього податку.

Аналізуючи представлені у ПР показники сплати податку з млинових кіл, можна зробити певні спостереження. Найменші показники пов'язані, ймовірно, з пільгами, отриманими духовними організаціями. Зокрема, 24 гр. мав сплатити київський біскуп з млина на р. Либідь (с. 371), а 40 гр. – Михайлівський Золотоверхий монастир зі своїх млинів у Шепеличах, Гвоздові, Борщові і Дарниці (с. 362), а також згаданий біскуп з млина в Плесецьку (с. 371). З 10 коліс, з яких нараховано по 2 зл. 12 гр., половина належить також церковникам – млини в с. Снятинці київського біскупа (с. 388), Дідові і Радомишлі Печерського монастиря (с. 391). Ставки, використані для млинів, згадані лише у 1–2 н.п., тобто такі, що мають локальний характер, скоріше пов'язані із певними нюансами (спосіб обрахунку, подвійність оподаткування) або розміром оподаткування попереднього періоду. Серед них податок у 4 зл. 14 гр. застосований лише для кіл Корнина (с. 359, 392), 12 зл. 24 гр. – для Снятина (с. 407–408)⁶², 84 гр. – для Лубен (с. 402), 3 зл. 6 гр. – для Троянівки (с. 364)⁶³, 8 зл. 48 гр. – подвійний для Лісників і Ходосівки кн. Корецького (с. 404), 6 зл. 15 гр. – для Іскоростеня (с. 377), 9 зл. 18 гр. – подвійний тариф для Коростишева і Хабного (с. 409, 410)⁶⁴, 24 зл. – подвійний тариф для рудницьких кіл цих же містечок.

⁶¹ Враховано, що суми 8 зл. 48 гр. і 9 зл. 18 гр. однакові.

⁶² Податок з млинаря і кола-вишняка.

⁶³ За старими квитами.

⁶⁴ Розпис Хабного допомагає розібратись у цьому показнику. Млинар з Хабного мав сплатити 4 зл. 24 гр., які, на думку автора, повторно враховані в ставці за млинове коло. Отже, маємо подвійну ставку 4 зл. 24 гр. + 4 зл. 24 гр. = 8 зл. 48 гр. (як в Лісниках і Ходосівці) або 9 зл. 18 гр. Звична ставка має бути 2 зл. 12 гр. за коло (маємо 10 випадків у ПР) або 4 зл. 24 гр. як подвійна ставка або поєднана за млинаря і коло (12 випадків).

З кількох записів у ПР можна зробити висновок, що сплата за кола-вишняки була вдвічі меншою, ніж за звичайні кола, і це не дивно, враховуючи сезонний характер їх використання. Вказується тариф у 1,5 зл. замість 3 (с. 372, 383, 405), 2 зл. 12 гр. замість 4 зл. 24 гр. (с. 397), 3 зл. замість 6 (с. 389, 405) або подвійний у 6 зл. замість 12 (с. 360), або ж частина млину в 11 гр (с. 383). Плата за рудницькі кола – від 4 до 12 зл. (без подвійного тарифу).

Ремісники. Найбільш поширеною ставкою податку з ремісників в ПР є сума у 6 зл. (84 випадки) та подвійна у 12 зл. (22). Також популярною є ставка у 3 зл. (50 ремісників), більшу частину випадків застосування якої дав Фастів (37). Але присутні й інші показники – в 14 гр. (пекарі біскупа в Плесецьку – с. 371), в 1 зл. (зменшений податок для підданих київського біскупа – с. 371 і для ремісників м. Городниці кн. Корецького – с. 397), у 2 зл. (с. 357, 384), 2 зл. 12 гр. (частина ремісників Радомишля – с. 391) і його подвійна ставка у 4 зл. 24 гр. (с. 410), найбільший у 12 зл. для окремих спеціальностей – злотника, папірника, рудника (с. 387, 391). Для рибалок показник також варіює і становить 48 гр. (с. 397, 402), 3 зл. (с. 398, 402), 3 зл. 6 гр. (с. 406).

Огородники. Серед огородників названо окремі групи зі своїми таксами – без ріллі, убогі, що живуть з вимолу (с. 365, 370) чи просто убогі (с. 380). Серед найбільш популярних ставок податку для цієї категорії населення були суми у 1 зл. 6 гр. (56 н.п.) і 1,5 зл. (220 н.п.) або їх подвійний розмір – 2 зл. 12 гр. (8) і 3 зл. (19). У ПР також присутні тотожні зазначеним найпоширенішим ставкам податки, але записані по-іншому – як 36 гр. (6 н.п. – с. 359) і 1 зл. 15 гр. (10 н.п.) відповідно. У джерелі зафіксовано й інші розміри податку з огородника (подано по зростаючій): 3 гр. (1 н.п. – с. 365)⁶⁵, 4 гр. (1 н.п. – с. 368)⁶⁶, 5 гр. (3 н.п., що належали Г. Чернику – с. 366), 6 гр. (1 н.п. – с. 398), 15 гр. (2 н.п. – с. 367, 384), 18 гр. (2 н.п. – с. 370, 391), 20 гр. (с. 380), 24 гр. (28 н.п., з яких 26 належало Печерському м-рю – с. 390-392), 1 зл. (7 н.п.), 1 зл. 5 гр. (1 н.п. – с. 365), 48 гр. (1 н.п. – с. 370), 2 зл. (1 н.п. – с. 404-405), 2 зл. 6 гр. (1 н.п. – 409), 3 зл. 10 гр. (1 н.п. – с. 370)⁶⁷, 6 зл. (1 маєтність – с. 392).

Серед огородників була наявна майнова диференціація, і поміж них траплялись найбідніші (“убогі”). Існування убогих і звичайних огородників, що працювали в одному й тому ж н.п. і сплачували різні суми, зафіксоване в ПР: піддані Кирилівського монастиря – 20 гр. і 1 зл. 6 гр. (с. 380-381), піддані київського біскупа в с. Кошіївка – 24 гр. і 3 зл. (с. 388).

Загалом, співвідношення кількості димів/огородників в сільських н.п. становить 1844 на 1069 господарств, тобто, частка городників становила, за ПР, близько 32%⁶⁸.

Розмір побору. В заголовку джерела його названо “Реєстром вибирання дванадцяти поборів”. Як вже було зазначено, для КВ Поборовий Універсал

⁶⁵ Огородники охарактеризовані як убогі, що живуть з вимолу.

⁶⁶ Число записане як “піввісім”.

⁶⁷ Записаний як 10 зл. за трьох огородників.

⁶⁸ До димів і городників ще додано частку халуп убогих, яких в сільських н.п. вказано поборцем 37. Отже, всього названо 2950 домогосподарств сільських мешканців.

1628 р. встановив 6 поборів і ще 6 – на розгляд місцевого сеймика. Тому майже усі показники ПР прораховані на 6 та 12 поборів.

У більшості податкових виплат ПР вказані тарифи сплати і суми за 6 поборів. Але для деяких маєтностей тарифи сплати зазначені подвійні (на всі об'єкти оподаткування – дими, городників, священників, млинові кола), тобто такі, що відповідають 12 поборам, але суми вказані для 6 поборів. Серед таких володінь можна назвати: Черняхівську волость С. Немирича (44 н.п. – с. 359-361), Гоголівську волость кн. Г. Корецької (7 н.п. – с. 370-371), волость П. Стрибиля (6 н.п. – с. 363), Коростишівську волость Л. Олізара (5 н.п. – с. 409), Вишгородську волость Р. Гойського (2 н.п. – с. 403); Овруцьке староство (с. 361) і королівщину Звенигородку (3 н.п. – с. 408); заставлені маєтності Я. Тишкевича (2 н.п. – с. 368, 369), В. і Л. Олізарів (2 н.п. – с. 373, 374), К. Макаревича (2 н.п. – с. 373), Г. Григожевського і М. Климовича (1 н.п. – с. 373), Я. Мережка (1 н.п. – с. 374), С. Лаща (1 н.п. – с. 384), пані Віленської (1 н.п. – с. 403), пані С. Завишиної (1 н.п. – с. 408-409), Р. Дубицького (1 н.п. – с. 409), кн. Л. Корецької (1 н.п. – с. 410); спадок Ф. Щеніївського (1 н.п. – с. 393), А. Пересецького (1 н.п. – с. 394)⁶⁹, Ю. Бежа (1 н.п. – с. 295), Ю. Черленківського (1 н.п. – с. 411); маєтності А. та І. Пилиповських (3 н.п. – с. 363), Г. і П. Щеніївських (1 н.п. – с. 363), Кирданів (1 н.п. – с. 365), С. Потоцького (1 н.п. – с. 369), М. Дахновича (2 н.п. – с. 370), І. Бліщановича Вірьовки (1 н.п. – с. 374)⁷⁰, І. Бабінського (2 н.п. – с. 374), Я. Слоски (1 н.п. – с. 385), пані Станіславової Родкевичової (1 н.п. – с. 395), кн. К. Корецького (4 н.п. – с. 398, 404), Скарг (1 н.п. – с. 401-402), пані О. Тишанки-Биковської (1 н.п. – с. 404), кн. К. Вишневецького (1 н.п. – с. 407); О. Сингура (1 н.п. – с. 409), В. Ометинського (1 н.п. – с. 411)⁷¹. Отже, подвійний тариф, який відповідає вибиранню 12 поборів, зафіксований лише для 15% н.п. ПР.

Наявна в ПР і дзеркальна ситуація, за якою ставки побору для деяких маєтностей зазначені нижчі ніж для стандартних (для цього джерела) 6 поборів, а ось сума названа відповідно до стандартної ставки. Таких випадків всього п'ять. Г. Черник за свої володіння – сс. Воняйки, Новаки і Макогівку у верхів'ї р. Жерев мав сплатити податок за ставкою 1 дим – 0,5 зл., 1 огорожник – 5 гр., 1 млинове коло – 2 зл. 12 гр. у розмірі 5 зл. 29 гр. (4 дими, 7 огорожників, 1 коло), в той час як в ПР йому нараховано суму 25 зл. 12 гр. (с. 366). Родині Жукинських з їх с. Жукин поборець нарахував 30 зл., у той час як за записаними ставками (8 димів по 15 гр., 4 огорожника по 4 гр.) сума мала бути значно меншою (с. 368). Така сама ситуація і з побором з містечка Нехвороща у державі Ф. Потоцького (с. 384) і володінням кн. К. Корецького м. Городниця і с. Кленовим (с. 397-398). Менші ставки записані і в розписі платежів підданих

⁶⁹ У сплаті податку з с. Гладковичі єдиний раз подвійний тариф у тексті ПР пов'язаний із 12 поборами.

⁷⁰ У ПР на маєтність Івана Бліщановича Вірьовки с. Корчівку нараховано податок за змішаною системою: за дим – подвійний тариф (6 зл.), за огорожника – звичайний (1,5 зл.).

⁷¹ Тільки в цьому записі подвійна різниця між тарифом і сумою до сплати привернула увагу публікатора джерела, який позначив це місце відповідною позначкою (?).

київського католицького біскупа з Києва, Вітичів (або Увітичів на усті Десни) і Плесецька (с. 371), причому тут згаданий тариф розміром у 1 побор.

Арифметичні помилки. Відсутність чітких універсальних ставок податків і їх кількості, походження інформації з різнопланових джерел, відмова від уніфікації тексту ПР не могли не призвести до численних арифметичних помилок у розрахунках сум до сплати. Таких математичних помилок, не пов'язаних із різною кількістю поборів, мною виявлено чотири десятка. В частині з них помилка (переважно більша від реальної) становить всього кілька грошей, в частині – понад сотню злотих. Природно, що помилки, насамперед, присутні при складанні великої кількості показників великих маєтностей, іноді з десятками н.п., як наприклад, Білилівська волость кн. К. Корецького (28 н.п.), де помилка становить 409 зл. 25 гр. (с. 395-396), чи володіння С. Аксака (у тому числі м. Світільнів і Гуляники), де помилка становить 132 зл. 16 гр. (с. 358), чи плата за Лоевську волость (11 н.п.) – помилка в 51 зл. (с. 398), чи сума за м. Лубни в опіці кн. К. Вишневецького – помилка в 113 зл. 6 гр. (с. 402). Але вони фігурують і в дуже простих показниках, де множення 3 дими на 3 зл. дає показник 10 зл. замість 9 (Булгаки, Нові Булгаки – с. 362, Дмитровичі – с. 367, Червіль – с. 369) чи 7 димів на 3 зл. дає 12 зл. замість 21 (Красна Волока, Дивлин – с. 364), чи сума з 1 диму на 3 зл. і 2 огородників на 1 зл. дає 6 зл. замість 5 (Сингаї – с. 385).

Економіка. Свідчення ПР надають певну картину економічної географії КВ. Перелік ремісничих професій, кількість ремісників окремих спеціальностей у н.п., розташування млинів і рудень вказують на ступінь економічного розвитку міст чи окремих регіонів, засвідчують ступінь розвитку товарного (ринкового) виробництва на теренах воєводства.

Ремісники. ПР у загальних рисах розкриває економічну діяльність населення воєводства. Статистику щодо загальної кількості ремісників (за спеціальностями), їх кількісний розподіл за типами н.п. (місто, містечко, село) і кількість останніх, в яких згадано ремісників, подано в табл.

№	спеціальність	кількість ремісників	місто	містечко	село	кількість н.п.
1	швець	47	29	16	2	30
2	коваль	29	14	11	4	26 ¹
3	різник	19	13	6	–	10
4	кравець	17	12	5	–	15
5	кушнір	15	12	2	1	12
6	пекар	15	13	2	–	7
7	рибалка	9	7	2	–	5
8	слюсар	6	3	3	–	5
9	гончар	6	4	2	–	3
10	візник	6	6	–	–	1
11	рудник	5	1	1	3	3
12	садівник	4	4	–	–	1

13	коробейник	4	4	–	–	1
14	вугляр	3	–	2	1	3
15	музика (дудар)	3	3	–	–	2
16	робітник водяних механізмів	2	–	1	1	2
17	бондар	2	2	–	–	1
18	котляр	1	–	1	–	1
19	ювелір	1	1	–	–	1
20	доменник	1	–	1	–	1
21	робітник кузні	1	–	1	–	1
22	папірник	1	–	1	–	1
23	коваль рудний	1	–	1	–	1
24	торговець сіллю	1	–	1	–	1
25	ремісник	11	–	11	–	5

¹ В одному випадку 2 коваля записані на 3 н.п. без деталізації і зараховані до 1 н.п.

Ремісники зазначені у 21 містечку, 19 містах і тільки 2 селах – Новосілках Філона Богушевича-Гулькевича (швець, коваль) і Бондарях Стефана Немирича. Ще 4 ремісники (2 коваля, швець, кушнір) вказано разом для н.п. Андрія Фірлея Перегонівки, Василева і Луки, статус яких не названо, крім першого села, що охарактеризоване як “деревня” (с. 399). Найбільшими осередками ремесла джерело називає Фастів (38 майстрів), Лубни (18), Білилівку (Раставицю) (10), Радомишль (8), Гоголів, Любеч і Лукомль (по 6).

Як видно, найбільш популярними і затребуваними були (за зменшенням) шевці, ковалі, різники, кравці, кушніри й пекарі. Професійні рибалки згадані в ПР лише в 5 н.п. – містах Лубни (4), Лукомль (2), Лоев, містечках Хорол і Снятин. Місцями проживання гончарів названо Олександропіль, Фастів і Печерське містечко (по 2 гончарі). Унікальним для ПР є перелік, для володіння київського біскупа Фастова, професійних спеціальностей (їх названо 10), якими займались майже чотири десятки місцевих мешканців. Серед них – 10 шевців, 6 візників (*furmanow*), по 4 садівники (*ogrodnika*), пекарі і роздрібного торговця (серед останніх окремо названо працівників чоловічої (*przekupniow*) і жіночої (*przekupiek*) статі), 3 різники, по 2 бондарі, слюсарі, гончарі, 1 ювелір (*zlotnik*). Тільки в 1-2 місцях названо представників таких професій, як музика (*dudarz, dudka*) (Лубни – 2, Лукомль), бондар (Фастів – 2), котляр (Олександропіль), папірник (Радомишль), торговець сіллю (*solennik*) (Слободище).

Із залізорудним виробництвом пов'язані такі спеціальності, як загальна – рудник, так і спеціальні – вугляр (*węglarz*), робітник водяних механізмів (*plókarz*), доменник (*dymarz*), робітник кузні (*kuznik*) і коваль рудний. 5 майстрів цієї галузі сплачували податок у Радомишлі, така ж кількість – у Бондарях⁷² на Овруччині, 3 – в Хабному. Природно, що в цих же н.п. ПР відзначив кола рудні – у Бондарях і Хабному по 3 кола, Радомишлі – 2. Водночас, кола рудні

⁷² Крім 3 рудників, вугільника і робітника водяного механізму, там згадано й коваля, який, цілком ймовірно, був пов'язаний із залізорудним виробництвом (с. 361).

зафіксовані поборцями й в інших місцях – у Старому Коростишеві (3 кола), Шершнях, Старих Мойсеевичах (по 2), Троянівці, але без майстрів відповідних спеціальностей, що зайвий раз свідчить про неповноту ПР. Загалом маємо згадки про 7 місць концентрацій рудень, в яких використовували 16 коліс.

Дуже цікавою є інформація в ПР про існування в с. Кощіїв (суч. – Кощіївка Фастівського р-ну), що належало київському біскупу, фолюша (folusza) – майстерні-сукновальні, в якій за допомогою водяного колеса відбувався процес обробки вовняних тканин (с. 388). Згадка про колесо фолюша в млині під замком Бердичева є в описі маєтку Тишкевичів-Логойських 1593 р.⁷³ Пізніше, за Рум'янцевським описом 1666 р., на Лівобережжі відомі вже десятки фолюшів⁷⁴.

Млини. Досить детально у ПР зафіксовані млини, точніше – кількість їх коліс (кіл), які й були об'єктом оподаткування. На жаль, це не дає можливість порахувати кількість млинів, оскільки останні могли мати кілька коліс. Крім того, в деяких випадках в ПР вказана лише наявність млинів у множині (Велідники з волостю) чи коліс у множині, тобто, не менше двох (Кирданівка, Миргород, Рожів). Слід також врахувати випадки повторів, коли, очевидно, одні й ті ж млини (кола) записані двічі – сплата Лаврином, Тіхном, Григорієм і Клімом Кирданами з млина на р. Котлуй (не менше 2 кіл) в Кирданівці (с. 365) і та сама сплата (з 1 кола) (с. 378), сплата Маловичами-Новосельськими через брата з млина (2 кола) в Новоселиці двічі (с. 401) або сплата кн. Костянтином Корибутом Вишневецьким з 1 кола в містечку Снятин, що в опіці князя спадку кн. Михайла Вишневецького (с. 405-406, 407-408).

Всього згадано 186 кіл (коліс). Якщо додати 3 н.п., в яких названо колеса в множині і про які йшлося вище, а також не менше 2 млинів у маєтку Велідники і млини (без вказівки кількості коліс) київських домініканців (4 на рр. Сирець і Котур), біскупа (на р. Либідь) і Пустинно-Микільського монастиря (Шепеличі, Гвоздів, Борщів, Дарниця), виходить щонайменше 204 кола, які належали не менше ніж 114 млинам. Їх індивідуальними чи колективними власниками, крім церковних (до щойно названих треба додати Печерський і Кирилівський монастирі), названо 67 осіб чи груп осіб. Серед останніх трапляються різні комбінації – це родичі (Адам і Єремія Биковські, нащадки Теодора Трипільського, згадані вище Кирдани, Богдан і Стефан Солтани, Іван Ходаковський і братія, Філон і Петро Стрибилі, Маловичі-Новосельські, Федір і Олександр Гуменицькі, Олександр, Федір Розсудовські і пані Миколаєва Розсудовська), компаньйони (Стефан Молодецький і Ян Островський), особи, які наглядають за майном малолітніх родичів (кн. Костянтин Корибут-Вишневецький, який опікується спадком нащадків кн. Михайла Вишневецького). Серед осіб, що мали у своєму розпорядженні найбільшу кількість

⁷³ АЮЗР, ч. 6, т. I. Акты об экономических и юридических отношениях крестьян в XVI–XVIII веке (1498–1795). Киев, 1876, с. 228.

⁷⁴ Крапивний Р. Млинарство як основний промисел у Ніжинському полку в середині XVII–XVIII ст. *Український історичний збірник*. 2014, вип. 17, с. 56.

млинових коліс (не враховуючи відданих іншим під заставу), названо кн. Костянтина Корибута-Вишневецького, який володів 21 колом (3 власних і 18 опікунських) або щонайменше 9 млинів, кн. Юрія Збараського і Антонія Тишкевича (по 7 кіл) – щонайменше по 3 млини, Самуеля Лаща-Тучапського (7 кіл, з яких 1 власне і 6 у заставі від п. Віленської) – щонайменше 4 млини, Андрій Фірлей (5 кіл) – не менше 2 млинів, Флоріан Потоцький (4 кола, 2 з яких у заставі від С. Лаща-Тучапського) – не менше 2 млинів.

За місцем розташування млинові кола зафіксовано в 43 селах (61 коло), 30 містах (76 кіл) і 23 містечках (38 кіл)⁷⁵. Якщо підрахувати середній показник кількості кіл на тип н.п., виходить, що на місто в середньому припадало 2,53 кола, на містечко – 1,65, на село – 1,42, з чого можна зробити висновок, що млинарство було орієнтоване, передусім, на ринок і більші н.п., в той час як у селах, як можна припустити, для обмолоту широко використовували ручні жорна. Серед міст найбільше кіл зазначено у Фастові – 9 (вірогідно, з околицями), Лубнах (7), Києві – щонайменше 6 (з околицями), Котельні (4), Гуляниках, Корнині, Олександрополі, Лещині, Лукомлі, Слободищі (по 3), серед містечок – у Басані і Володарці (по 3), серед сіл – у Солов'ївці (присілок містечка Солтанівка), Коцїєві і Волосові (по 3). Майже половина усіх згаданих у ПР млинів мали одне колесо, і їх переважна більшість (61%) розташовувалась у селах.

Варті уваги і характеристики, надані частині млинових кіл. Загалом у 32 випадках згадано 5 видів коліс, які (види) показують різномайття конструкцій, призначення, місць розташування і використання останніх. 9 коліс млинів у Плесецьку, Антонові, Снятинці, Кодні і Червоній названі коречними, тобто, вони були верхньобійними із наливними колесами. Млини в Олександрополі, Сельці (на р. Половні), Пупковщизні, Ходакові, Гостомелі (2 кола), Хоролі⁷⁶, Малих Старосільцях, Снятині віднесено ПР до т.зв. вишняків, тобто, млинів на малих річках і потічках, які використовували лише у сезон високої води (весна, осінь), коли танення снігу чи рясні дощі давали достатньо води для роботи механізму. Головне розділення млинових коліс – за їх спеціалізацією (метою використання). За цим критерієм колеса у документі розділені на 2 групи – для помолу зерна (18 од.) і так звані ступні (8), для подрібнення чи розминання сировини. Борошняних коліс було по 1 чи 2 (Троянівка, Курині, Лукомль, Слободище), і тільки один раз згадано 5 (Лубни) – очевидно, від кількох млинів. Ступні колеса завжди згадано по одному, крім того ж випадку з Лубнами, де їх вказано 2 (с. 402). Здебільшого борошняні і ступні кола згадано разом, з пропорцією 1:1 чи 2:1. У 10 випадках 13 коліс віднесено до *dogospuch*, тобто таких, що віддані в користування на рік. Серед них – монастирські млини в Шепеличах, Гвоздові, Борщеві, Дарниці (Пустинно-Микільський), Дідові і Радомишлі (Печерський). Характеристика надана в

⁷⁵ Частину кіл (7 од.) записано сумарно на кілька н.п. із різним статусом.

⁷⁶ Примітно, що при впадінні р. Рудка, на якій стоїть м. Хорол, в р. Хорол розташоване с. Вишняки.

тексті ПР лише шостій частині усіх коліс, що також підтверджує вибірковість цього джерела і різні підходи поборців у реєстрації об'єктів оподаткування.

Урбанізація. У ПР дано різні назви типів н.п. Тут згадано 54 міста, 84 містечка, 338 сіл (і ще 9 весей), 4 слободи (ще 3 н.п. одночасно охарактеризовано як містечка і слободи), 3 селища, 3 сільця, 2 присілки, 2 хутора, 1 двір, 1 корчму, 1 деревню⁷⁷. Ще 16 н.п. мають узагальнюючу назву – маєтність, понад 110 – ніяк не охарактеризовані. Отже, всього джерело подає близько 630 назв н.п. (Додаток 1).

Міста і містечка. Незважаючи на свою вибірковість, ПР надає цікавий матеріал щодо кількісної і, частково, якісної характеристик урбанізаційних і локаційних процесів на теренах КВ. У документі є свідчення про 54 міста і 84 містечка, їх власників (Додатки 2, 3), показники об'єктів оподаткування, ремісничу діяльність мешканців, юридичний статус (застава, пожиттєве тримання, опіка).

На жаль, досі немає повного переліку міст і містечок Київського воєводства 1569–1648 рр. За підрахунками А. Яблоновського, на 1625 р. у воєводстві, за опублікованими дослідником джерелами, згадано 206 міст і містечок, з яких 46 були державними (королівськими), 150 – приватними, 10 – церковними. Він припускав належність до цієї категорії (на кінець першої чверті XVII ст.) ще 25 н.п.⁷⁸ Сучасні польські дослідники називають більші цифри: В. Бобінський (на кінець правління Сигізмунда III у 1632 р.) – 266⁷⁹, В. Бучко (за період 1500–1648 рр.) – 290 (57 королівських, 220 приватних, 13 духовних). На думку І. Крип'якевича, на час Хмельниччини в цьому регіоні існувало 385 міст⁸⁰. Н. Білоус, яка долучилась до вивчення цієї проблеми і використала неопубліковані архівні матеріали, отримала показник у не менше ніж 329 приватних міст і містечок (без королівських) станом на 1646 р.⁸¹

У вирішенні питання кількості міст і містечок КВ, крім традиційної проблеми нечисленності опублікованих джерел, є обставини, які впливають на цей показник. Перша з них – невизначеність статусу певного кола н.п. в джерелах різного часу, коли н.п. може бути названий і містечком, і селом⁸². Показовим прикладом у цьому є ПР, в якому Лісники під Києвом (власність кн. К. Корецького) фігурують одночасно і як село, і як містечко⁸³. Аналіз опублікованих джерел надає приклади, коли статус н.п. містечко/село змінювався

⁷⁷ Таку екзотичну для Середнього Придніпров'я назву типу сільського н.п. дано Перегонівці А. Фірлея на Обухівщині (с. 399).

⁷⁸ ZD, XXII, s. 227-233, 241.

⁷⁹ З яких 15 автор відніс до "efemerycznych": Bobiński W. Województwo Kijowskie..., s. 72.

⁸⁰ Наведені показники взято за: Білоус Н. Приватні міста Київського воєводства в першій половині XVII ст.: кількість, особливості розвитку та функціонування. *Україна в Центральній-Східній Європі*. Київ, 2015, вип. 15, с. 130.

⁸¹ Білоус Н. Приватні міста..., с. 130, 142-164.

⁸² Кілька таких прикладів наводить Н. Білоус у своїй праці (Білоус Н. Приватні міста..., с. 139).

⁸³ АЮЗР, ч. 7, т. I, с. 373, 404.

протягом десятиліть по кілька разів. Так, протягом 1569–1648 рр. кількість міст і містечок змінювалась не тільки завдяки локаційному руху, пов'язаному із внутрішньою колонізацією, викликаною економічними і демографічними процесами, але й коливанням фактичного статусу н.п. в період їх функціонування. Таким чином, загальний показник кількості міст і містечок КВ у зазначений період по суті буде валовим, який є більшим за реальний. Інша тенденція – перехід міст з державної до приватної власності, яка не впливає на їх загальну кількість, але змінює пропорцію різних типів власності.

ПР дозволяє додати до переліку приватних міст і містечок КВ, складеному Н. Білоус, ще десяток назв – Печерське, Куріньку, Городницю, Сквиру, Ялминку, Романів, Нові Булгаки, Бобер, Димер. Ще два н.п. потребують уточнення через їх можливу тотожність – згадані вище Лісники під Києвом (у Н. Білоус подано Лісники, віднесені до Житомирського повіту)⁸⁴ і Зубринка (у Н. Білоус – Зубрик)⁸⁵. Загалом, за моїми підрахунками, які спираються лише на *опубліковані* джерела, у КВ у період 1569–1648 рр. згадано 487 міст і містечок, з яких 71 були королівськими, 393 приватними і 23 церковними. До середини XVII ст. близько 25 королівських міст і містечок перейшли у приватну власність, зокрема, такі як Демидів, Бобрик, Іркліїв, Биків, Гуляники, Кропивня, Сквира, Ставище, Ольшанка, Таборівка, Димер, Вишгород. Враховуючи отримані показники, можемо констатувати, що у КВ другої половини XVI – першої половини XVII ст. існувало (не одночасно) понад 500 міст і містечок, статус яких хоча б один раз засвідчений писемними джерелами, з них на 1648 р. понад 410 були приватними.

ПР новоосадженими називає містечка Нові Булгаки, Шумськ, Басань, Миргород, Боровиця, Снятин, Варва, Многа, Горностайпіль. Деякі з них (Нові Булгаки, Горностайпіль) охарактеризовано ще як й слободи, як і містечко Бобер та інші н.п. – Сківірівка, Стефанівка, Вишнівка, Самуельпіль. Про осадження нових н.п. у першій чверті XVII ст. на теренах воєводства свідчать самі назви – Новий Коростишів, Новий Городськ, Новий Брусилів, Новий Превів, Нові Мойсеевичі, Нові Пилиповичі, Нова Воля Марківська, не кажучи вже про назви Новосілки (4 н.п.) і Новоселиця.

У ПР у 31 н.п. згадані будинки, які розташовані на ринку. Серед них 13 міст і 18 містечок. Звичайно, міст і містечок з ринковими площами було більше, але сукупна, не розписана за об'єктами оподаткування, інформація щодо королівських міст (Овруч, Переяслав, Остер, Любеч, Черкаси, Корсунь) та великих приватних міст (Чорнобиль, Чуднів, Черняхів та ін.) тільки підкреслює не повноту і вибірковість ПР 1628 р. На різний якісний рівень свідчень, зібраних поборцями, вказує приклад Снятина, інформація про який записана в ПР двічі. У першій згадці містечка об'єктами оподаткування названо лише 5 осілих димів і 10 огородників, у другій – 7 ринкових, 10 вуличних, 5 передміських

⁸⁴ Білоус Н. Приватні міста..., с. 152, № 153.

⁸⁵ Там само, с. 148, № 98.

димів і 8 халуп⁸⁶. Та все ж, зазначена у ПР кількість ринкових димів може опосередковано вказувати на розмір ринкових площ у містах і містечках (Додаток 4). Як видно з наведеної статистики, у половині випадків кількість ринкових димів була менша 10, у 12 н.п. – 10–20 димів, і лише в одному випадку (Володарка) – аж 94 дими, розташовані на ринковій площі⁸⁷.

Титулатура платників податків, старшинство. Цікавим моментом, який привернув увагу, є зафіксована в ПР титулатура осіб, які виступають платниками податків. Останніх можна розділити на чотири групи. До першої з них належать представники найзаможнішої верстви, переважно, князівського походження, перед ім'ям яких у тексті напис наступного формулювання: **ясновельможний (ясновельможна) князь (княгиня) його (ї) милість** (Януш з Острога Заславський, Домінік Хризостом Заславський, Анна Марцибелла Корецька Миколаєва Глібовичова); **ясно просвітлений (просвітлена) князь (княжна) його (її) милість** (Юрій Збараський, Лавінія з Корця Янова Альбрехтова Радзивілова на Олиці і Несвижі); **ясновельможний (ясновельможна) його (її) милість пан** (Лев Сапега, Ганна на Острозі Каролева Ходкевичова); **вельможний князь його милість** (Костянтин Корибут Вишневецький); **вельможна її милість пані** (Софія з Жовкви Даниловичова).

До другої групи, яка налічує півтори сотні осіб, входять платники, перед ім'ям яких зазначено: **його (її) милість пан (пані)** (Додаток 5). Серед них – представники князівської верстви: Костянтин Корибут Вишневецький (згаданий 12 разів), Михайло Вишневецький (4 рази)⁸⁸, Кароль Корецький (4 рази), Януш Корибут Вишневецький, Адам Вишневецький, його дружина Адамова Вишневецька, Миколай Чарторійський, Юрій Чарторійський, Юрій з Острога Заславський – з формулюванням **князь (княгиня) його (її) милість**. Понад 17% складу цієї групи становлять жінки – 26 осіб.

Найбільшою за чисельністю є група власників/співвласників нерухомості (а також і померлих на 1628 р. – 13 осіб), які охарактеризовані як **пан (пані), пани**. Їх перелік нараховує 190 позицій (Додаток 6). Примітно, що серед цього загалу названо лише 3 жінки – Марушу Обухову і Миколаєву Розсудовську, а також Катерину Замойську, тобто, їх частка в одинадцять разів (!) менша, ніж у попередній соціально-майновій групі.

З ПР добре видно, що частина його укладачів не дуже ретельно фіксувала у тексті розглянуті форми титулювання платників податку. Тому майже два десятка осіб мають різні його форми, зокрема, кн. Костянтин Корибут Вишневецький (перша і друга групи) і багато шляхтичів (друга і третя групи). До останніх належать такі землевласники, як С. Вілям, Ф. Воронич, Я. Завиша, В. Зміївський, П. Казимирський, Ф. Криницький, Ю. Мощенський, Межвінська Андрійова, Л. Олізар, Л. Сапега, Ш. Святський, А. і М. Сурини,

⁸⁶ АЮЗР, ч. 7, т. I, с. 405, 407.

⁸⁷ Ця цифра, як і інші показники по Володарці, викликають сумніви через їх різючу контрастність порівняно з іншими містечками.

⁸⁸ Ще 9 разів – просто князь.

Ф. Трипільський, А. Халаїм, Ходкевичова Ієронімова. Особливо дивно бачити в цій групі вдову Ходкевича – Софію на Карабчієві, каштелянку Віленську, яку в ПР часто названо пані Віленська – 12 разів як її милість пані і 9 разів – як пані. Є й приклади, коли представників одного роду віднесено до різних груп, зокрема, це Байбузи, Бутовичі, Вороничі, Пересецькі, Розсудовські, Силичі, Славинські, Служки, Стрибилі, Харленські. Частина інформаторів-джерел ПР не переймалася коректним відображенням титулювання, тому лише просте означення пані стоїть біля прізвища Замойська (дружина київського воєводи Томаша Замойського, княгиня Катерина Острозька), а десяток осіб взагалі згадуються без слова пан, серед яких київський підстолий Філон Єлець, воєвода Венденський Криштоф Служка, староста Сандомирський Станіслав Любомирський, представники магнатського роду Сапег – Флоріан і Ян.

Деякі укладачі ПР ретельно фіксували титулатуру згаданих у ПР осіб. Зокрема, у двох випадках співвласниками маєтків позначено осіб із різними величаннями (його милість пан і просто пан) – для частини с. Ласків Андрій Ласко і Адам Маркевич (с. 366), для селища Верх Болхівський – Стефан Молодецький і Ян Островський відповідно (с. 401). Ще більш промовистим є випадок з родиною Розсудовських, коли її представники Федір і Олександр зазначені в платежі за сс. Миси, Неданчичі, Голенища як їх милість пани, а дружина їх брата (невістка) Миколаєва Розсудовська – лише як пані (с. 405). Не випадковість такої різниці підтверджує інше місце ПР, де такий же статус для жінки зазначений в її окремому особистому платежі за сс. Мальчин і Осека (с. 405).

Окрему групу утворюють духовні особи, які мають 4 загальні варіанти шанобливого величання: **в Бога велебний** (отець Іов Борецький митрополит з ласки Божої Київський і всієї Русі, дозорця і ігумен монастиря Св. Михайла Золотоверхого; отець Серапіон Більський, ігумен монастиря Св. Миколи Пустинського; його милість ксьондз Богуслав Бокша-Радосшевський, біскуп Київський, опат (абат) Святого Хреста⁸⁹; його милість ксьондз Петро, на той час пріор кляштору Київського отців домініканів); **велебний (велебні)** (отець Петро Могила архімандрит Печерський Київський з капітулою святого монастиря Печерського; їх милість отці ієзуїти кляштору Вінницького); **його (її) (їх) милість** (ксьондз Якуб Білецький, плебан Чуднівський; госпожа Юстина Соколовська з капітулою монастиря паняньського; капітула Київська); **отець (ксьондз)** (Міна Воскресенський; Спаський; Миколи Набережного; Кирило Св. Духа; Яків Борисоглібський; Лук'ян Різдва [Христового]; Кіндрат Добромильський; Миколи Притиського⁹⁰; Яків священник Київський Василівський Нагорний; господин отець Софроній Жеребило-Лабунський, ігумен монастиря Кирилівського; отець ксьондз Миколай Армянський

⁸⁹ Тобто, бенедиктинського монастиря Святого Хреста на Лисій Горі (суч. Свентокшиське воєводство, Польща).

⁹⁰ В ПР помилково – Пустинського.

Київський⁹¹; ксьондз чорнобильський). Як видно, оборот **його (їх) милість** у 5 випадках з 6 використано на адресу представників католицької церкви.

Родове старшинство. У ПР зазначено досить багато маєтностей, якими володіли родичі. Тому цікаво було прослідкувати, чи їх перелік є довільним, чи підпорядковується правилу старшинства. Таких родин виявилось понад півтора десятка. Серед них таких, де родинне старшинство відоме за іншими джерелами, зафіксовано: Адам і Єремія Тиші-Биковські (с. 361), Богдан і Стефан Солтани (с. 374), Матвій, Максим, Марко і нащадки небіжчика Андрія Трипільські (с. 379), Філон і Петро Стрибилі (с. 400). Можна припустити, що принцип старшинства наявний і в інших переліках родичів, зокрема: Миколай і Іван Кевличі-Бражинці (с. 363), Андрій і Криштоф Соколовські (с. 395), Олександр і Федір Розсудовські (с. 405)⁹², Омелян, Іван, Лаврин Пероцькі (с. 406), Кирик, Теодор, Юрій Жукинські (с. 368), Мойсей і Юліон Позняки (с. 373), Григорій, Павло, Іван, Прокоп і нащадки Федора Щеніївські (с. 363, 376, 393)⁹³, Федір, Олександр Гуменицькі (с. 405).

Особливо багато співвласників-родичів серед дрібної шляхти Заушшя, і зафіксований у ПР ймовірний порядок старшинства допоможе у вивченні генеалогії цих родів: Лаврин, Тихно, Григорій, Клим Кирдани (с. 365, 378)⁹⁴, Тимофій, Григорій, Сак, Іван Скурати (с. 375), Геремій Мартинович, Федір Семенович, Прохор Григорович, Трохим Гаврилович Кубилицькі (с. 395), Федоровичі, Давидовичі, Ігнатовичі Виговські (с. 399), Ігнат, Андрій Лучичі-Виговські й Іван, Тимофій, Олександр Виговські (с. 399-400)⁹⁵, Тарас Борисович, Іван Закусили (с. 371, 372, 406)⁹⁶.

Храми Київського воєводства. Ми вже згадували про 9 православних священників – настоятелів київських церков і платників побору, 6 з яких в ПР названо на ім'я. В інших випадках платниками виступили безіменні “попи”, згадки про яких дозволяють встановити факт наявності грецьких церков в конкретних н.п. Переважна більшість останніх в джерелі названі містами або містечками. Серед них 6 міст мали по 2 церкви (Любеч, Брагин, Троянівка, Котельня, Біллівка (Раставиця), Фастів), 44 міст та містечок – по 1 церкві (Гуляники, Олександропіль, Лугини, Норинськ, Могильне, Бориспіль, Барішів,

⁹¹ Єпископ львівської єпархії Вірменської апостольської церкви Миколай (Нікол) Торосович уклав угоду про унію з римо-католицькою церквою у 1630 р., але в ПР він вже має подвійну форму величання – отець ксьондз.

⁹² Вони, а також Ядвига Сулимирська – вдова Миколая Розсудовського, разом володіли 3 селами, ще двома (Малежин, Осека) – тільки вона (Миколай придбав половину Малежина і Осеку у 1615 р.: Кондратьєв І. Любецьке староство (XVI – середина XVII ст.). Чернівці, 2014, с. 152-153, 162, 317.

⁹³ Іван і Прокоп згадуються кожен окремо серед власників Щеніїва.

⁹⁴ Інформація про сплату Кирданами податку з с. Кирданів подана у ПР двічі, причому в першому випадку ставка сплати вказана у подвійному розмірі. Порядок імен в обох записах однаковий, що є додатковим аргументом на користь тези про дотримання порядку старшинства у цих фіскальних записах.

⁹⁵ У першому випадку ми маємо перелік відгалужень роду Виговських, у другому – свідчення того, що Лучичі-Виговські були старшими за просто Виговських.

⁹⁶ Згадано двічі з різною послідовністю імен.

Прилуки, Гоголів, Ліщин, Паволоч, Ружин, Мошни, Володарка, Антонів, Березна, Іргачів, Нехвороща, Богуслав, Черногородка, Скорогородка, Васильків, Дідів, Радомишль, Боровиця, Хорол, Городниця, Лоев, Обухів, Лубни, Лукомль, Ходорків, Лісники, Крилів, Слободище, Кодня, Червона, Снятин, Звенигородка, Лисянка, Медведівка, Коростишів Старий, Коростишів Новий, Хабне). Ще 7 пунктів названі селами (Грижани, Білі Сороки, Навоз, Новосілки Десенські, Верхівня, Скорodne, Макалевичі), а один – без характеристики (Корчів (Бежів) (Додаток 1).

Крім того, в одному випадку в поборі згадано виплату священика в загальній сумі з двох сіл, назви яких перекинуто – Zolcza і Berszki, які вдалося ідентифікувати як села Йолча (суч. Стара Йолча) та Березки (Брагинський р-н Білорусі), з церквою в першому з них⁹⁷. В іншому випадку така ж ситуація стосується трьох сіл – Василева (на р. Красній), Перегонівки і Луки, і церква, ймовірно, була у першому з них.

Отже, поборовий реєстр 1628 р. вказує на наявність 66 парафіяльних церков у 60 населених пунктах, разом із Києвом і Чудновим – 75 церкви і 1 костелу. Ці свідчення, як і сам поборовий список, є неповними⁹⁸. Для прикладу, у ньому відсутні такі храми, як київські Успенський та Різдва Іоанна Предтечі (згад. 1620) на Подолі, церкви Верхнього Києва (Миколи Десятинного, Семена, Спаса) та Печерського містечка (Параскеви П'ятниці, Феодосія, Спаса), Демидова (1552), Велідників (1581), Іскоростеня (1571), Вишевичів (1571) та деякі інші. Звісно, не всі вони могли існувати (чи функціонувати) саме в 1628 р. У списку відсутні свідчення про церкви, які були на цей час у таких великих центрах як Овруч, Черкаси, Чорнобиль, Переяслав, Чуднів, Остер. Крім них, в джерелі згадано ще понад 30 міст і містечок, податок з яких не розписаний і вказана лише сума. Частина з них, виходячи із розміру останньої, мала багато мешканців і, дуже ймовірно, мала церкви⁹⁹. Серед них Бараші (з волостю) – 540 зл. 12 гр., Корсунь, Михайлів (Лопань), Стайки, Ольшанка – по 300 зл., Вільськ (з волостю) – 282 зл., Несолонь (з волостю) – 272 зл. 6 гр., Велідники – 226 зл., Пирятин – 225 зл., Білогородка – 222 зл., Чигирин – 210 зл., Жолнін, Сенча, Краснопілля (з волостю) – по 180 зл., Яготин, Березань, Янушпіль – по 150 зл. До цього переліку можна додати м. Брагін, згадувані 2 церкви якого входили до сплаченої кн. Костянтином Корибутом Вишневецьким частки податку з міста на суму 88 зл. 6 гр., в той час як інша частка податку, сплачена від імені кн. Адамової Вишневецької, становила 200 зл., тобто, охоплювала більшу частину міста¹⁰⁰.

⁹⁷ Ці села отримав кн. Семен Лико за привілеєм Сигізмунда III у 1614 р. (ZD, V, s. 95-96; ZD, XXII, s. 588). У 1628 р. поборову суму з них сплатив Микола Яницький (с. 394).

⁹⁸ Маються на увазі тільки охоплені побором маєтності.

⁹⁹ Це підтверджено писемними джерелами, зокрема, для Чигирини, який мав у 1600 р. 3 церкви (Спаську, Пречистенську, Петровську).

¹⁰⁰ У вже згаданому нами розділенні Брагинської волості 1574 р. кожна з сторін отримала частину міста з церквою – кн. Олександр Вишневецький церкву Св. Трійці у замку, його брат Михайло – церкву Св. Миколи в місті (Спиридонов М. Ф. Акт о разделе имения Брагин..., с. 186, 188), а в ПР зафіксовано 2 церкви в частці тільки однієї з гілок Вишневецьких.

Неповноту реєстру засвідчує й кількість димів, зафіксованих у н.п., в яких існували церкви. Найявність храмів у великих містах, кількість димів (+ремісники) у яких перевищувала 50 од. (серед них: Володарка – 194, Білілівка (Растваця) – 190, Лубни – 172, Фастів – 138, Богуслав – 118, Лукомль – 110, Любеч – 106, Слободище – 94, Баришів – 92, Ходорків – 85, Котельна – 75, Бориспіль – 73, Радомишль – 69, Червона – 67, Дідів – 64, Васильків – 62, Гуляники – 59, Мошни – 54, Крилів – 53), є цілком природною. Та все ж важко пояснити мізерну кількість згаданих у поборі димів в таких н.с. з церквами, як Троянівка – 4 дими на 2 церкви (!), Білі Сороки – 2, Верховня, Макалевичі – по 3, Новоселки Десенські – 7, Медведівка – 8, Нехвороща, Лисянка – по 9, Скорогородка, Лісники, Звенигородка – по 10. Показовим є приклад з містечком Троянівка, частину податку з якого (за 2 дими і з попа) заплатив Федір Воронич, а іншу половину (аналогічну) – Миколай Оболенський. Також слід відзначити відсутність згадки в ПР попа в містечку Олевськ, хоча там розташована кам'яна церква Св. Миколая, яку традиційно датують 1596 р.¹⁰¹

Кордони Київського воєводства. Загальні кордони КВ станом на рубіж XVI–XVII ст. були визначені ще А. Яблоновським і підтверджені М. Крикуном для правобережної частини воєводства¹⁰². У першій половині XVII ст. відбулися три найбільші офіційні зміни кордонів, коли Каменеччина (1628) і Лоевське староство (1646) вийшли зі складу воєводства, натомість Роменська волость (1647) увійшла до нього¹⁰³. Незважаючи на неповноту ПР, згадані у ньому окремі волості чи н.п., які були у їх складі, дозволяють підтвердити кордони воєводства станом на 1628 р. Звернемо увагу на декілька ділянок кордону, які викликали найбільшу зацікавленість.

Важливою є згадка в ПР Любарта (Любара) – великого міста на берегах р. Случ, яке було центром володінь Станіслава Любомирського – воєводи руського, старости сандомирського, який отримав ці землі як посаг своєї дружини кн. Софії Острозької. За інвентарем маєтків князів Острозьких 1620 р., Любарт мав 1079 димів (з яких 91 садиба була порожньою), а за подимним 1629 р. – лише 445¹⁰⁴. На думку І. Ворончук, подимний податок 1629 р. було сплачено лише з частини міста¹⁰⁵. Як можна припустити, сплачені у ПР по-

¹⁰¹ *Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР*. Киев : Будівельник, 1985, т. 2, с. 154.

¹⁰² *Atlas historyczny Rzeczypospolitej Polskiej. Epoka przełomu z wieku XVI-go na XVII-sty*. Dział II-gi: “Ziemie ruskie” Rzeczypospolitej. Opracował i wydał Aleksander Jabłonowski. Warszawa ; Wiedeń, 1899–1904; Крикун М. *Адміністративно-територіальний устрій Правобережної України в XV–XVIII ст. Кордони воєводств у світлі джерел*. Київ, 1993, с. 138–144.

¹⁰³ Крикун М. *Адміністративно-територіальний устрій...*, с. 143–145; Кулаковський П. *Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої (1618–1648)*. Київ, 2006, с. 232–233.

¹⁰⁴ Ворончук І. Інвентар маєтків князів Острозьких 1620 року як історико-демографічне джерело. *Наукові записки. Збірник наукових праць*. Серія “Історичні науки”. Острог, 2009, вип. 13, с. 235 (табл. 1), 236, 238.

¹⁰⁵ Там само, с. 236.

датки з 36 ринкових і вуличних димів і 40 халуп (с. 399) можуть належати до нової, правобережної частини міста, яка почала розбудовуватись на східному, київському березі Случі. До цієї ж частини волості, що лежала в КВ, належали згадані у ПР села Куски і Гаврятин (суч. – Авратин Любарського р-ну Житомирської обл.). Ця маєтність була крайньою південно-західною частиною воєводства. Більш давня (Старе місто) лівобережна частина Любарта належала до Кременецького повіту Волинського воєводства, і податки з неї збирали волинські поборці.

Північний кордон воєводства на схід від Прип'яті добре маркує волость Остроглядівичі Миколи Абрамовича, воєводи (сина воєводи Яна Абрамовича) Смоленського. У ПР названо ще 8 н.п. цієї волості, серед яких ті, що є нині (усі – в Хойникському р-ні Гомельській обл. Білорусі) Стрільків (Стреличеве), Поселічі, Малишів, Богуші, Великий Бір і Хвойники (Хойники) (с. 396-397). Поруч розміщувалась заставлена маєтність, якою володів Жигмонт Копець – Дворище і Новосілкі (той же район Білорусі) (с. 397), так що київсько-мозирський кордон тут майже виходив на р. Вить – лівий доплив Прип'яті¹⁰⁶.

Ще одна цікава ділянка кордону воєводства – між Каменеччиною (маєтністю Віленського капітулу), яка власне у 1628 р. офіційно перейшла зі складу КВ до земель ВКЛ, та Прип'яттю, на північ від р. Словечна. Тут розташовувалась велика за площею Велавська волость Федора Шишки-Ставецького з н.п. Велавськ, Чернігівці (не локалізоване), Корма, Високе (Єльчицький р-н Гомельської обл. Білорусі) (с. 403-404). Далі на схід на лівому березі Словечної було розташоване с. Кузьмичі Яна Черхавського (с. 382), ще далі до Прип'яті на тому ж березі Словечної – Білий Берег (зараз не існує) Печерського монастиря (с. 392). Отже, за ПР, у 1628 р. до КВ належала смуга на північ від нижньої течії р. Словечна¹⁰⁷.

Південно-східний кордон КВ сягав р. Орель. Власником величезного уходу на правобережжі Орелі був Юрій Чехович Орельський, який надав, за згадкою 1622 р., цю територію в оренду корсунським євреям для виробництва селітри, попелу, вилову риби і полювання¹⁰⁸. За ПР, він здавав маєтність Орель ухаднику за 6 зл. (с. 399), третиною уходу володів Станіслав Янковський, який також здавав її ухаднику за 4 зл. (с. 402), іншою третиною – Олена Орельська, дружина Яна Драбовича (с. 392)¹⁰⁹.

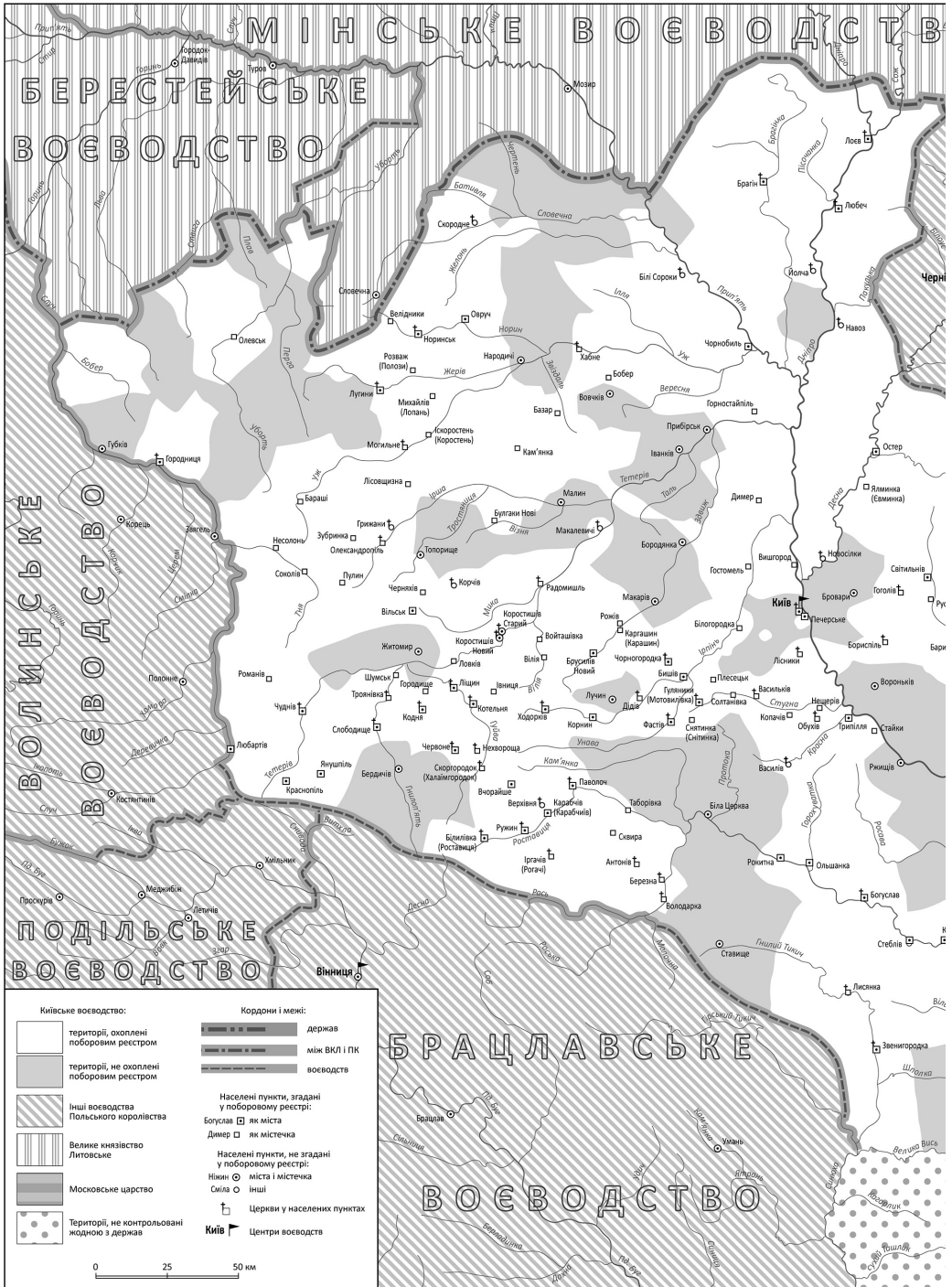
Процес збирання побору і створення поборового реєстру. Актовий матеріал (Житомирські гродські книги) дозволяє реконструювати, в загальних

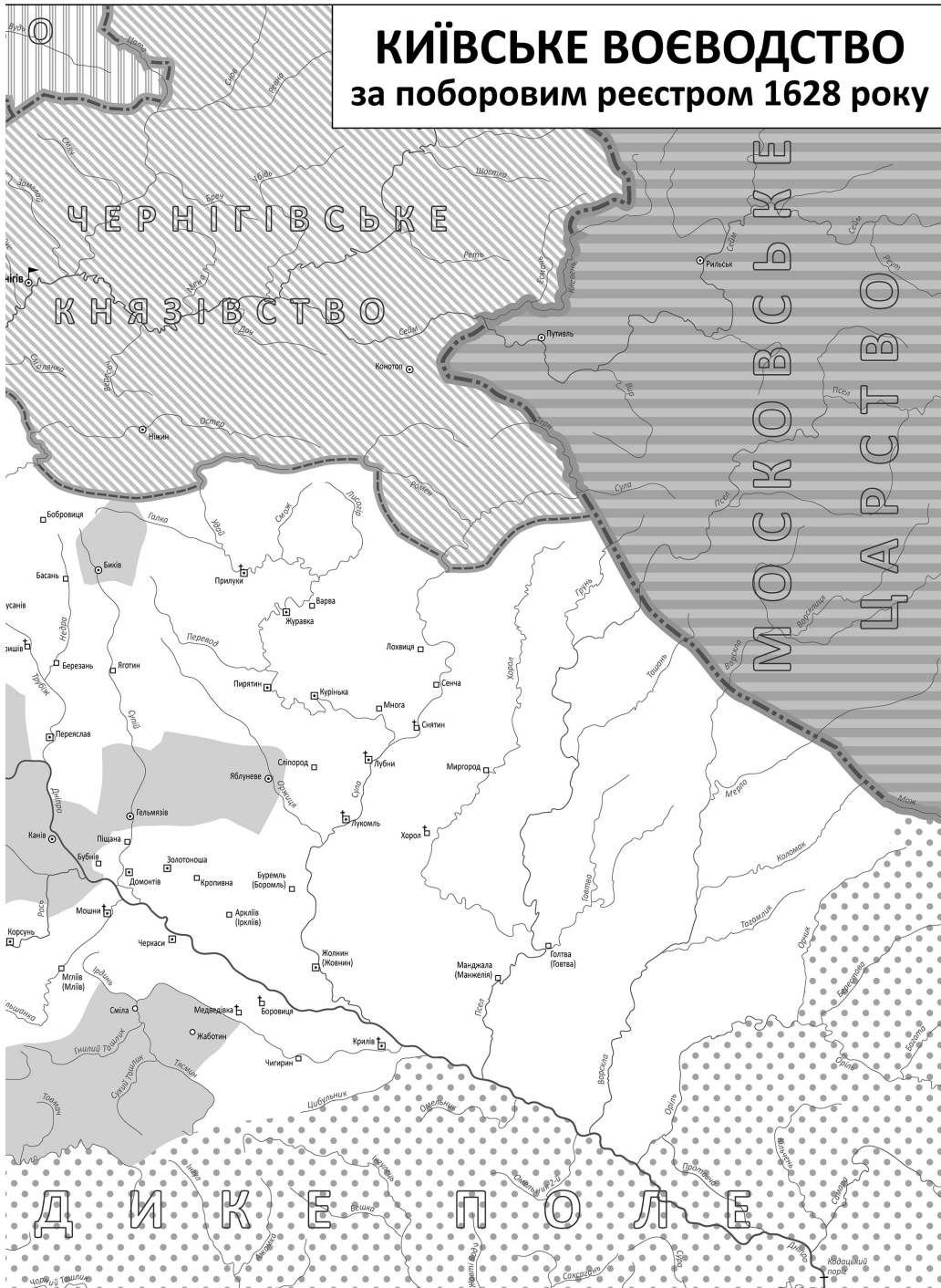
¹⁰⁶ Комісія з визначення київсько-мозирського кордону 1622 р. назвала на цій ділянці мозирські прикордонні н.п. – Тульговичі, Борисевичі, Загалля, Натолє (?), Макановичі (ЗД, XX, s. 96, 97).

¹⁰⁷ Такої ж думки дійшла згадана київсько-мозирська комісія, за якою обидва береги р. Словечна в її нижній течії належали КВ (ЗД, XX, s. 96).

¹⁰⁸ ЗД, XXI, s. 625.

¹⁰⁹ У ПР вказано, що вона сплачувала податок у 6 зл. з огородника. Ймовірно, в текст ПР вкралась помилка, і тут мав бути зазначений ухадник.

писах, процедуру збирання податків в КВ у першій половині XVII ст. Старт податкової компанії, як вже було показано, давали рішення сейму щодо кількості і розміру поборів, зафіксовані у Поборовому Універсалі сейму, а також призначення сеймом дати і місця проведення місцевого сеймика, на якому затверджувалась остаточна кількість поборів. Окремим універсалом король сповіщав шляхту воєводства про місце і дату проведення сеймика¹¹⁰. Проблема кількості і розміру податків завжди було надто чутливою для місцевої громади, і не випадково питання рівномірної, справедливої розкладки податків чи навіть відміни якихось їх видів (як подимного у 1629 р.) часто піднімалось в інструкціях місцевих послів на сейми¹¹¹ чи окремих постановомах¹¹².

Копії сеймового універсалу з показниками ставок податків для найбільших міст КВ робили або ще в коронній канцелярії і пересилали гінцем, або цим займалась місцева адміністрація¹¹³. У королівщинах місцева влада (староста, війт, радця) відповідала за збирання поборів і потім відвозила кошти у Київ поборці¹¹⁴. Вони мали публічно присягнути, що податки зібрано чесно, у повному обсязі. У ПР є інформація, що супроводжує опис податків з містечок Снятин і Варва, які були в опіці кн. К. Вишневецького. Між іншим, повідомляється про присягу (“iuramentum”) місцевих войтів, бурмістрів “з колегами”, дану в Києві в присутності возного генерала воєводства Київського Павла Губаревича (с. 405, 406). Ця присяга була складовим елементом механізму збору інформації про кількість і характер об’єктів оподаткування, коли уповноважені від власників чи державців маєтностей (у цьому випадку – місцевих громад) подавали свідчення до гродських канцелярій і заприсягалися, що реєстр складено вірно¹¹⁵.

У ПР платниками податку зазначені війт, бурмістр і/чи міщани в королівських містах Любечі, Лоеві, Черкасах, Крилові (с. 398, 402, 404), місцеві

¹¹⁰ У Житомирській гродській книзі є записи про надходження королівських універсалів до канцелярії КВ у 1609 і 1629 рр. (*Опись актовой книги Киевского центрального архива* № 11. Киев, 1879, с. 16, № 15; *Опись актовой книги Киевского центрального архива* № 9. Киев, 1872, с. 35, № 40).

¹¹¹ 1618 (*АЮЗР*, ч. 2, т. I. Постановления дворянских провинциальных сеймов в Юго-западной России. Киев, 1861, с. 122-123; *Опись актовой книги Киевского центрального архива* № 13. Киев, 1882, с. 85, № 616), 1629 (*Опись актовой книги...* № 9, с. 36, № 54).

¹¹² Постанова “обывателей” Київського воєводства від 01.08.1618 р. проти повторного взимання ланового і чопового податків (*Опись актовой книги...* № 13, с. 62-63, № 340).

¹¹³ У січні 1630 р. (сейм завершився наприкінці листопада 1629 р.) гінця з 13 універсалами для КВ було пограбовано, так що до Києва він привіз тільки 10 універсалів (*Опись актовой книги Киевского центрального архива* № 14. Киев, 1882, с. 6, № 35). 14.04. 1609 р. (сейм завершився наприкінці лютого) київський підвоєвода М. Мишка-Холоневський видав універсал про встановлення на Варшавському сеймі нового податку і призначення Ф. Стрибиля поборцем (*Опись актовой книги...* № 11, с. 9, № 20).

¹¹⁴ У жовтні 1629 р. війт і радця м. Богуслава зібраний ними чоповий податок хотіли передати поборці Ф. Вороничу, але не знайшли його ні в Києві, ні в маєтку Ф. Воронича Троянівці (*Опись актовой книги...* № 9, с. 37, № 58).

¹¹⁵ Баранович О. Залюднення Волинського воєводства..., с. 9; Крикун М. Подимні реєстри..., с. 237.

старости сплатили за Овруч, Переяслав, Яготин, Остер, Бобровицю, Звенигородку, Лисянку, Корсунь, Стеблів, Медведівку, Чигирин¹¹⁶ (с. 361, 368, 374, 408), підстароста – за Любецьку і Лоєвську волость (с. 398). Але далеко не завжди адміністрації королівщин (чи взагалі платники податку) вчасно платили податки. Ми вже відмічали, що у ПР відсутні свідчення про сплату поборів з Білої Церкви, Канева, Житомира, частини Переяславського староства. У таких випадках питання сплати податків вирішувалось у судах¹¹⁷. Іноді окремі особи чи міста, через різні обставини, отримували від короля грамоту-лібертацію, за якою на певний термін звільнялись від сплати грошової чи натуральної повинності¹¹⁸. Платник не завжди мав змогу сплатити одразу всю суму побору, і тоді його борг переносився на наступну поборову сесію, як-от у ПР представник кн. Домініка Заславського Мацей Жебрицький при сплаті за Чуднівську волость “залишився винен” 76 зл., які мав сплатити при вибранні наступних 6 поборів (с. 400). Відомі й випадки, коли власники маєтностей просто не пускали поборців на свої землі¹¹⁹. Була практика, за якою борг за королівщину виплачувала особа, яка за це отримувала у державу частину королівщини¹²⁰.

Після сплати побору платник отримував від поборці квит, який підтверджував факт сплати податку, суму останнього і детальний (не завжди) розпис вибирання побору¹²¹. Іноді поборця стягував більшу, ніж було необхідно, суму, і платнику податку доводилось через суд вимагати повернення своїх грошей¹²².

Оскільки одному поборці було фізично не можливо здійснити процес побору на всій території КВ, було поширено практику, за якою поборця, староста або великий землевласник віддавав в оренду на відкуп зацікавленим

¹¹⁶ За останні 6 міст і містечок заплатила Софія з Жовкви, старостина Корсунська – дружина Яна Даниловича, воєводи Руського, старости Корсунського, Чигиринського, який помер навесні 1628 р.

¹¹⁷ У 1611 р. – стягнення чопової податі (*Опись актовой книги Киевского центрального архива № 12*. Киев, 1877, с. 18, № 26, 27), у 1617 р. – стягнення ланового і чопового поборів з міщан Білої Церкви (*Опись актовой книги... № 13*, с. 24, № 324), у 1618 – стягнення чопового і шосового поборів з Л. Модлішевського (Там само, с. 44, № 68). У першому із названих випадків поборці Ф. Стрибилю довелося судитися з київським підвоєводою М. Мишкою-Холоневським через “не надання допомоги зі взимання побору” останнім.

¹¹⁸ У 1618 р. внаслідок “розорення і спалення жолнерами і бродягами” Житомир з присілками був на 4 роки звільнений від повинностей (*Опись актовой книги... № 13*, с. 58, № 278).

¹¹⁹ У 1617 р. такий факт з боку К. Кевлича, О. Стрибиля, М. Макаровича та ін. змусив поборця Лукаша Вітовського подати позов на них до суду (*Опись актовой книги... № 13*, с. 30-32, №№ 419, 420, 437). Пізніше, у 1626 р. самому Остафію Стрибилю довелося виконувати обов’язки поборці і, очевидно, мати непорозуміння з платниками податку.

¹²⁰ Така комбінація зафіксована у 1618 р., коли Флоріан Олешко, війський Володимирський, королівський секретар і писар, сплатив борг за міщан м. Остер і отримав від короля городища Козари і Носівку (*Опись актовой книги... № 13*, с. 44, № 78).

¹²¹ *Опись актовой книги... № 13*, с. 17, № 209; *Описание документов архива...*, т. 1, с. 125, № 291, с. 148, № 358, с. 165-166, № 418, с. 183, № 473, с. 194, № 519, с. 205, № 555, с. 207, № 561 та інші.

¹²² *Опись актовой книги... № 13*, с. 31, № 432.

особам збір різних видів поборів. Але вона не завжди була однаково успішною для обох сторін, про що свідчить історія з поборцем Лукашем Вітовським в 1616–1618 рр.¹²³ Можна припустити, що під час поборової компанії 1628 р. частину поборів було зібрано такими відкупниками, які були матеріально зацікавлені у якомога повнішому охопленні маєтностей і виявленні більшої кількості об'єктів оподаткування. У ПР такі маєтності, природно, слід шукати серед четвертої з виділених нами груп за ознакою ступеня повноти інформації. Найбільш вірогідними об'єктами відкупного збору побору, на нашу думку, є володіння С. Немирича і кн. К. Корецького. Іншим виходом з цієї ситуації було звернення поборці до показників попередніх поборових кампаній.

Виплати за старими квитами. Очевидно, поборці не встигали зібрати оновлену інформацію про землеволодіння, і тому в ПР було використано свідчення старих поборових квитів. Всього таких випадків, із формулюванням “według starych quitow”, зафіксовано 24 (с. 357, 364, 368, 374–376, 378, 381, 386, 392, 398, 399, 401–404, 407, 408), ще 16 – із формулюванням “ad rationem do pokazania quitow starych przeszlych ich mosciow rapow poborcow” (с. 373, 399, 400, 403, 409–411), при цьому в одному випадку названо навіть ім'я старого поборці – Федір Воронич (с. 393). Одного разу (с. Веприк) поборця не зміг зробити вибір між старим і новим, збільшеним на третину, показником і записав обидва – з 4 огорожників по 24 гр. або по 1 зл. і 6 гр. польських (с. 388). Відсоток подібних “ретроспективних” платежів серед усіх платежів ПР, кількість яких становить 717, незначна – 5,5%, але серед н.п., охоплених ними, бачимо великі королівщини – Переяслав, Остер, Черкаси, Чигирин, Березань, значні приватні міста – Чорнобиль, Трипілля, Брагин (половина), Ружин, Вільськ, Бараші, Краснопілля, Велідники з волостю, лівобережні Пирятин, Сенчу, Журавку і навіть неосажені пущині Ворсклу і Лебедин.

¹²³ У грудні 1616 р. Л. Вітовський видав універсал, за яким передавав справу збирання чопового і шосового поборів в КВ єврею Шмойлу Ароновичу і його сину Мордухаю (*Опись актовї книги...* № 13, с. 14, № 154). Між ними був укладений орендний контракт (Там же, с. 31, № 433), за яким поборця отримав від Ш. Ароновича і його синів відкупні гроші чопового побору (Там же, с. 30, № 417). Згодом Л. Вітовський висунув 3 додаткові умови, що орендарі сприйняли як порушення контракту (Там же, с. 31, №№ 430, 434). Поборця (він же гродський суддя) звинуватив родину Ароновичів у невилітаті відкупних грошей і віддав право збору податку іншим особам (Там же, с. 42, № 43). Євреї виграли суд у Кременці, за рішенням якого Л. Вітовський мав заплатити позивачам 39300 зл., але члени Київського гродського суду відмовились стягувати ці кошти з відповідача (Там же, с. 43, № 68). Ароновичі у 1618 р. змушені були звернутись до апеляційного Люблінського трибуналу (Там же, с. 44, № 70), а в цей час київський бурмістр С. Балика збирав податки в с. Вишгородку і містах Острі, Любечі і Лоеві (Там же, с. 45, № 89). У цій історії постраждав возний, який вів дізнання по справі Ароновичі проти Вітовського і якому були нанесені образи суддею-поборцем, а одного з синів Ароновича – Абрама Шмойловича – Л. Вітовський побив і посадив до в'язниці (Там же, с. 82, № 598). У цей же період з родиною Ароновичів трапилася аналогічна історія, в якій другою стороною був кн. М. Вишневецький, який дозволив їм відкупний збір чопового і шосового поборів у своїх володіннях, а згодом передав цей контракт О. Сурину (Там же, с. 53, № 203).

Коли звідусіль почали надходити поборові кошти, очевидно, виникла потреба вести письмовий облік цим надходженням, який, власне, і став поборовим реєстром 1628 р. Це пояснює безсистемність і хаотичність переліку платників податку і маєностей у ньому, коли інформація про одного власника чи н.п. міститься в різних частинах тексту.

Повтори. Наявність повторів в ПР тим більше дивна, враховуючи практику видачі квитів за сплачений побор і загальну нелюбов до обтяжливих податків, адже неможливо за таких обставин уявити, що власники платили двічі. Відтак, цьому явищу має бути інше пояснення. Оскільки збором поборової інформації займалось кілька людей, спосіб її отримання був різний, робилось це не обов'язково одночасно, така відсутність координації процесу й призвела до дублювання інформації в ПР. Але при цьому автоматично зростала й загальна сума зібраного побору, і поборці потрібно було б, за логікою, здати до державної скарбниці більше грошей. У ПР відсутня загальна балансова сума зібраних коштів, і для її отримання необхідно провести підрахунок усіх задекларованих поборів, причому, якщо рахувати *призначені* побори (нагадаю, що в ПР є розписи як на 6, так і 12 поборів), вийде одна сума, якщо *записані як зібрані*, то інша (менша). Ми не знаємо, які реальні кошти зібрав поборця і чи всі суми були записані до ПР, адже доступних для перевірки квитів ми не маємо. Як вже було зазначено раніше, в підрахунках зібраних коштів трапляються непоодинокі арифметичні помилки, які здебільшого завищували розмір побору за необхідну суму і, отже, назагал перекрыли недостачу від повторних записів у ПР.

Двічі записаним виявились Вишгород і Петрівці Романа Гойського (с. 372, 403), Білогородка, Стайки, Касперівка, Ольшанка, Кийлівка кн. Кароля Корецького (с. 373, 398) і його ж Лісники, Ходосівка (с. 373, 404), Снятин під опікою кн. Костянтина Корибута Вишневецького (с. 405-406, 407-408), Пилиповичі і Борщів Даніеля Стрибиля (с. 365, 376), Закусили однойменних власників (с. 371, 406), Кирданівка також однойменних власників (с. 365, 378), Мелені Меленських (с. 385, 395), Мандраль (Манжелія) кн. Костянтина Вишневецького (с. 366, 411), заставлений Сокілець (с. 368, 401). Тож повторно записаними виявились 17 н.п. Оскільки інформація надходила з різних джерел, вона в 13 випадках різниться між собою. Так, для Вишгорода, Петрівця і Кирданівки вказані стандартний для ПР розмір побору і подвійний, Лісники фігурують то як село (“весь”), то як містечко, в одному записі розмір поборів з названих володінь кн. Корецького вказаний лише як загальна сума, в іншому його розписано по н.п. (крім пари Стайки–Кийлів), для Снятина зазначені різні ставки побору, сама кількість і перелік об'єктів оподаткування, для Меленів кількість димів – 9 і 4. Платником податку з Манжелії в одному випадку зазначено особисто кн. К. Вишневецького, в іншому – державцю (від князя) цього володіння Яна Лядовича.

Викривлення у тексті. Питання окремих джерельних блоків як складових поборового реєстру. Інформація, що міститься в тексті ПР, пройшла, щонайменше, чотири етапи свого викривлення на шляху від етапу власне створення

документа до його відомої публікації 1886 р. Для частини викривлень можемо говорити лише про факт їх існування, для іншої частини можливим є навіть визначення етапу історії ПР, коли конкретні викривлення (чи їх групи) з'явилися. Ці етапи, за логікою механізму створення і копіювання/публікації такого великого за обсягом тексту, є такими:

1. Етап початкового збору і письмової фіксації свідчень (бази даних), здійснений кількома особами, при якому відповідна до профілю документа інформація отримана у різний спосіб: візуальна верифікація, тобто, особисте перебування відповідальної особи в н.п. і визначення об'єктів оподаткування; вербальна фіксація, при якій інформація отримана через усне повідомлення власника (чи його слугу)/розпорядника маєтності; ретроспективна фіксація, при якій необхідну інформацію залучено з поборових документів попереднього часу;

2. Зведення поборцею отриманих на попередньому етапі свідчень в єдиний документ восени 1628 р.;

3. Копіювання ПР до книги гродської Луцької 24 квітня – 3 травня 1631 р.;

4. Публікація тексту ПР в АЮЗР 1886 р.

Очевидно, в майбутньому, коли буде здійснена нова публікація вивіреного тексту ПР за луцькою гродською книгою, з'явиться можливість виявити усі помилки (у тому числі друкарські), які відрізняють запис 1631 р. від його публікації. Зараз же, як приклад, можемо вказати на місце тексту з описом поборів з містечка Хабного (с. 410), в якому фраза “з рудниць від трьох кіл з кожного кола по злотих двадцять чотири” повторюється двічі підряд, причому 3 слова в фразі і її повторі написані по-різному – *trech/trzech, kazdego/kozdego, dwadziescie/dwadziescia*¹²⁴.

Про об'єктивну неминучість викривлення тексту ПР при його копіюванні і публікації можуть свідчити опубліковані копії виписів з тексту 1631 р., зроблені у XVII ст. (?) і 1754 р.¹²⁵ Як приклад, подаю показники по Кирилівському монастирю, яких є чотири варіанти – за записом 1631 р. і його трьох виписах: “з убогих чотирьох огородників” – 20 гр. (3 варіанти), 18 гр. (1); “з кола одного млинового” – 4 зл. 24 гр. (3), 5 зл. 24 гр. (1); сума – 16 зл. 24 гр. (2), 16 зл. 21 гр. (1), 16 зл. 20 гр. (1)¹²⁶. Плутанина в назвах н.п., які належали до церковних земель, задля переліку яких й були зроблені згадані виписи, представлена значно в більшій кількості, ніж помилки у цифрах поборів.

Окремі джерельні блоки та особливості стилю їх подачі. Як вже зазначалось, ПР у своєму тексті містить помилки, які виникли на різних етапах формування і побутування джерела, які, якщо вони відносяться до етапу власне створення тексту, вказують на різноманітність джерел інформації, поєднання свідчень яких утворило сам документ. У пошуку цих первинних скла-

¹²⁴ Оскільки видавець ніяк не відмітив цей повтор, припускаємо, що це друкарська помилка. Якщо ж цей повтор присутній в тексті 1631 р., його появу у документі слід віднести до третього чи навіть другого етапу історії джерела.

¹²⁵ *Описание документов архива...*, т. 1, с. 217-219, № 593; т. 2, с. 173-176, № 1642.

¹²⁶ *АЮЗР*, ч. 7, т. 1, с. 380; *Описание документов архива...*, т. 1, с. 217; т. 2, с. 174.

дових, окремих блоків, автор виходив із міркування, за яким інформативний текст, який створив сам поборця або його інформатор, має бути уніфікованим. Наприклад, коли автор подає розмір ставки побору з огорожника, то він обирає форму “півтора злотих” або “один злотий п’ятнадцять грошів”, і це є прикметою його особистого стилю. Якщо ж він зводить у документ чи частину документа написані іншими дрібніші записи з поборовими показниками, то він це робить механічно, не переправляючи однакові за змістом, але різні за формою (як наведений приклад) свідчення, тобто, не уніфікує форму подачі інформації в ПР.

Скориставшись цим засадничим принципом, мною було виокремлено кілька десятків ознак, пов’язаних із первинністю джерел ПР. Їх можна об’єднати у кілька тематичних груп.

І. Арифметичні показники. Оскільки ПР є фіскальним документом, цифрова інформація у ньому займає чи не найбільший обсяг. Здавалося б, що ця частина джерела мала б бути уніфікованою скоріш за все, до того ж навіть з наведеними прописом цифрами це зробити легше. Та все ж різнобій показників поборів є вражаючим. Ось різновиди показників чи форми їх подачі, які, вважаю, є індивідуальними ознаками стилю джерела інформації для ПР:

- “стандартний” розмір побору: дим – 3 зл., огорожник – 1,5 зл., ремісник – 6 зл., піп – 6 зл., 1 млинове коло – 6 зл.;
- “подвійний” розмір побору, збільшений вдвічі від попереднього;
- “нестандартний” розмір побору¹²⁷;
- різні форми передачі в тексті однакових розмірів поборів. У ПР зафіксовано 4 показники, які записані по-різному: для огорожників – 1 зл. 6 гр. і 36 гр. (56 н.п. проти 6 н.п.) або 1,5 зл. і 1 зл. 15 гр. (220 н.п. проти 10 н.п.)¹²⁸; для вуличних димів – 48 гр. (4 н.п.) і 1 зл. 18 гр. (1 н.п.)¹²⁹; для млинових і рудних кіл – 8 зл. 48 гр. і 9 зл. 18 гр.¹³⁰;

¹²⁷ Розміри ставки і приклади її застосування в ПР наведено у відповідній частині цієї статті.

¹²⁸ Форма запису у 36 гр. для огорожника є лише в одному місці ПР – в запису виплат Федором (Теодором) Проскурою-Сушанським з своїх маєтностей (с. 359), отже, ця особливість притаманна лише автору опису володінь Ф. Проскури-Сушанського. Форма фіксації побору у вигляді 1 зл. 15 гр. присутня в записах володінь Філона Богушевича Гулькевича, Якова Леміша, Лукаша Вітовського (с. 367-358), Івана Бліщановича Вільовки, Петра Бабинського (с. 374), Прокопа Щеніївського (с. 393), Федора і Олександра Гуменицьких (с. 405), Тимофій Коркошки (с. 409). Зазначимо, що в описі маєтностей Л. Вітовського (3 н.п.) у двох н.п. вказана ставка побору з огорожника 1 зл. 15 гр., в одному н.п. – 1 зл. 6 гр., з чого можна зробити припущення, що ці свідчення дали 2 особи, кожна з яких орієнтувалась на певний розмір ставки. Подібна ситуація з різними ставками в межах опису володіння одного господаря простежується і в інших місцях ПР і свідчить про необов’язковість походження інформації по конкретному власнику тільки від однієї особи-інформатора.

¹²⁹ Ставка у 48 гр. записана для вуличних димів міст Світильнів і Гуляники Стефана Аксака (с. 358), містечка (в опіці) Хорол кн. К. Вишневецького (с. 397) і його ж Лукомля (с. 402), 1 зл. 18 гр. – для Снятина цього ж князя (с. 407).

¹³⁰ Ставка у 8 зл. 48 гр. фігурує лише в записі володінь кн. К. Корецького Лісники, Ходосівка (с. 404), а 9 зл. 18 гр. – при описі володінь сусідів – Олізара Волчкевича (Коростишів) і кн. Лавінії Корецької (Хабне) (с. 409, 410).

– у ПР домінує форма, за якою для н.п. наводиться кількість об'єктів оподаткування і розмір ставки побору за ними (“з димів двох по злотих шість”), тобто, надається формула множення. Але частина записів зроблена по-іншому: називається кількість об'єктів оподаткування і сума, отримана з них (“з димів двох злотих дванадцять”) (с. 360-363, 365, 367-371, 373, 375, 376, 378, 381, 382, 385, 387, 393)¹³¹.

II. Заставлені володіння. У ПР присутні три форми подачі інформації щодо заставлених володінь:

– вказано і власника володіння (іноді з його посадою), і особу, яка взяла останнє у заставу;

– повідомляється подібна інформація, але власник (чи особа, яка взяла у заставу) названий не на ім'я, а за посадою або посадою чоловіка, як у випадку із пані Віленською;

– лише констатується факт перебування володіння у заставі, і навіть не завжди зрозуміло, чи особа, яка сплатила податок, є власником заставленої нерухомості, чи тимчасовим (на час застави) державцею.

Співвідношення таких випадків у ПР становить 35:27:22 або 42:32:26%. У другому з варіантів, як вже зазначалось, найбільшу кількість заставлених маєтностей мала пані Віленська – 21 н.п., інші 6 припали на 3 особи – писаря гродського Київського (взяв у заставу 2 н.п. у Л. Вітовського – с. 358), воєводи Брестського Я.-О. Тишкевича (віддав 3 н.п. – с. 369, 372), підкоморія Київського Ю. Лясоці (1 н.п. – с. 381). Очевидно, такі різні підходи притаманні кільком інформаторам.

III. Різні написання власних імен і назв н.п. Такі випадки можна легко виявити у разі кількарізних згадок у ПР чи повторів. Наведемо кілька прикладів. У написанні повного імені кн. Костянтина Корибути Вишневецького (Konstanty Korybut Wiszniewiecki), який згадується в ПР понад десять разів, його прізвище один раз записане у формі Wiszniewiecki (с. 393), а ім'я тричі як Constanty (с. 405-407). І якщо у першому випадку ще можна сперечатися, чи таке написання було в джерелі ПР, чи воно з'явилося при копіюванні (перепишування до Луцької гродської книги 1631 р. чи публікації 1886 р.), то написання імені через літеру С є характерною рисою стилю інформатора ПР. Самуель Лащ чотири рази згаданий у такій формі (с. 375, 376, 384) і двічі – як Лащ-Тучапський (с. 376, 406). Прізвище Станіслава Віляма у ПР записане як Wielam і Wilam (с. 361, 381, 392), Лукаша Модлішевського – як Modliszewski і Modliszewsky (с. 386, 405). Людвик Волчкевич згаданий ще як Олізар Людвик, Людвик Олізар і Олізар (с. 374, 400, 409). Представники роду Себастьянських – як Sabestiansky (Бартош – с. 373) і Sebestiansky (Мацей – с. 383). Маєтності кн. К. Корецького

¹³¹ Для вивчення технології створення тексту ПР показовим є великий блок із свідченнями про 44 н.п. Овруччини, за які заплатив місцевий староста Стефан Немирич (с. 359-361). У блоці застосовано обидва способи підрахунку, причому кожний із них використаний по три рази, і вони по чергові змінюють один одного. Це наочно підтверджує спостереження про випадки формування інформації щодо власника з використанням різних осіб-інформаторів (див. посилання 128). У цьому випадку інформація про володіння С. Немирича складається з 6 окремих частин.

у подвійних (з повтором) записах фігурують як Lesnik i Lesznik, Kujlowki i Kojlowa, до Ходосівки подано другу назву – Красна Воля (с. 373, 398, 404).

IV. Шанобливі найменування. Ми вже звертались до цього питання. У разі фіксації імен власників маєтків частина інформаторів ретельно вказувала шанобливе іменування особи, інші не дуже звертали увагу на цей аспект, і тому одні і ті ж особи (чи представники роду) мають в тексті ПР різні форми такого найменування – *його милість пан* чи просто *пан*. Серед таких особистостей можемо вказати на: Байбузів, Бутовичів, С. Віляма, Ф. Воронича і Вороничів, Я. Завишу, В. Зміївського, П. Казимирського, Ю. Мощенського, Олізара Людвика, Розсудовських, Стрибилів, А. Сурина і Суринів, Тишів-Биковських, Трипільських, А. Халаїма, Харленських, Ходкевичеву Ієронімову Софію на Карбчієві (пані Віленську). До цього переліку слід додати таких представників знатних родів, як П. Єльця, К. Замойську, С. Любомирського і трьох Сапег, які в ПР означені скромним найменуванням пан (пані), яке не відповідало їх ієрархічному соціально-майновому статусу¹³².

V. Не названі ремісничі професії. Здебільшого в ПР для міст і містечок ремісники (якщо вони є) розписані за професіями. Але для 5 містечок подана лише узагальнююча назва – ремісник: Войташівка, Володарка, Антонів, Іргачів, Сквир (с. 358, 383, 384). Зазначимо, що Володарка, Антонів і Іргачів входили до володінь кн. Юрія Збарзького, відтак ми маємо ознаку стилю інформатора, що описав цю маєтність. Об'єктивність цього висновку підтверджує характер записів податків з володіння Флоріана Потоцького – містечок Сквир і Нехвороща. З першого з них (застава від С. Лаща) треба було сплатити подвійну ціну за дими, ремісника і млинові кола (по 6, 12 і по 12 зл. відповідно), в той час як в державі Нехвороща ставки були зовсім іншими (по 1, по 2 і по 2 зл. відповідно), і ремісничі професії (коваль, швець) тут зазначені (с. 384). Очевидно, інформацію щодо цих містечок давали різні люди.

VI. Характеристика халуп. Як вже зазначалося, при характеристиці халуп (іноді названих халупками) частина їх названа в ПР як *ubozsi, nedzni* чи *rzedni*, що, на нашу думку, також свідчить про різних інформаторів.

VII. Інші ознаки. У ПР помічено особливості, які є індивідуальними і трапляються в тексті всього 1–2 рази.

Крім повторів маєтностей, які розташовані в різних частинах тексту ПР, є випадок, коли повтор присутній у тексті прямо в описі маєтності. Йдеться про податок з Новоселиці – власності Маловичів-Новосельських. У створенні ПР один з його авторів просто записав інформацію за цим н.п., яка походила з різних джерел, не зрозумівши, що це є дублюванням (с. 401)¹³³.

¹³² Посилання на відповідні місця в ПР можна знайти в Додатку 6.

¹³³ На нашу думку, автор ПР орієнтувався на інформацію, яка надійшла по Новоселиці, і вона була різною. За першим джерелом, названі об'єкти оподаткування (осілі, огородинки, млинові кола) за старим квитом без їх кількості, але з загальною сумою – 36 зл. Другий інформатор повідомив тільки про 2 млинових кола з сумою податку 12 зл. Тому автор подав цю інформацію двічі. Оскільки платниками були одні і ті ж особи, спосіб оплати той самий (“через брата свого Новоселицького”) і платили “з тієї ж маєтності”, на що вказав сам автор, очевидно, ми маємо випадок повторного запису оподаткування.

Правки остаточного тексту побору. У документі є кілька місць, які напевне свідчать про правки тексту під час його внесення до Луцької гродської книги чи навіть після нього. В інформації про сплату ксьондзом Петром податку з млинів на р. Сирці і Котурі є обмовка, що Петро був пріором київського кляштору отців Домініканців “na ten czas”, тобто у той час (с. 370). З цього можна зробити висновок, що на момент фіксації побору з київських домініканців у другій половині 1628 р. або під час запису 1631 р. Петро вже не був пріором. У ПР частина тексту заклеєна (с. 375), що також свідчить про якесь втручання у нього під час переписування чи пізніше.

Поборовий реєстр 1628 р. Київського воєводства, через відсутність його прозорої структурованості і великий обсяг, є складним для вивчення. Він має значні лакуни як у покритті території, так і у подачі об'єктів оподаткування. Та все же інформація цього джерела надає нам важливі свідчення про існування в цей час конкретних населених пунктів, поіменний перелік власників маєностей, орендарів чи розпорядників, підтверджує існування 75 церков і 1 костела в 60 населених пунктах. З поборового реєстру можна дізнатись про популярну в цей період практику застави володінь (таких названо понад 80), існування складних форм власності, при яких маєності були розділені на багато часток, якими володіли декілька (іноді ця кількість сягала десятка) господарів. У реєстрі названо 25 ремісничих професій, представники яких сплачували податок, зазначено про існування понад 200 млинових коліс, які належали щонайменше 114 млинам. Документ дозволяє простежити родове старшинство серед колективних володінь родичів. Важливою є присутність у ньому міста Любарта як об'єкта оподаткування саме Київського воєводства. На нашу думку, текст джерела дозволяє розділити його на певні первинні блоки інформації з характерними для них індивідуальними ознаками (розмір оподаткування, форма передачі розміру тарифу та ін.), які є тими цеглинками, з яких побудовано реєстр. Дослідникам у пригоді стануть географічний та іменний показники, представлені у додатках, які допоможуть орієнтуватись у пошуку необхідної інформації на сторінках документа.

Джерельні можливості поборового реєстру 1628 р. є значно більшими за розглянуті у статті. Зокрема, перспективним видається пошук закономірностей у порядку переліку населених пунктів волостей, представлених найбільш повно, адже за ним може стояти послідовність розташування сіл на шляхах сполучення. Це є важливим з огляду на можливість локалізації окремих населених пунктів, адже далеко не всі з них досі ідентифіковано. Інший напрямок – подальше вивчення механізмів формування самого тексту, коли до уваги буде взято не тільки індивідуальні ознаки окремих повідомлень (що частково вже зроблено), а й сукупності, взаємозв'язок цих ознак, що допоможе у реконструкції побудови джерела. Для реалізації цих наукових досліджень важливою є нова якісна публікація поборового реєстру, яка вилучить помилкові прочитання публікації 1886 р. і надасть список 1631 р. фіскального документа 1628 р.

ДОДАТКИ

**1. Населені пункти, маєтності та їх власники чи державці
за поборовим реєстром Київського воєводства 1628 р.
(за публікацією: АЮЗР, ч. 7, т. 1, с. 356-411)**

назва	вид	власник, платник	млин	церква	публ., стор.
Андріїв	с	С. Немирич			359
Андріїв	с	К. Макарович			373
Андріївщина	маєтн	К. Хребтович-Богуринський (у заставі)	+		404
Антипівка	с	Б. Олексич			366
Антонів	м-ко	кн. Ю. Збараський	+	+	383-384
Аркліїв	м-ко	кн. К. Вишневецький			366
Бабиничі	с	Андрійова Суринова			393
Багриновичі	с	Багриновські з учасниками С. Па- шинським і П. Костюшковським			385
Бабінін	с	кн. К. Вишневецький			393
Базар	м-ко	Лавінія Янова Радзівілова			409-410
Барахти (див. Пет- ричин)					
Бараші	м-ко	[С. Любомирський]			407
Бардичі	с	Ш. Павша			357
Баришів	м-ко	П. Лоховський		+	365
Басань	м-ко	Ф. Криницький	+		369
Басань Стара	с	Ф. Криницький	+		369
Баскаки		С. Немирич			360
Бежів (див. Корчів)					
Бежів	с	М. Дахнович			370
Бежів (частина)	с	В. Зяловський			378
Безрадічі	с	Печерський м-р			390
Бельдники [Бельджичі]	с	А. Злочевський			398
Бережня Нагірська	с	кн. Ю. Збараський			383
Березань	м-ко	королівське, Б. Обалківський			375
Березки	с	М. Яницький			394
Березна	м-ко	кн. Ю. Збараський		+	384
Берків		А. Халаїм	+		377
Беховщина	с	нащадки небіжчика Ю. Беха			395
Бишів	м	Анна Юрійова Харленська	+		399
Біленьке	с	кн. Ю. Збараський			383
Білетщина	с	кн. К. Корецький			396
Білилівка (Роставиця)	м	кн. К. Корецький	+	+	395-396
Білі Береги	с	Печерський м-р			392
Білі Сороки	с	Ф. Станецький (опіка)		+	381

Білилівка (Роставиця)	м	кн. К. Корецький	+	+	395-396
Білі Береги	с	Печерський м-р			392
Білі Сороки	с	Ф. Станецький (опіка)		+	381
Білки		Ф. Проскура-Сущанський			359
Білоберезький	грунт	Пустинно-Микільський м-р			362
Біловежа		О. Троєвський (в заставі)			404
Білогородка	м-ко	кн. К. Корецький			373, 398
Білокоровичі (частина)	маєт	С. Щерський			394
Білокоровичі (половина)	с	О. Немирич			401
Білошиці (частина)	весь	С. Немирич			360
Білошиці	с	І. Білошицький з братією			389
Блажниковицзна (Ноздрища)	с	Мат., Макс., Мар., Ф. і нащадки небіжчика А. Трипільського			379
Блиставиця	с	Ю. Лясота			389
Бобер	м-ко	Щ. Харленський			370
Бобровиця	м-ко	Є. Залеський			374
Богданів	с	Т. Горностаєва			379
Богданівцизна	с	нащадки Ф. Трипільського			364
Богданці	с	Щ. Харленський			370
Боготківцизна	с	К. Стемпківський і Я. Славінський			380
Богуслав	м	королівське, міщани	+	+	386-387
Богущі	с	М. Абрамович			397
Болачів	с	А. і Є. Тиші-Биковські			362
Болотниця		Маркова Ласкова			366
Бондарі	с	С. Немирич	+		361
Бориспіль	м-ко	П. Лоховський		+	365
Боровиця	м-ко	королівське, міщани		+	397
Борщів		Пустинно-Микільський м-р	+		362
Борщів		Д. Стрибиль			365, 376
Брагін	м	кн. К. Вишневецький	+	++	393
Брагін (половина)	м	Я. Точевийський від власниці кн. Адамової Вишневецької			399
Брилів		Я. Черхавський (у заставі від Суринів)			382-383
Бровки	с	Софія на Корабачьові, п. Віленська			375
Брусилів	м-ко	М. Бутович			373
Брусилів		Новий м Л. Модлішевський (у заставі)			386
Бубнів	м-ко	Я. Балакир			368
Бугаївка	с	Ф. Криницький			369
Булгаки	весь	Я. Стрибиль			362
Булгаки Нові	м-ко	Я. Стрибиль			362
Буремль [Боромль]	м-ко	кн. К. Вишневецький (опіка)			368
Бухалівка	с	Н, у заставі від п. Віленської			375
Варва	м-ко	кн. К. Вишневецький (опіка), вїйт, бурмістр, міщани	+		406

Варовичі	с	Ф. Криницький (у заставі від С. Харленського)			369
Василькі [Василів]		А. Фірлей	+	+	399
Васильків	м-ко	Печерський м-р		+	390-391
Велавськ (частина)	с	М. Трипільський (у заставі від П. Шишки-Ставецького)			380
Велавськ (частина)	с	Я. Андрушка			381
Велавськ	с	Ф. Шишка-Ставецький			403
Великий Бір	с	М. Абрамович	+		397
Велідники	м-ко	П. Сапега з Я. і Ф. Сапегами	+		385-386
Вепри	с	Печерський м-р			392
Веприк	с	біскуп Київський			388
Вербовичі	с	А. Грановський (у заставі)			369
Вержбів	с	В. Сніжинський (у заставі від п. Віленської)			375
Верповець	с	Невмержицькі			395
Вертиківка	с	А. Тишкевич			407
Верх Болхівський	с-ще	С. Молодецький і Я. Островський			401
Верхівня	с	С. Лац-Тучапський	+	+	406
Вздвизень	с	А. і Є. Тиші-Биковські			362
Вигів (частина)	с	М. Сусло-Жеребило			379
[Вигів]		Федоровичі, Давидовичі, Ігнатовичі Виговські			399
[Вигів]		І., Г., А. Лучичі-Виговські, І., Т., О. Виговські			399-400
Високе		С. Немирич			359
Високе		Ф. Шишка-Ставецький			404
Виступовичі	с	Іванова Корчевська (в заставі від О. Сурина)			392
Виступовичі	с	П. Сурин			394
Вишгород	м-ко	Р. Гойський			372, 403
Вишевичі	с	Печерський м-р			391
Вишеньки	с	Печерський м-р			390
Вишнівка слоб		Ф. Гуменицький			405
Вілія	м-ко	А. і Є. Тиші-Биковські			362
Вільськ	м	К. Соколовський (аренда у [кн. О. Заславського])			403
Вільха	с	О. Підгаєцький (тримає від Людвика Олізара)	+		374
Віта р.	корчм	Михайлівський Золотоверхий м-р			382
Вітичі	с	біскуп Київський			371
Вітославичі (див. Мілославичі)					
Війтівці	с	П. Святський (у заставі від п. Віленської)			367
Війтівці	с	Я. Мельковський (у заставі від п. Віленської)			381
Водотий	с	Л. Модлішевський			405

Войташівка	м-ко	Л. Вітовський (заставлене Ф. Проскурі-Суцанському)			358
Воняйки	с	Г. Черник			366
Волиця	с	Ф. Воронич			363
Волиця	с	М. Подорецький			372
Воробіївка		Ф. Проскура-Суцанський			359
Володарка	м-ко	кн. Ю. Збаразький	+	+	383
Володарка	с	кн. Ю. Збаразький			384
Волосів	с	Т. Підгурський (в заставі від Олізара)	+		400
Воропаїв	с	П. Стрибиль			363
Ворохобовичі		Пустинно-Микільський м-р			362
Ворскла	маєтн	Ф. Проскура-Суцанський			359
Ворскла	пуст неос	І. Луцкевич і О. Байбуза, з нащадками Ф. Байбузи			398
Ворскла	пуст неос	Ф. Пашкевич			402
Вчорайше	м	С. Лащ (у заставі від п. Віленської)	+		376
Гаврятин [Авратин]	с	С. Любомирський			399
Гажин	с	Іванова Корчевська (в заставі від О. Сурина)			392
Гальчинці	с	А. Тишкевич			407
Гатне		Пустинно-Микільський м-р			362
Гайворонівка	с	кн. Ю. Збаразький			383
Гвоздів		Пустинно-Микільський м-р	+		362
Геєвичі		Геєвичі-Ловдиківські			394-395
Геєвичі (частка)		Мощеницький (віддав у посесію Замойській)			395
Гладковичі	с	Зміївський (опіка)			394
Гладковська	маєтн	Я. Засчинський			364
Глеваха	с	Михайлівський Золотоверхий м-р			382
Глібів	с	Печерський м-р			390
Глібівка	с	Т. Горностаєва			379
Глухова	с	С. Немирич			361
Глуховичі	с	кн. К. Вишневецький			393
Глуца [Глушеч]	с	А. Злочевський			398
Хмідин [Гнідин]	с	Печерський м-р			390
Годотемля		А. Сурин			382
Гоголів	м-ко	Анна Корецька		+	370
Голенища		О. і Ф. Розсудовські і Миколоєва Розсудовська			405
Голтва		кн. К. Вишневецький			366
Голубієвичі	с	І. Себастьянович			370
Голубівка (Черемешки)	с	кн. К. Корецький			396
Горбаші		С. Немирич			359
Гореничі	с	А. Кисіль (набуті від Ф. Богушевича)			357

Горностаїпіль	м-ко	Т. Горностаєва			379	
Городище	с	П. Стрибиль			363	
Городище	м-ко	С. Прежовський з братами			371	
Городище	с	В. Ометинський			411	
Городниця	м	кн. К. Корецький		+	397-398	
Городськ Новий	с-ще	Л. Волчкевич			409	
Городськ Старий	с	Л. Волчкевич			409	
Горошечки		С. Немирич			361	
Горошки		С. Немирич			360	
Гостомель	м-ко	Ю. Лясота		+	389	
Греговичі	с	А. Злочевський			398	
Грижани	с	С. Немирич		+	360	
Грозинці		С. Немирич			360	
Губарівський	грунт	Щ. Святський			365	
Губарівщизна (див. Піщаниця)						
Губаровичі	с	кн. К. Вишневецький			393	
Губинці	с	кн. К. Корецький			396	
Губичі	с	А. Злочевський			398	
Гуляники	м	С. Аксак		+	+	358
Гумілевщизна (Тростянка)		Пустинно-Микільський м-р			362	
Гурське	с	кн. Ю. Збаразький			384	
Гучків		Пустинно-Микільський м-р			362	
Давидкі	с	І. Себастьянович			370	
Дарниця	млин	Пустинно-Микільський м-р		+	362	
Дворища	с	Ж. Копець (в заставі)			397	
Демидів	с	королівське, Т. Горностаєва			379	
Демидовичі		Я. Ходаківський			386	
Дерновичі	с	А. Сурин (опіка)			382	
Деряжичі	с	А. Злочевський			398	
Десна		Пустинно-Микільський м-р			362	
Дивин	с	Л. Модлішевський (у заставі)			386	
Дивлин		нащадки Ф. Трипільського (в заставі від С. Немирича)			364	
Димер	м-ко	кн. К. Корецький			373	
Димерка	с	Анна Корецька		+	370, 371	
Дитятковичі	с	Т. Горностаєва			379	
Дівич Лісок		Пустинно-Микільський м-р			362	
Дівочки		С. Немирич			359	
Дідів	м-ко	Печерський м-р		+	+	391
Дідковичі (частина)	весь	Я. Круковський з учасниками Дідковськими		+	385	
Дмитровичі	с	М. Стужинський			367	
Дмитровичі		Іванова Черкасова			404-405	

Добринь	с	Я. Леміш		358
Добрятин (Сухолуччя)	с	Т. Горностаєва		379
Довгосілля	с	О. Немирич		401
Довлади	с	Ф. Станецький (опіка)		381
Домолоч		С. Немирич		360
Домонтів	м	кн. Домонтова	+	367
Домонтів	с	Т. Горностаєва		379
Дорогинь (половина)		Мат., Макс., Мар., Ф. і нащадки небіжчика А. Трипільського		379
Дорогинка	с	біскуп Київський		388
Дорогинка	с	кн. К. Корецький		396
Дрони		Пустинно-Микільський м-р		362
Дружня	с	О. Олексич (у заставі від К. Ма- каровича)		367
Дубечня	с	Печерський м-р		390
Єзерщина		Б. Себастьянський (у заставі від К. Макаровича)		373
Єрежки	с	Н, у заставі від п. Віленської		375
Єрежки	с	Софія на Корабачові, п. Ві- ленська		375
Єрликівська	маєтн	А. Ларіонович Редчич		364
Жашківці	с	кн. К. Корецький		396
Желонь		М. Себастьянський		383
Жерев		Маркова Ласкова		366
Жерев	с	Андрійова Суринова		393
Жидовець	с	К. Жеславський (у заставі від С. Лаца)		375
Жиляни (половина)	уроч	Г. Григожевський і М. Климович (у заставі)		373
Жолнин	м	кн. К. Вишневецький (опіка)		386
Жукин	с	К., Ф. і Ю. Жукинські		368
Журавка	м	кн. К. Вишневецький (опікун)		404
Журбиничі	с	А. Лядович (у заставі від Я. Тиш- кевича)		369
Журжевичі	с	Печерський м-р		391
Забілоччя	с	Печерський м-р		391
Забір'я		О. Солтан		365
Забріддя	с	Йосипова Лозчина		378
Забчичі		Ю. Сопотко (в заставі від Меж- вінської)		377
Забуянболото	с	Гаєвський (у заставі від К. Мака- ровича)		367
Закал	с	О. Олексич (у заставі від К. Ма- каровича)		367
Закусили (частина)	с	Т. Закусило		371, 406
Закусили (частина) (Закусилівщина)	с	І. Закусило		372, 406

Залішани	с	М. Підгаєцький (доживотне від Людвика Олізара)			374
Замисловичі	с, весь	кляштор єзуїтів Вінницький (від Л. Сапєги)			385
Зарубинці	с	Станіславова Надаржицька (в заставі від п. Віленської)			403
Застав'я	с	О. Рабштинський з братією			357
Збраньківщина	с	П. Трипільський (застава від Ю. Лясоти)	+		356-357
Звенигородка	м	королівське, Софія Даниловичова	+	+	408
Зебринці	с	кн. К. Корецький			396
Зереничі	с	нащадки Ф. Трипільського (в заставі від С. Немирича)			364
Зікринці	с	кн. К. Корецький			396
Золотоноша (половина)	м	Б. Олексич			366
Золотоноша(половина)	м	А. Халаїм	+		377
Зорин (див. Орин)					
Зубковичі		Пустинно-Микільський м-р			362
Зубринка	м-ко	С. Немирич			361
Іванків		С. Немирич			360
Іванків	весь	Ф. і П. Стрибилі	+		400
Івановичі	с	кн. К. Корецький			396
Івниця	м-ко	А. Зборовський			410-411
Ізбинці [Ізбінь]	с	А. Злочевський			398
Іменіє	с	Печерський м-р			391-392
Іргачів	м-ко	кн. Ю. Збаразький	+	+	384
Ісайки		Пустинно-Микільський м-р			362
Ісайки	маєтн	К. Третяк	+		393
Іскоростень	м-ко	Андрієва Межвінська (доживотна маєтність)	+		377
Йолча	с	М. Яницький	+	+	394
Кагарлик	с	Ф. Богусевич			383
Калениківщина	с	А. Пилиповський			363
Каленне	с	кн. Ю. Збаразький			383
Каленщина		Каленці			383
Кам'яне	с	П. Бабинський			374
Кам'яний Брід	с	Я. Стрибиль			362
Кам'янка	м-ко	Лавінія Янова Радзивілова			409
Кам'янське	с	А. Злочевський			398
Карабчин	с	А. Соколовський (по дружині)			388
Каргашин	м-ко	В. Зміївський			368
Касперівка	с	кн. К. Корецький			373, 398
Качали	с	О. Олексич (у заставі від К. Макаровича)			367

Кацовщина (див. Клочки)					
Київ		Пустинно-Микільський м-р			362-363
Київ, Сирець і Котур	млини	домініканський м-р	+		370
Київ		біскуп Київський	+		371
Київ		піп Міна Воскресенський		+	372
Київ		піп Спаський		+	372
Київ		піп Миколи Наберезького		+	372
Київ		піп Кирило Св. Духа		+	372
Київ		піп Яків Борисоглібський		+	372
Київ		піп Лук'ян Св. Різдва		+	372
Київ		піп Кіндрат Доброго Миколи		+	372
Київ		піп Микільський Притиський (помилк. Пустинський)		+	372
Київ, Богданівщина на р. Сирець	грунт	єпископ Миколай [Торосович] Армянський	+		373
Київ		замкові ремісники і міщани			376-377
Київ		піп Яків Нагірний Васиївський			377
Київ, Карпилівка, долина Юркова ставка і Підгір'я		Кирилівський м-р	+		379-380
Київ		королівське, в'їт, бурмістр, райці			380
Київ, при Михайлівському Золотоверхому м-рі		Михайлівський Золотоверхий м-р			382
Кийлівка	с	К. Сулимовський (у заставі)	+		368
Кийлівка (Кийлів)	с	кн. К. Корецький			373, 398
Кирданівка	с-це	Л., Т., Г. і К. Кирдани	+		365, 378
Кисоричі	с	І. Бабинський			374
Кишин	с	О. Немирич			401
Ківшовата		С. Молодецький і Я. Островський	+		401
Кленове	с	кн. К. Корецький			398
Кліщі (частина)	с	Є. Новицький			378
Клочки на землі Полочанській	с	Трипільський з братом			357
Клочки (частина)	с	Мат., Макс., Мар., Ф. і нащадки небіжчика А. Трипільського			379
Княжичі		Пустинно-Микільський м-р			362
Княжичі	с	О. Солтан (заставлене)	+		365
[Кобилін]		Кобилінські			395
Ковалін		Пустинно-Микільський м-р			362
Ковалі	маєтн	Марина Єльцівна Красовська (у заставі)			395
Кодня	м	А. Тишкевич	+	+	407
Козаричі	с	О. Олексич (у заставі від К. Макаровича)			367

Козаровичі	с	Т. Горностаєва			379
Кожуховичі	с	біскуп Київський			388
Колобуже (див. Кочище)					
Колки (?)	с	Ю. Лясота			389
Колпеничі	с	К. Силич			378
Кононча		Пустинно-Микільський м-р			362
Копачів	м-ко	А. Тиша-Биковський			357
Корабчіїв	м	С. Павловський (у заставі від п. Віленської)	+		376
Корма		Ф. Шишка-Ставецький			403-404
Корнин (половина)		Ф. Проскура-Суцанський (заставлене)	+		359
Корнин (половина)	м	Ю. Суцанський-Проскура	+		392
Корнин (третина)		П. Тарнавецький (в заставі від Ю. Суцанського-Проскури)			403
Коробовщина	маєтн	К. Хребтович-Богуринський (у заставі)			404
Короп'є	с	біскуп Київський			388
Коростишів Новий		Л. Волчкевич		+	409
Коростишів Старий		Л. Волчкевич	+	+	409
Корсунь	м	королівське, Софія Даниловичова			408
Корчев	с	Я. Корчевський	+		372
Корчів (Бежів)		Я. Леміш	+	+	357-358
Корчів (частина, назв. Степчичі)	с	М. і І. Кевличі-Бражинці			363
Корчів (частина)	с	П. Вільгорський	+		393
Корчівки	с	І. Бліщанович Віршовка			374
Косівка	с	кн. Ю. Збараський			383
Костовець		А. Соколовський (по дружині)			388-389
Костюшковичі	с	Іванова Немиричова			387
Котельня	м	С. Лац (у заставі від п. Віленської)	+	++	376
Коцовщина (частина)		Мат., Макс., Мар., Ф. і нащадки небіжчика А. Трипільського			379
Кочерів	с	М. Бутович			373
Кочище (Колобуже)	грунт	М. Лесевич	+		387
[Кошівка]	с	кляштор Чорнобильський (від Л. Сапеги)			405
Кошляки	с	С. Суходольський (у заставі від п. Віленської)			385
Кощіїв	с	біскуп Київський	+		388
Красилівка	с	Лавінія Янова Радзивілова			410
Красна Волока	с	нащадки Ф. Трипільського (в заставі від С. Немирича)			364

Красна Воля (див. Ходосівка)					
Красне		С. Немирич			360
Красне	с	Анна Корецька			371
Красний Двір (див. Ходорівщина)					
Краснопіль	м	кн. Ю. Заславський			403
Красносілка		С. Немирич			359
Красносілка		Марина Єльцівна Красовська			395
Красносілля		с М. Абрамович			397
Кремна	с	С. Немирич			361
Креничі	с	Ф. Криницький			369
Крехаїв	с	С. Аксак			358
Криве	с	Ф. Тиша-Биковський			403
Кривич	с	кн. К. Вишневецький			393
Крилів	м	королівське, в'їт, бурмістр, міщани	+	+	404
Крилівка	с	С. Суходольський			385
Кропивна		кн. К. Вишневецький			366
Кузвнці (?)	с	кн. К. Корецький			396
Кузьмичі	с	Я. Черхавський			382
Куланівка	с	Йосипова Лозчина			378
Кулінічі	с	кн. К. Корецький			396
Курінька	м	кн. К. Вишневецький (опіка)	+		386
Куски	с	С. Любомирський			399
Кухарі	с	В. Зміївський			368
Лавринівка	с	кн. Ю. Збаразький			384
Лавринівка	с	кн. К. Корецький			396
Лазарівка	с	М. Бутович			373
Ласки		Маркова Ласкова			366
Ласки (частина)	весь	А. Ласко і А. Маркевич			366
Ласки	с	М. Ласко			380
Лебедин	пуст неос	І. Луцкевич з нащадками Ф. Байбузи			398-399
Левковичі		С. Немирич			360
Левковичі	маєтн	Левковичі			394
Левковичі (частина)	весь	С. Велимонт			394
Лелів	с	кляштор Чорнобильський (від Л. Сапеги)			405
Липки	с	Олександра Тищанка-Биковська			404
Липляни	с	Г. Липленський			366
Литвиновичі (Савлуків)	с	Ф. Пузинянка (маєтність небіжчика П. Єльця)			377
Лисянка	м-ко	королівське, Софія Даниловичова	+	+	408

Лісовщина	м-ко	А. і К. Соколовські			395
Лісковщина		Михайлівський Золотоверхий м-р			382
Лісники	весь, м-ко	кн. К. Корецький	+	+	373, 404
Лісовець	с	П. Здзарський (у заставі від п. Віленської)			385
Літків		Пустинно-Микільський м-р			362
Ліщин		І. Бабинський			374
Ліщин	м	кн. М. Чорторийський	+	+	375
Лобківці	с	кн. К. Корецький			396
Лобочівщина	с	Ф. Богушевич Гулькевич			357
Ловків	м-ко	Ф. і П. Стрибилі (опікуни)	+		400
Лоев	м	королівське, міщани		+	398
Лозовик	с	М. Обухова			375
Лопань (див. Михайлів)					
Лохань	с	М. Абрамович			397
Лохвиця	м-ко	ІІ. Святський (доживотне володіння від кн. М. Вишневецького і його дружини)			367
Лубни	м	кн. К. Вишневецький (опіка)	+	+	402
Лугини	м	С. Немирич		+	360, 361
Лугінки	с	С. Немирич			361
Луговико	с	ІІ. Харленський			370
Лужківці	с	кн. К. Корецький			396
Лука		А. Фірлей			399
Лукомль	м	кн. К. Вишневецький (опіка)	+	+	402
Лутава	с	Ю. Ясинський			382
Лутани (Райгород)		Ф. Проскура-Суцанський			359
Лутчин	с	Ф. Проскура-Суцанський (заставлене)			359
Любарт		С. Любомирський			399
Любеч	м	королівське, міщани		++	398
Магаринці	с	кн. К. Корецький			396
Макалевичі	с	С. Хмілевський (опіка)		+	411
Макарівка	с	Я. Влотковський з дружиною (в заставі від п. Віленської)			363
Малищів	с	М. Абрамович			397
Малі Старосільці (див. Старосільці)					
Мальчин	с	Миколаєва Розсудовська			405
Мандраль [Манжелія]	м-ко	Я. Лядович (державна від кн. К. Вишневецького)			366, 411
Мартинівичі (половина)	весь	Станіславова Родкевичова			395
Мартинівичі (половина)	с	Р. Дубицький (в заставі)			409
Масани	с	М. Фронцкевич-Радзимівський			403
Матези		нащадки Ф. Трипільського			364

Матківщина (див. Со- болівка)						
Медведівка	м-ко	королівське, Софія Даниловичова		+	408	
Медведне	с	Іванова Немиричова			387	
Мелені	с	Меленські			385, 395	
Миргород	м-ко	Б. Обалківський		+	375	
Михайлів (Лопань)	м-ко	С. Немирич			361	
Мілославичі (Вітославичі)		С. Вигура			365	
Мінійки (четверта частина)	с	М. Дахнович			370	
Мінін	с	Л. Волчкович			409	
Міруковичі		Я. Ходаківський			386	
Місси	с	О. і Ф. Розсудовські і Миколоєва Розсудовська		+	405	
Мліїв	м-ко	Пахола			382	
Мнев	с	Печерський м-р			390	
Многа	м-ко	кн. К. Вишневецький (опіка)			407	
Могильне	м-ко	нащадки Ф. Трипільського (в за- ставі від С. Немирича)		+	+	364
Моїсейковичі	с	Федора Шавулянка (в заставі від Я. Тишкевича)			372	
Мойсеєвичі Старі	с	Г. Гойський		+	378	
Мойсеєвичі Нові		Г. Гойський			378	
Мокіш	с	А. Клікашевський (в заставі від кн. Вишневецького)		+	394	
Моколовна [Макогівка, Макаківка]	с	Г. Черник		+	366	
Монастирище	с	Я. і М. Скарги (?)		+	401-402	
Морозівка	с	Ф. Новосельський (у заставі від небіжчика С. Бутовича)			381	
Мохів	с	А. Злочевський			398	
Мошни	м	кн. К. Вишневецький (опіка)		+	+	380-381
Мухоедовичі	с	[О. Служка] з нащадками вмер- лого К. Служки			400	
Навоз	с	Печерський м-р		+	389-390	
[Невмиричі]		С. Нечай і А. Невмержицький			394	
Невмиричи	маєтн	М. Левковський			394	
Неданчичі		О. і Ф. Розсудовські і Миколаєва Розсудовська			405	
Недашки	с	Недашківські			374	
Недашки	с-це	Лавінія Янова Радзивілова			410	
Немирівка		С. Немирич			360	
[Немирівка]		А. Немировський			395	
Немирівка	с	кн. К. Корецький			396	
Несолонь	м-ко	кн. Анна Каролева Ходкевичова			408	
Нехвороща	м-ко	Ф. Потоцький (у заставі від С. Лаща)		+	+	384

Нещерів		А. Тиша-Биковський			357
Нідібор		Я. Леміш			358
Никонівка	с	В. Славінський (у заставі від Я. Тишкевича)			368
Нова Воля Марківська		К. Сулимовський			368
Новаки		С. Немирич			360
Новаки (Сечилів)	прис	Г. Черник			366
Новий Городськ (див. Городськ)					
Новий Брусилів (див. Брусилів)					
Новий Коростишів (див. Коростишів)					
Новий Прержів (див. Прержів)					
Нові Булгаки (див. Булгаки)					
Нові Мойсеєвичі (див. Мойсеєвичі)					
Нові Пилиповичі (див. Пилиповичі)					
Новоселиця		Маловичі-Новосельські	+		401
Новосілки	с	Ф. Богушевич Гулькевич	+		357
Новосілки	с	Печерський м-р			390
Новосілки	с	Ж. Копець (в заставі)			397
Новосілки Десенські	с	Печерський м-р		+	390
Ноздрища	с	Б. Солтан			365
Ноздрища	с	С. Післак			372
Ноздрища	с	О. Сингур			409
Ноздрища (частина)	с	Щ. Осовський			411
Ноздрища (див. Бражниківщина)		Нодковий хут Я. Бистревський			375
Норинськ	м	С. Немирич		+	360, 361
Обіходи	с	Ю. Лясота			389
Обухів	м-ко	А. Фірлей	+	+	399
Обуховичі		Я. Дахнович, слуга Л. Олізара			409
Овруч	м	королівське, С. Немирич			
Овруч		Пустинно-Микільський м-р			362
Овруч		Щ. Святський			365
Огіївка	с	кн. К. Корецький			396
Озеряни		А. Соколовський (по дружині)			388
Оздитовське	маєтн	Я. Драбович оздитовський			392
Олевськ	м-ко	О. Немирич			401
Олександропіль	м-ко	С. Немирич	+	+	360
Олешковичі	с	А. Тишкевич			407
Ольшанка	с	кн. К. Корецький			373, 398
Ольшанка	м	С. Вілям			392

Ольшка	с	М. Бутович			373
Омельянівщина	с	Печерський м-р			392
Опаришів	с	В. Гдежинський (у заставі від п. Віленської)			377
Опачичин [О. Служка]		з нащадками вмерлого К. Служки			400
Оране	с	Печерський м-р			392
Оревичі	с	Печерський м-р			392
Орель (третина)	маєтн	Олена Орельська			392
Орель		Ю. Чехович Орельський			399
Орель	уход	С. Янковський			402
Орин (Зорин)	с	Печерський м-р			392
Осека	с	Миколаєва Розсудовська			405
Осніки		С. Немирич			359
Осовець		А. Соколовський (по дружині)			388
Остер	м-ко	королівське, Є. Залеський			374
Остроглядівичі	с	М. Абрамович			396-397
Острожці	с	кн. К. Корецький			396
Ошитковичі	с	Печерський м-р			390
Павелки	с	О. Гуровський (у заставі від п. Віленської)			385
Павловичі	с	Я. Камінський			373
Паволоч	м	Софія на Корабчові	+	+	376
Пакуль	весь	Печерський м-р			390
Паньковичі	с	М. Жуховський (у заставі від п. Віленської)			369
Паньковщина		М. і Ю. Позняки			373
Паришів		кляштор Чорнобильський (від Л. Сапеги)			405
Переволочна	с	кн. К. Вишневецький (опіка)			386
Переяслав	м	королівське, кн. Я. Заславський			368
Пероцька	маєтн	О. Пероцький			406
Пероцька	маєтн	І. Пероцький			406
[Пероцька]		Л. Пероцький			406
Перхонівка [Перегонівка]	дер	А. Фірлей			399
Петричин (Барахти)	с	Печерський м-р			391
Петрівці	с	Р. Гойський			372, 403
Печерське	м	Печерський м-р			389
Пилиповичі	с	Д. Стрибиль			364-365, 376
Пилиповичі		Нові І. Пилиповський			363
Пирятин	м	кн. К. Вишневецький (опіка)			386
Піви		Пустинно-Микільський м-р			362
Підгірці	с	Печерський панянський м-р			370
Пісківка	с	О. Олексич (у заставі від К. Марковича)			367

Піщана	м-ко	О. Олексич	+		367
Піщаниця	с	Я. Черхавський			382
Піщаниця (частина Губаревщизна)	с	Я. Михалевич Вишпольський			394
Піщаниця (частина Губаревщизна)		Ф. Коркошка			395
Плесецьк	м-ко	біскуп Київський	+		371
Плосььке	с	Анна Корецька			370
Позноховичі	с	А. Злочевський			398
Погорне		Михайлівський Золотоверхий м-р			382
Пожарне	с	кн. Ю. Збараський			383
Покалів	с	Ф. Ободенський			381
Покотилівка	с	кн. К. Корецький			396
Половецьке	с-ще	А. Тишкевич			407
Полози (див. Розваж)					
Поповичі	с	А. Злочевський			398
Поромешня	с	С. Немирич			361
Поселичі	с	М. Абрамович			397
Потаповичі	с	С. Ковалевський (у заставі від Ю. Ляоти чи С. Немирича)			381
Прежив Новий	с	С. Прежовський з братами			371
Прежив Старий	с	С. Прежовський з братами			371
Прилуки	м	кн. К. Вишневецький (опіка)	+	+	365-366
Прогудин		Пустинно-Микільський м-р			362
Прущинці	с	кн. К. Корецький			396
Пулин	м-ко	Р. Гойський			378
Пупківська	маєтн	П. Стемпківський			383
Пупківщизна	двір	М. Себастьянський	+		383
Путиловичі	с	нашадки Ф. Трипільського (в заставі від С. Немирича)			364
Пухівка (див. Слобідка Пухова)					
Радинь	с	Печерський м-р (від Сапеги)			392
Радовель	с	О. Немирич			401
Радомишль	м-ко	Печерський м-р	+	+	391
Райгород (див. Лугани)					
Райки	с	А. Тишкевич			407
Раківка	с	Щ. Харленський			370
Раковщизна	с	Йосипова Лозчина			377-378
Раковщизна	с	Ю. Мощеницький	+		410
Рашків	маєтн	В. Силич			394
Рашківці	с	кн. К. Корецький			396
Рижкі	с	Ф. Криницький			369
Рижкі	с	М. Білобреський (в заставі від кн. А. Вишневецького)			397
Рихта		С. Немирич			360

Різа	с	кн. К. Вишневецький			393
Робовщизна	с	П. Сурин			394
Родковий хут		Я. Бистржевський			399
Рожів	м-ко	Стефанова Лозчина	+		395
Рожни	с	Анна Корецька			371
Розваж (Полози)	м-ко	П. Трипільський (застава від Ю. Лясоти)			357
Рокитна	с	Г. Гойський			378
Рокитна	м	С. Рокош (оренда від С. Віляма)			381
Романів	м-ко С.	Лац-Тучапський (доживотна ма- етність)			406
Романчичі	с	Лавінія Янова Радзивілова			410
Росохи	с	Печерський м-р			391
Роставиця (див. Біли- лівка)					
Ростичі	с	Т. Горностаєва			379
Рудаки (в Товстому Лісі)		с Михайлівський Золотоверхий м-р			382
Рудники	с	С. Вілям			361
Рудня	с	С. Аксак			358
Рудня	с, весь	кляштор єзуїтів Вінницький (від Л. Сапеги)			386
Ружин	м	С. Лац-Тучапський (у заставі від п. Віленської)	+	+	376
Русанів	м-ко	Анна Корецька	+		371
Саварці	с	О. Мястовський (у заставі від п. Віленської)			382
Савинці	с	кн. Ю. Збарзький			383
Савлуків (див. Литви- новичі)					
Сали	с	С. Немирич			361
Салинці	с	А. Тишкевич			407
Самуельпіль	слоб	Т. Горностаєва			379
Сарновичі	с	Ю. Лясота			389
Сарнопіль	м-ко	Ю. Лясота	+		389
Сваремля	с	Печерський м-р			390
Світільнів	м	С. Аксак			358
Селезенівка	с	Янковський (в заставі)			399
Сенча	м-ко	кн. К. Вишневецький (опіка)			386
Сербинівка	с	плебан Чуднівський			400
Сестринівка	с	кн. К. Корецький			396
Сидоровичі		Я. Дахнович, слуга Л. Олізара			409
Сингаї (частина)	с	С. Немирич			360
Сингаї	с	Л. Сингаївський з учасниками Сингаївськими, Редчицями і На- кривальськими			384-385
Сичове	с	Т. Горностаєва			379

Сіленцизна		С. Немирич			360
Сілець		Я. Корчевський	+		372
Сілець	с	П. Вільгорський			393
Сквира	м-ко	Ф. Потоцький (у заставі від С. Лаща)	+		384
Сківірівка	слоб	Ф. Здіздовський			367
Скоморохи	с	А. Пилиповський			363
Скоморохи	с	С. Потоцький			369
Скоргородка	м-ко	П. Янковський (у заставі від п. Віленської)	+	+	389
Скорodne	с	Ю. Мощеницький	+	+	410
Скочище	с	Я. Лубаревич-Мировицький (у заставі від Тишів)			361
Скрилівка	с	біскуп Київський			388
Скурати	с	Т, Г, С. і І. Скурати			375
Сліпород	м-ко	кн. К. Вишневецький (опіка)			387
Слобідка	с	М. Білобрезький (в заставі від кн. А. Вишневецького)			397
Слобідка		Пухова (Пухівка) с Печерський м-р			390
Слободище	м	А. Тишкевич	+	+	406-407
Сновидовичі	с	О. Немирич			401
Снятин	м	кн. К. Вишневецький (опіка), війт, бурмістр, міщани	+	+	405-406, 407-408
Снятинка	с	біскуп Київський	+		388
Снятинка	м-ко	біскуп Київський			388
Собічин	с	Г. Шишка-Ставецький			404
Соболівка		С. Немирич			360
Соболівка (Матковщизна)	с	С. Рикальський			361
Сокілець	с	Я. Завиша (в заставі від п. Віленської)			368, 401
Соколів	м-ко	Р. Гойський			378
Соколовичі	с	А. Сурин (опіка)			382
Соколня	с	кн. К. Корецький			396
Соловіївка	с	Ф. Стрижевська (в заставі)			373
Солов'ївка	прис	Б. в С. Солтани	+		374
Солодирі		С. Немирич			360
Солотвин		Андрійова Спасівська (в заставі)			371
Солтанівка	м-ко	Б. в С. Солтани			374
Соничі	с	А. Злочевський			398
Ставицьке	с	Йосипова Лозчина			377
Ставища		Йосипова Лозчина			377
Ставів		С. Немирич			360
Ставки	с	Л. Вітовський (заставлене Ф. Проскурі-Суцанському)	+		358
Стайки	с	Анна Корецька			370

Стайки	м-ко	кн. К. Корецький		373, 398
Станишівка		Я. Дахнович, слуга Л. Олізара		409
Старий Городськ (див. Городськ)				
Старий Коростишів (див. Коростишів)				
Старий Превів (див. Превів)				
Старі Мойсєєвичі (див. Мойсєєвичі)				
Старосільці (частина)	с	М. Бранський	+	367
Старосільці	с	Б. Лагєвницький		393
Старосільці	с	Ю. Зубр		393
Старосільці Малі (частина)		Ф. і О. Гумєницькі	+	405
Стеблів	с	Щ. Харленський		370
Стеблів	м	королівське, Софія Даниловичова		408
Стеблівка	с	Я. Сльозка (на вічність від А. Халаїма)	+	385
Стефанівка	слоб	Я. Липленський		366
Стопні	с	Я. Леміш		358
Страхолісся	с	Т. Горностаєва		379
Стрільків	с	М. Абрамович		397
Студена Вода		П. Стрибиль		363
Стурти		С. Немирич		360
Сухолуччя (див. Добрятин)				
Сушки		С. Немирич		360
Суцани		Ф. Проскура-Суцанський		359
Таборівка	м-ко	С. Хмелецький		400-401
Талалаївщина (Чебенщина)		П. Стрибиль		363
Тарасовичі	с	Печерський м-р		390
Татаринівка	с	А. Воронич і братія		384
Татаринівичі	с	М. Сурич		392
Татаринівичі	с	кн. К. Корецький		396
Тайки	с	Г. Гойський		378
Тацівка	с	Я. Ковальський (у заставі від Я. Мережки)	+	374
Тенетилівська	маєтн	А. Ларіонович Рєдчич		364
Теодорівка		Я. Леміш		358
Тєрєшки	с	Ю. Лясога		389
Тєрєшковичі	с	кн. Ю. Збараський		384
Торчин		П. Стрибиль (в заставі)		363
Трипільля	м	А. Зборовський		410-411
Троковичі		С. Немирич		359
Тростянка (див. Гумілівщина)				

Троянівка	м-ко	Ф. Воронич	+	+	363-364
Троянівка (частина)	м-ко	М. Ободенський	+	+	364
Турівці	с	Т. Горностаєва			379
Угли		Й. Угловський			386
Угли	с	Печерський м-р			392
Угли		[О. Служка] з нащадками вмерлого К. Служки			400
Ущани	с	Й. Ущан	+		385
Фастів	м	біскуп Київський	+	++	387-388
Федорівка	с	Анна Єльцівна (в заставі)			382
Хабне	м-ко	Лавінія Янова Радзівілова (в заставі)	+	+	410
Халепце	с	Ф. Здізовський			367
Ханбеків (половина)		А. Халаїм	+		377
Ханбеків (половина)	с	В. Янковський	+		380
Ханки	с	Печерський м-р			392
Харитонівка	с	Я. Мережко (в заставі від Войцеха Волкевича Олізара)	+		373
Харліївка	с	К. Соколовський (застава від п. Віленської)			384
Хайча	с	С. Немирич			361
Хвойники [Хойники]	с	М. Абрамович			397
Хвосниця	с	П. Казимирський			356
Хвосниця (частина)		Корчовський (в держанні Казимирського)			356
Хвосниця	с	Абрамова Липленська			401
Хлупляни	с	І. Родкевич	+		381
Хмідин (див. Гнідин)					
Ходаки (чверть)	весь	І. Ходаківський і братія	+		383
[Ходаки]		Я. Ходаківський			386
Ходорків	м	А. і Є. Тиші-Биковські	+	+	361, 362
Ходорків (половина)	м	Ф. Тиша-Биковський	+	+	402-403
Ходорковичі	с	Г. Гойський			378
Ходорівцизна (Красний Двір)		С. Немирич			360
Ходосівка (Красна Воля)	кн.	К. Корецький	+		373, 404
Хотинівка		С. Немирич			360
Хорол	м-ко	кн. К. Вишневецький (опіка)	+	+	397
Хочин (чверть)		О. Немирич			401
Хросниця		С. Немирич			360
Чакенцизна	с	кн. К. Корецький			396
Чебенцизна (див. Талаївцизна)					
Червіль	с к	н. Я. Вишневецький			369
Червоне		А. Тишкевич	+	+	407
Черемешки (див. Голубівка)					

Черкаси	м	королівське, міщани			402
Чернігівці		нащадки Ф. Трипільського			364
Чернігівці		Ф. Шишка-Ставецький			403
Чернявка	с	С. Лащ-Тучапський (доживотна маєтність)			406
Черняхів	м-ко	С. Немирич			359
Чигирин	м-ко	королівське, Софія Даниловичова			408
Чиколовичі	с	Мат., Макс., Мар., Ф. і нащадки небіжчика А. Трипільського			379
Чоловка	с	Ю. Сопотко (в заставі від Межвинської)			377
Чоповичі	с	Печерський м-р			391
Чорнобиль	м	Л. Сапега			403
Чорногородка	м-ко	біскуп Київський		+	388
Чорногубовщина	с	Ю. Лясота			389
Чудин	с	Печерський м-р			391
Чуднів	м	кн. Д. Заславський		+	400
Чукіри	с	С. Немирич			361
Царі	с	І. Іллінський (прижиттєва застава від С. Харленського)			372
Шепеличі	с	Пустинно-Микільський м-р		+	362
Шершні		С. Немирич		+	360
Шоломи	с	С. Дручанин-Княгининський (у заставі)			371
Шпицінці	с	А. Мішковський (у заставі від п. Віленської)			382
Шумськ	м-ко	Ф. Воронич			363
Щеніїв	с	Г. і Пв. Щеніївські			363
Щеніїв (частина, назв. Забріддя)	с	П. Стрибиль			363
Щеніїв (частина)		І. Щеніївський з учасниками			376
Щеніїв (частина)	с	Пр. Щеніївський			393
Щеніїв (частина)	с	Р. Сокор (опікун)			393
Щеніїв (частина)		Ю. Зубр			393
Щисковщина	с	Б. Себастьянський (у заставі від К. Макаровича)			373
Щитківці	с	кн. К. Корецький			396
Шляховщина	с	кн. К. Корецький			396
Щурова		С. Немирич			360
Юрівка	с	Михайлівський Золотоверхий м-р			382
Юріївка	с	Л. Вітовський			358
Юріївщина	с	Ф. Криницький			369
Юрковичі	с	кн. К. Вишневецький			393
Яблонька	с	Щ. Харленський			370
Яблонька	с	Ю. Лясота			389
Яготин	м-ко	кн. Я. Заславський			368

Ялминка	м-ко	З. Яловицький		372
Яницька Воля	с	Софія Завишина (в заставі)		408-409
Янковичі	с	С. Паришева Пересецька		377
Янушпіль	м	С. Конєцпольський		378
Ясногородка	с	Т. Горностаєва		379
Яхимівка	с	кн. К. Корецький		396
28 коней		бояри Любецькі		406
N		Т. Коркошка (в заставі від О. Зайчовського)		409
маєтності		кн. Ю. Чорторійський		410

Скорочення: с – село, м-ко – містечко, м – місто, маєтн – маєтність, с-ще – селище, с-це – сільце, слоб – слобода, корчм – корчма, пуст неос – пустка неосвоєна, уроч – урочище, прис – присілок, хут – хутір.

2. Міста Київського воєводства за поборовим реєстром 1628 р. (за публікацією: АЮЗР, ч. 7, т. 1, с. 356-411)

№	назва	сума податку зл./грош.	власник, розпорядник	сторінка публікації
1	Чуднів	1632 ¹	Мацей Жебрицький – слуга кн. Домініка Хризостома Заславського	400
2	Київ	1083/2	королівське	362-363, 371, 372, 376-377, 377, 380
3	Овруч	600/3 ²	королівське, Стефан Немирич	361, 362, 365
4	Черкаси	600 ³	королівське	402
5	Переяслав	600	королівське, кн. Януш Заславський	368
6	Фастів	564/24 ⁴	біскупське	387-388
7	Бідилівка (Роставиця)	447	кн. Кароль Корецький	395-396
8	Чорнобиль	386 ⁵	Лев Сапега	403
9	Богуслав	331/6	королівське	386-387
10	Ольшанка	300	Станіслав Вілям	392
11	Корсунь	300	королівське, Софія Даниловичова	408
12	Брагин	288/6	кн. Костянтин Корибут-Вишневецький, Ян Точевийський від імені кн. Адамової Вишневецької	393, 399
13	Любеч	288 ⁶	королівське	398

¹ З волостю.

² Загальна сума платежу для усіх володінь Стефана Немирича у ПР збільшена вдвічі від реальної, яку подано в табл. Сума платежу з 3 димів і 2 огорожників м. Овруча, яка сплачувалась Пустино-Микільським монастирем, у ПР не зазначена.

³ З хуторами

⁴ З пригородами; враховано податкову преференцію.

⁵ З волостю.

⁶ За фактом сумарного розпису, в ПР – 306.

14	Вільськ	282 ⁷	Криштоф Соколовський, аренда у кн. Олександра Заславського ⁸	403
15	Котельня	276	Самуель Лащ-Тучапський, у заставі від п. Віленської	376
16	Остер	225	королівське, Єремія Залеський	374
17	Пирятин	225	опікун – кн. Костянтин Корибут-Вишневецький ⁹	386
18	Лубни	223/14 ¹⁰	опікун – кн. Костянтин Корибут-Вишневецький	402
19	Ходорків	213	Адам і Єремія Тиші-Биковські Федір Тиша-Биковський	361-362, 402-403
20	Крилів	210 ¹¹	королівське	404
21	Лещин	191/15 ¹²	кн. Миколай Чорторійський	375
22	Мошни	186	опікун – кн. Костянтин Корибут-Вишневецький	380-381
23	Жолнин (Жовнин)	180	опікун – кн. Костянтин Корибут-Вишневецький	386
24	Краснопіль	180 ¹³	кн. Юрій Заславський	403
25	Слободище	180	Антоній Ян Тишкевич	406-407
26	Трипілля	170/8 ¹⁴	Іван Котюжинський – слуга Андрія Зборовського	410-411
27	Лукомль	160/24	опікун – кн. Костянтин Корибут-Вишневецький	402
28	Янушпіль	150	Стефан Конецпольський	378
29	Любарт (Любар) ¹⁵	148	Станіслав Любомирський	399
30	Червоне ¹⁶	143	Антоній Ян Тишкевич	407
31	Прилуки	138	опікун – кн. Костянтин Корибут-Вишневецький	365-366
32	Гуляники (Мотовилівка)	132/8	Стефан Аксак	358
33	Стеблів	138	королівське, Софія Даниловичова	408
34	Кодня	128	Антоній Ян Тишкевич	407
35	Корнин	120/27	Федір Проскура-Суцанський, Юрій Проскура-Суцанський, Павло Тарнавецький, у заставі від Ю. Проскури-Суцанського	359, 392, 403

⁷ З волостю.

⁸ У ПР вказано лише посаду орендодавця – київський воєвода. А. Яблоновський вважає, що це – кн. Костянтин Острозький (ZD, XX, 85).

⁹ Кн. Костянтин Корибут Вишневецький, за ПР 1628 р., був опікуном малолітніх дітей (Яреми і Анни) померлого у 1616 р. свого троюрідного брата кн. Михайла Вишневецького і в цей час розпоряджався маєтностями останнього.

¹⁰ За фактом сумарного розпису, в ПР – 336 зл. 20 грош.

¹¹ За фактом сумарного розпису, в ПР – 95.

¹² У запису цього платежу вказано розмір податку з 3 млинових кіл по 3 гривні, що дає у перерахунку відносно загальної суми співвідношення 1 гривня – 48 грошей або 1 злотий 18 грошей.

¹³ З волостю.

¹⁴ З волостю і містечком Івницею

¹⁵ Названий маєтністю.

35	Корнин	120/27	Федір Проскура-Сущанський, Юрій Проскура-Сущанський, Павло Тарнавецький, у заставі від Ю. Проскури-Сущанського	359, 392, 403
36	Паволоч	120	Софія на Корабчові Ходкевичова	376
37	Рокитна	120	Станіслав Рокош, аренда від Віляма	381
38	Лоев	114 ¹⁷	королівське	398
39	Бишів	114/18 ¹⁸	Анна Харленська	399
40	Печерське	94/22	Печерського монастиря	389
41	Домонтів	76/15	кн-ня Домонтова	367
42	Звенигородка	66	королівське, Софія Даниловичова	408
43	Світільнів	63	Стефан Аксак	358
44	Норинськ	60 ¹⁹	Стефан Немирич	360, 361
45	Журавка	60	опікун – кн. Костянтин Корибут-Вишневецький	404
46	Брусилів Новий	52/15	Лукаш Модлішевський, заставлене	386
47	Чорногородка	47/18 ²⁰	біскупське	388
48	Золотоноша	42/22	Богуфал Олексич, Андрій Халаїм	366, 377
49	Лугини	42 ²¹	Стефан Немирич	360, 361
50	Ружин	42	Самуель Лац-Тучапський, у заставі від п. Віленської	376
51	Курінька	42	опікун – кн. Костянтин Корибут-Вишневецький	386
52	Карабчів (Карабчіїв)	33	Самуель Павловський, у заставі від п. Віленської	376
53	Вчорайше	30	Самуель Лац-Тучапський, у заставі від п. Віленської	376
54	Городниця	21	кн. Кароль Корецький	397-398

¹⁶ Тип н.п. у ПР не зазначено.

¹⁷ За фактом сумарного розпису, в ПР – 120.

¹⁸ З волостю.

¹⁹ Загальна сума платежу для усіх володінь Стефана Немирича у ПР збільшена вдвічі від реальної, яку подано в табл.

²⁰ З податковою преференцією

²¹ Див. попередню зноску.

3. Містечка Київського воєводства за поборовим реєстром 1628 р.
(за публікацією: АЮЗР, ч. 7, т. 1, с. 356-411)

№	назва	сума податку зл./грош.	власник, розпорядник	сторінка публікації
1	Володарка	607/6 кн.	Юрій Збаразький	383
2	Бараші	540/12 ¹	кн. Станіслав Любомирський	407
3	Несолонь	272/6 ²	Анна Ходкевичова	
4	Велідники	226 ³	Павло, Ян і Флоріан Сапеги	385-386
5	Чигирин	210	королівське, Софія Даниловичова	408
6	Сенча	180	опікун – кн. Костянтин Корибут-Вишневецький	386
7	Хабне	160/9 ⁴	Лавінія Радзивілова	410
8	Миргород	>156 ⁵	Бартоломей Обалківський	375
9	Михайлів (Лопань)	150 ⁶	королівське, Стефан Немирич	361
10	Яготин	150	королівське, кн. Януш Заславський	368
11	Стайки	150 ⁷	кн. Кароль Корецький	373, 398
12	Березань	150	королівське, Бартоломей Обалківський	375
13	Іргачів (Рогачі)	145 кн.	Юрій Збаразький	384
14	Антонів	126 ⁸	кн. Юрій Збаразький	383-384
15	Радомишль	120	Печерський монастир	391
16	Білогородка	111 ⁹	кн. Кароль Корецький	373, 398
17	Васильків	>109	Печерський монастир	390-391
18	Басань	109	Теодор Криницький	369
19	Обухів	108	Андрій Фірлей	399
20	Баришів	103/20	Павло Лоховський	365
21	Ялминка (Євминка)	102 ¹⁰	Захарій Яловицький	372
22	Дідів	102	Печерський монастир	391
23	Боровиця	102	королівське	397
24	Хорол	99/6 ¹¹	опікун – кн. Костянтин Корибут-Вишневецький	397
25	Олександропіль	84 ¹²	Стефан Немирич	360
26	Тоголів	83 ¹³	кн-на Ганна Корецька	370

¹ З волостю.

² З волостю.

³ З волостю.

⁴ Загальна сума платежу у ПР збільшена вдвічі від реальної, яку подано в табл.

⁵ В тексті сума пропущена, вирахована за розписом.

⁶ Загальна сума платежу для усіх володінь Стефана Немирича у ПР збільшена вдвічі від реальної, яку подано в табл.

⁷ Разом із н.п. Кийловим.

⁸ З присілками.

⁹ Загальна сума платежу у ПР збільшена вдвічі від реальної, яку подано в табл.

¹⁰ З волостю.

¹¹ У ПР помилково – 98 зл. 12 грош.

¹² З волостю.

¹³ Загальна сума платежу у ПР збільшена вдвічі від реальної, яку подано в табл.

27	Снятин	81/24 ¹⁴	опікун – кн. Костянтин Корибут-Вишневецький	405-406, 407-408
28	Черняхів	78 ¹⁵	Стефан Немирич	359
29	Брусилів	75	Марцін Бутович	373
30	Таборівка	75 ¹⁶	Стефан Хмелецький	400-401
31	Рожів	72	п. Стефанова Лозчина	395
32	Могильне	66	нащадки Теодора Трипільського, у заставі від Стефана Немирича	364
33	Ловків	66	опікуни нащадків Остафія Стрибиля – Філон і Петро Стрибилі	400
34	Олевськ	66	Олександр Немирич	401
35	Варва	66	опікун – кн. Костянтин Корибут-Вишневецький	406
36	Лісники	64/24 ¹⁷	кн. Кароль Корецький	373, 404
37	Бориспіль	64	Павло Лоховський	365
38	Бобровиця	60	королівське, Єремія Залеський	374
39	Скоргородок (Хала-імгородок)	60	Павло Янковський, у заставі від п. Віленської	389
40	Березна	59/12 кн.	Юрій Збаразький	384
41	Нехвороща	55/15 ¹⁸	Флоріан Потоцький	384
42	Лисянка	55/15 ¹⁹	королівське, Софія Даниловичова	408
43	Іскоростень (Коростень)	54/15	пані Андрієва Межвінська, пожиттєве володіння	377
44	Медведівка	54 ²⁰	королівське, Софія Даниловичова	408
45	Солтанівка	52/15 ²¹	Богдан і Стефан Солтани	374
46	Троянівка	52	Теодор Воронич, Миколай Ободенський	363-364, 364
47	Сквира	48	Флоріан Потоцький, у заставі від Самуеля Лаща-Тучапського	384
48	Базар	47	Лавінія Радзивілова	409-410
49	Романів	45	Самуель Лащ-Тучапський	406
50	Вишгород	42	Роман Гойський	372, 403
51	Шумськ	39	Філон Воронич	363
52	Русанів	39	кн-на Ганна Корецька	371
53	Соколів	38	Роман Гойський	378

¹⁴ У ПР один поборця нарахував 142 зл. 6 грош. (с. 407-408), інший – 31 зл. 15 грош. (с. 405-406). Вирахувано за найбільш поширеними у ПР ставками податку з ремісника, попа, кола млинового (по 6), рибалки (1 гр. 18 грош.).

¹⁵ З волостю.

¹⁶ У ПР помилково – 105 зл.

¹⁷ Загальна сума платежу у ПР збільшена вдвічі від реальної, яку подано в табл.

¹⁸ Вирахувано за найбільш поширеними у ПР ставками податку з диму (3 зл.), огорожників (1,5) ремісника, попа, кола млинового (по 6).

¹⁹ Загальна сума платежу у ПР збільшена вдвічі від реальної, яку подано в табл.

²⁰ Загальна сума платежу у ПР збільшена вдвічі від реальної, яку подано в табл.

²¹ З присілком Солов'ївка.

54	Снятинка (Снітинка)	38 ²²	біскуп київський	388
55	Многа	36 ²³	опікун – кн. Костянтин Корибут-Вишневецький	407
56	Кам'янка	33	Лавінія Радзивілова	409
57	Піщана	31/15	Олександр Олексич	367
58	Горностайпіль	31	пані Теофіла Горностаєва	379
59	Розваж (Полози)	30	Парфен Трипільський, у заставі від Юрія Лясоти	357
60	Гостомель	26	Юрій Лясота	389
61	Бубнів	24	Ян Балакир	368
62	Мгліїв (Мліїв)	24 п.	Пахола	382
63	Сарнопіль	22/6	Юрій Лясота	389
64	Пудин	19	Роман Гойський	378
65	Зубринка	18 ²⁴	Стефан Немирич	361
66	Лохвиця	16/15 ²⁵	Шимон Свяцький, позиттєве право від кн. М. Вишневецького і його дружини	367
67	Булгаки Нові	15	Ян Стрибиль	362
68	Буремль (Боромль)	15	опікун – кн. Костянтин Корибут-Вишневецький	368
69	Каргашин (Карашин)	15	Вацлав Змієвський	368
70	Сліпород	5	опікун – кн. Костянтин Корибут-Вишневецький	387
71	Войташівка	12	Лукаш Вітовський, заставлене київському гродському писарю ²⁶	358
72	Вілія	12	Адам і Єремія Тиші-Биковські	362
73	Манджала (Манжелія)	12 кн.	Костянтин Корибут Вишневецький	366
74	Бобер	12	Щасний Харленський	370

¹⁴ У ПР один поборця нарахував 142 зл. 6 грош. (с. 407-408), інший – 31 зл. 15 грош. (с. 405-406). Вирахувано за найбільш поширеними у ПР ставками податку з ремісника, попа, кола млинового (по 6), рибалки (1 гр. 18 грош.).

¹⁵ З волостю.

¹⁶ У ПР помилково – 105 зл.

¹⁷ Загальна сума платежу у ПР збільшена вдвічі від реальної, яку подано в табл.

¹⁸ Вирахувано за найбільш поширеними у ПР ставками податку з диму (3 зл.), огорожників (1,5) ремісника, попа, кола млинового (по 6).

¹⁹ Загальна сума платежу у ПР збільшена вдвічі від реальної, яку подано в табл.

²⁰ Загальна сума платежу у ПР збільшена вдвічі від реальної, яку подано в табл.

²¹ З присілком Солов'ївка.

²² З податковою преференцією.

²³ Загальна сума платежу у ПР збільшена вдвічі від реальної, яку подано в табл.

²⁴ З волостю.

²⁵ Вирахувано з суми загального платежу за Лохвицю і н.п. Війтівці.

²⁶ У ПР згадано двох київських писарів – Теодора Проскуру-Суцанського (с. 359) і Івана Лозку (с. 370).

75	Плесецьк	11/6 ²⁷	біскуп київський	371
76	Лісовщина	4/15	Андрій і Криштоф Соколовські	395
77	Копачів	–	Адам Тиша-Биковський	357
78	Нещерів	– ²⁸	Адам Тиша-Биковський	357
79	Аркліїв (Іркліїв)	–	королівське, кн. Костянтин Корибут Вишневецький	366
80	Кропивна	–	королівське, кн. Костянтин Корибут Вишневецький	366
81	Голтва (Говтва)	– ²⁹	королівське, кн. Костянтин Корибут Вишневецький	366
82	Городище	– ³⁰	Семен Прежовський з братами	371
83	Димер	–	кн. Кароль Корецький	373
84	Івниця	–	Іван Котюжинський – слуга Андрія Зборовського	410

²⁷ Судячи з тарифів, католицька церква в Київському воєводстві мала податкові преференції.

²⁸ У ПР вказано загальну суму для Копачева і Нещерова – 29 зл. 12 грош.

²⁹ У ПР вказано загальну суму для Ірклієва, Кропивни і Говтви – 105 зл.

³⁰ У ПР вказано загальну суму для Городища, Старого і Нового Прежова – 48 зл.

4. Міста і містечка, в яких за поборовим реєстром 1628 р. згадано ринкові дими

№	назва	статус	кількість димів на ринку	кількість інших димів, халуп	разом димів і халуп	публікація, сторінка
1	Володарка	м-ко	94 ¹	96	190	383
2	Білилівка	м	20	160	180	395
3	Лубни	м	18	135	153 ²	402
4	Богуслав	м	12	102	114	387
5	Лукомль	м	10	94	104 ³	402
6	Фастів	м	10	90	100 ⁴	387
7	Баришів	м-ко	20	70	90	365
8	Слободище	м	8	82	90	406
9	Любар	м	–	–	76	399
10	Бориспіль	м-ко	10	60	70	365

¹ Показники Володарки в публікації ПР викликають сумнів.

² З 40 передміськими.

³ З 24 передміськими.

⁴ І ще 87 домів передміщан, які жили хуторами.

11	Гуляники	м	10	55	65	358
12	Червона	м ⁵	12	50	62	407
13	Миргород	м-ко	20	40	60	375
14	Васильків	м-ко	8	52	60	390-391
15	Хорол	м-ко	8	35	43 ⁶	397
16	Городниця	м	20	20	40	397
17	Іргачів	м-ко	5	32	37	384
18	Антонів	м-ко	6	30	36	383
19	Світильнів	м	5	30	35	358
20	Плесецьк	м-ко	6	28	34	371
21	Снятин	м-ко	7	23	30 ⁷	407
22	Чорногородка	м	6	17	23 ⁸	388
23	Снятинка	м-ко	10	12	22 ⁹	388
24	Березна	м-ко	5	17	22	384
25	Вишгород	м-ко	8	12	20	372
26	Сарнопіль	м-ко	4	6	10	389
27	Лисянка	м-ко	9	–	9	408
28	Звенигородка	м	7	–	7	408
29	Медведівка	м-ко	5	–	5	408
30	Рожів	м-ко	–	–	–	395
31	Боровиця	м-ко	–	–	–	397

⁵ Статус у ПР не вказано.

⁶ З 8 передміськими.

⁷ З 5 передміськими.

⁸ І ще 6 димів передміщан-селян.

⁹ І ще 6 димів передміщан-селян.

5. Особи, які згадано в поборовому реєстрі 1628 р. як його (її) милість

- Абрамович Миколай, воєводич Смоленський (396)
Аксак Стефан, суддя земський Київський (358)
- Бабинський Ілля (374)
Бабинський Петро (374)
Байбуза Остафій Грибунович (398)
Байбузина Федорова Анна Єльцівна (382)
Балакир Ян (368)
Богушевич Федір (383)
Богушевич Гулькевич Філон (357)
Бутович Мартин (373)
- кн. Вишневецька Адамова (399)
кн. Вишневецький Костянтин Корибут (365, 366, 368, 380, 386, 393, 397, 402, 404, 405, 407)
кн. Вишневецький Михайло (неб.) (365, 368, 380, 386, 397, 402, 404, 405, 407)
кн. Вишневецький Януш Корибут, староста Крем'янецький (369)
Вілям Станіслав (361, 392)
Вільгорський Петро (393)
Вітовський Лукаш, підчаший Київський (358)
Влотковський Ян (363)
його дружина Софія Телефусівна (363)
Воронич Федір (363)
Воронич Філон (363)
- Гаєвський (367)
кн. Глібовичова Миколаєва Анна-Марцибелла Корецька, каштелянова Віленська (370)
Гойський Гаврило, каштелян Київський (378)
Гойський Роман, староста Володимирський (372, 378, 403)
Горностаєва Теофіла з Горая, підкоморжина Київська (379)
Григожевський Габрієль (373)
Гуменицький Олександр (405)
Гуменицький Теодор (405)
Гуменицький Федір (405)
- Даниловичова [Іванова] Софія з Жовкви, воєводина земель Руських, старостина Корсунська (408)
Драбович-Оздитовський Ян (392)
Драбовичова Янова Олена Орельська (392)
Дручанин-Княгининський Семен (371)
Дубицький Рафал (409)
- Жуховський Миколай (369)
- Завиша Ян (368)
Завишина Софія (408)
Залеський Єремія, староста Остерський (374)
кн. Заславський Домінік Хризостом (400)
[кн. Заславський Олександр], воєвода Київський (403)
кн. Заславський Юрій з Острога (403)

- кн. Заславський Януш з Острога, воєвода Волинський, староста Переяславський (368)
 кн. [Збаразький Криштоф] (неб.), конюший коронний (383)
 кн. Збаразький Юрій, каштелян Краківський, Пінський і Сокальський староста (383)
 Зборовський Андрій з Ритв'ян, граф на Мелштині, каштелян Освенцимський, староста Устицький (410)
 Зміївський Вацлав, ловчий Київський (368)
 Казимирський Петро з Біберштейна (356)
 Камінський Ян (373)
 Кисіль Адам (357)
 Конєцпольський Стефан (378)
 кн. Корецький Кароль, каштелян Волинський (373, 395, 397, 404)
 Корчевська Іванова (Янова) (392)
 Корчевський Ян (372)
 Криницький Теодор (369)
 Кроснівська Марина Єльцівна (395)
 Лагевницький Бальцер (393)
 Ласко Андрій (366)
 Ласко Михайло, підстароста Вінницький (380)
 Ласкова Маркова (366)
 Лац-Тучапський Самуель (375, 376, 384, 406)
 Леміш Яків (357)
 Лесевич Миколай (387)
 Липленська Абрамова (401)
 Липленський Григорій (366)
 Липленський Ян (366)
 Літинська Адамова Федора Пузинянка¹ (377)
 Лозчина Йосипова [N Раївна], маршалкова Мозирська (377)
 Лозчина Стефанова [Гальшка Гулевичівна], маршалкова Мозирська (395)
 Лоховський Павло (365)
 Лубаревич-Мировицький Ян (361)
 Луцкевич Іван (398)
 Любомирський Станіслав, воєвода Руський, староста Сандомирський (399, 407)
 Лядович Адам (369)
 Лядович Ян (411)
 Лясота Юрій, підкоморій Київський (357, 381², 389)
 Макарович Криштоф (367, 373)
 Межвінська Андрієва (377)
 Мельковський Ян (381)
 Модлішевський Лукаш (386, 405)
 Молодецький Стефан (401)
 Мощеницький Юрій (410)

¹ ПР дозволяє визначити, що Федора Пузинянка вийшла заміж за Адама Літинського не пізніше 1628 р. (у монографії Н.М. Яковенко "Українська шляхта..." вказано – до 1631 р.).

² Господарем заставленого с. Потаповичі (Овруцький повіт) названо київського підкоморія без імені. На такій посаді були згадані в ПР Ю. Лясота і С. Немирич.

- Надаржицька Станіслава (403)
Немирич Олександр (401)
Немирич Стефан, підкоморій Київський, староста Овруцький (359, 361, 364, 381³)
Немиричова Іванова (387)
- Обалківський Бартомлей, адміністратор добр (375)
Ободенський Миколай (364)
Ободенський Федір, ловчий Брацлавський (381)
Олексич Богуфал (366)
Олексич Олександр (367)
Олізар Людвик (Людвик Волчкевич) (374, 400, 409)
- Павловський Самуель (376)
Павша Шимон (357)
Пересецька Софія Паришева (377)
Потоцький Северин (369)
Потоцький Флоріан (384)
Прежовський Семен з братами (371)
Промчейкова-Деревицецька Михайлова Ганна Шасковичівна (366)
Проскура-Суцанський Федір, писар землі Київської (358, 359)
Проскура-Суцанський (Суцанський-Проскура) Юрій (392, 403)
- Рабштинський Олександр з братією (357)
кн. Радзивілова Янова Ольбрахова на Олиці і Несвіжі Лавінія з Корця, Вістинецька старостина (409)
Рикальський Станіслав (361)
Розсудовський Олександр (405)
Розсудовський Федір (405)
Родкевич Іполіт, мечник Київський (381)
Родкевичова Станіслава (395)
Рокош Станіслав (381)
- Сапега Лев, воєвода Віленський, великий гетьман Великого князівства Литовського (403)
Сапега Лукаш (385)
Сапега Павло (385)
Святський Шимон (367)
Силич Криштоф (378)
Силіна-Новицька Миколаєва Теодора Шавулянка (372)
Славинський Войцех (368)
Слезинська Щесна Олександра Тицанка-Биковська (404)
[Служка Олександр], каштелян Мінський, староста Речицький (400)
Соколовський Андрій (388, 395)
Соколовський Криштоф (395, 403)
Солтан Богдан (365, 374)
Солтан Олександр (365)
Солтан Стефан (374)
Спасівська Андрієва (371)

³ Див. попередню примітку.

- Стецький Федір (381)⁴
Стрибиль Даніель (364, 376)
Стрибиль Петро, війський Київський (363, 400)
Стрибиль [Філон], чашник Київський (400)
Стрибиль Ян (362)
Стрижевська Тедора (373)
Сулимовський Криштоф (368)
Сурин Адам (382)
Сурин Миколай (392)
Сурин Петро (394)
Суринова Андрійова (393)
Суходольський Станіслав (385)
Тиша-Биковський Адам (357, 361)
Тиша-Биковський Єремія (361)
Тиша-Биковський Федір (402)
Тишкевич Антоній, воєводич Брестський (406)
[Тишкевич Ян-Остафій], воєвода Брестський (368, 369, 372)
Третяк Криштоф (393)
Трипільський Парфен (356)
Трипільський з братом (357)
Фірлей Андрій (399)
Францкевич-Радзимінський Миколай (403)
Халаїм Андрій (377)
Харленський Щасний (370)
Харленська Юрієва Анна з Микулинич (399)
Хмелецький Стефан, хорунжий Брацлавський (411)
[Ходкевичева Ієронімова] Софія на Корабчієві, каштелянова Віленська (363, 367, 368, 369, 375, 376, 381, 382, 384, 385, 389, 401, 403)
кн. Ходкевичова Каролева Анна [Алоїза] на Острозі, воєводина Віленська, гетьманова велика Великого князівства Литовського (408)
Хребтович-Богуринський Костянтин (404)
кн. Чарторійський Миколай (375)
кн Чарторійський Юрій (410)
Черкасова Іванова (404)
Яловицький Захарій, стольник Київський (372)
Яницький Миколай (394)

⁴ У ПР помилково – Станецький.

6. Особи, які у поборовому реєстрі 1628 р. згадано як пан (пані)

Андрушка Яцко (381)
Багриновські (385)
Байбуза Федір (неб.)¹ (398)
Бех Павло² (395)
Бех Юхим³ (неб.) (395)
Бистревський Ян (375, 399)
Білобреський Микола (397)
Білошицький Іван з братією (389)
Блищанович-Вірьовка Іван (374)
Бранський Миколай (367)
Бутович Стефан (неб.) (381)
Велимонт Станіслав (394)
Виговський Іван (400)
Виговський Олександр (400)
Виговський Тимофій (400)
Виговський Лучич Андрій (400)
Виговський Лучич Гордій (399-400)
Виговський Лучич Ігнат (399)
Виговські Давидовичі (399)
Виговські Ігнатовичі (399)
Виговські Федоровичі (399)
Вигура Станіслав, ключник і городничий Київський (365)
Вишпольський Ян Михалевич (394)
Віленська пані див. Ходкевичева
Вілям [Станіслав] (381)
Воронич Андрій з братією (384)
Воронич Федір, колишній поборця⁴ (393)
Гдежинський Войцех (377)
Геєвичі-Ловдиковські (394)
Грановський Андрій (369)
Губаревич Павло, возний генерал воєводства Київського⁵ (405, 406)
Гуровський Олександр (385)
Дахнович Миколай (370)
Дахнович Ян, слуга Людвика Олізара (409)
Дідковські (385)

¹ Тут і далі скорочення неб. – небіжчик.

² Згадується без слова пан.

³ Згадується без слова пан.

⁴ Згадується без слова пан як автор попереднього поборового квіту.

⁵ Свідок присяги війтів, бурмістрів “з колегами” міст Снятина і Варви, згадується без слова пан.

- Слець Пилип [Філон]⁶ (неб.), підстолій Київський⁷ (с. 377)
 Жебрицький Мацей, слуга кн. Домініка Хризостома Заславського (с. 400)
 Жеславський Криштоф (375)
 Жубик Миколай, слуга кн. Юрія Чарторийського (410)
 Жукинський Кирик (368)
 Жукинський Теодор (368)
 Жукинський Юрій (368)
 Завиша Ян (401)
 Заєчинський Якуб (364)
 Зайчковський Олександр (409)
 Закусило Іван (372, 406)
 Закусило Тарас Борисович (371, 406)
 Замойська [Томашева Катерина Острозька] (395)
 Здзарський Петро (385)
 Здитовецький Франтішек (367)
 Злочевський Андрій, підстароста Любецький і Лоєвський (398)
 Зміївський [Вацлав], опікун маєтності небіжчика Андрія Пересецького (394)
 Зубр Юрій (393)
 Зяловський Вацлав (378)
 Іллінський Іван (372)
 Казимирський [Петро]⁸ (356)
 Каленці, королівські земляни (383)
 Кевлич-Бражинець Іван (363)
 Кевлич-Бражинець Миколай (363)
 Кирдан Григорій (365, 378)
 Кирдан Клим (365, 378)
 Кирдан Лаврин (365, 378)
 Кирдан Тихно (365, 378)
 Климович Марцін (373)
 Клікашевський Андрій (394)
 Ковалевський Станіслав (381)
 Ковальський Ян (374)
 Копець Жигмонт (397)
 Коркошка Тимофій (409)
 Коркошка Федір Васильович (395)
 Корчовський (356)
 Костюшковський Поцій⁹ (385)
 Котюжинський Іван, слуга Андрія Зборовського (410)
 Криницький Теодор (369)

⁶ У ПР помилково замість Філон – Пилип.

⁷ Без слова пан.

⁸ Без слова пан.

⁹ Без слова пан.

- Круковський Ян (385)
Кубилицький [Кобилинський] Геремій Мартинович (395)
Кубилицький [Кобилинський] Прохор Григорович (395)
Кубилицький [Кобилинський] Трохим Гаврилович (395)
Кубилицький [Кобилинський] Федір Семенович (395)
Левковичі (394)
Левковський Мартин (394)
Ловдиковській Миколай (394)
[Любомирський Станіслав], староста Сандомирський¹⁰ (407)
Маловичі-Новосельські (401)
Маркевич Адам (366)
Межвінська [Андрійова] (377)
Меленські (385)
Мережко Ян (373)
Міскевич Андрій (373)
Мішковський Андрій (382)
Мощеницький [Юрій] (395)
Мястовський Олександр (382)
Накривальські (385)
Невмержицький Антон Тимофійович (394)
Невмержицькі (395)
Недашковські (374)
Немировський Артем (395)
Нечай Стефан (394)
Новицький Євтюх (378)
Новосельський Федір (381)
Обухова Маруша (375)
Олізар Войцех Волчкевич (неб.) (373)
Олізар Людвик (374, 400)
Ометинський Вавринець (411)
Осовський Щесний (411)
Островський Ян (401)
Пахола (382)
Пашинський Соловей¹¹ (385)
Пашкевич Федір (402)
Пересецький Андрій (неб.) (394)
Пероцький Іван (406)
Пероцький Лаврин (406)
Пероцький Омелян (406)
Пилиповський Адам (363)

¹⁰ Без слова пан.

¹¹ Без слова пан.

- Пилиповський Іван (363)
 Підгаєцький Миколай (374)
 Підгаєцький Олександр (374)
 Підгурський Томаш (400)
 Післак Стефан (372)
 Подорецький Мацей (372)
 Позняк Моїсей (373)
 Позняк Юліон (373)
 Редчич Андрій Ларіонович (364)
 Редчиці (385)
 Розсудовська Миколаєва [Ядвиги Сулимирська] (405)
 Сапега Лукаш (неб.) (392, 405)
 Сапега Флоріан¹² (385)
 Сапега Ян¹³ (385)
 Святський Шимон (367)
 Святський Щесний (365)
 Себастьянович Іван (370)
 Себастьянський Бартош (373)
 Себастьянський Мацей (383)
 Силич Василій (394)
 Сингаївський Ларіон (385)
 Сингаївські (385)
 Сингур Олізар (409)
 Скарга (?)¹⁴ Миколай (401)
 Скарга (?) Ян (401)
 Скурат Григорій (375)
 Скурат Іван (375)
 Скурат Сак (375)
 Скурат Тимофій (375)
 Славинський Ян (380)
 Сльозка Якуб (385)
 Служка [Криштоф], воєвода Венденський¹⁵ (400)
 Сніжинський Владислав (375)
 Сокор Роман, опікун нащадків небіжчика Федора Щеніївського (393)
 Сопотко Юрій (377)
 Стемпковський Криштоф (380)
 Стемпковський¹⁶ Петро (383)
 Стецький Миколай (неб.), тивун Київський (381)
 Стрибиль Остафій (неб.) (400)

¹² Без слова пан.

¹³ Без слова пан.

¹⁴ У ПР прізвище у множині має форму Skarzowscy.

¹⁵ Без слова пан.

¹⁶ У ПР Стемпковський.

- Стужинський Михал (367)
Сурин Адам (382)
Сурин Олександр (392)
Сурини (382)
Сусло-Жеребило Миколай (379)
Тарнавецький Павло (403)
Тиші (361)
Точевицький Ян (399)
Трипільський Андрій (неб.) (379)
Трипільський Максим (379)
Трипільський Марко (379)
Трипільський Матвій (379, 380)
Трипільський Федір (неб.) (364)
Трипільський Федір (379)
Троевський Олександр (404)
Угловський Йосип (386)
Ущап Йосип (385)
Халаїм Андрій (385)
Харленський Станіслав (369, 372)
Ходаковський Іван і братія (383)
Ходаковський Яцко (386)
[Ходкевичова Ієронімова Софія на Корабчові, каштелянова Віленська] (375, 376, 377, 385)
Черленківський Юрій (неб.) (411)
Черник Григорій (366)
Черхавський Ян (382)
Чехович-Орельський Юрій (399)
Шишка-Ставецький Павло (380)
Шишка-Ставецький Григорій (404)
Шишка-Ставецький Федір (403)
Щеніївський Григорій (363)
Щеніївський Іван (376)
Щеніївський Павло (363)
Щеніївський Прокіп (393)
Щеніївський Федір (неб.) (393)
Щерський Станіслав (394)
Янковський Валентій (380)
Янковський Станіслав (402)
Янковський Павло (389)
Янковський (399)
Ясинський Юрій (382)

Vitalii Koziuba

The Kyivan Voivodeship tax register of 1628 as a history source

Tax register of 1628 takes a special place among the fiscal documents of the Kyivan Voivodeship of the Rzeczpospolita. It was published first in 1886 and was sporadically used by the researchers of the 19th–21st centuries (A. Jablonowski, N. Yakovenko and H. Litwin) to clarify various issues in the voivodeship's history, such as land tenure, demography. However, that document has been used only partially as a source for various aspects of the history of social and economic development of the region.

The author has analyzed the extent of coverage of the voivodeship territory, the variety of ownership and conditions of ownership for taxable property, the objects of taxation and its amount, the degree of urbanization, the geography of existing churches of the Greek rite based on the register of 1628. The paper also raises the problem of errors in the register and the characteristic features of its source blocks.

Appendices to the paper contain indexes providing information on the names of settlements and estates mentioned in the register of 1628, their owners and others persons. The work is illustrated by a map of the Kyivan Voivodeship created by the author in cooperation with Dmytro Vortman.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АЗР	– Акты, относящиеся к истории Западной России
АЮЗР	– Архив Юго-Западной России
АЮР	– Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России
ГАРФ	– Государственный архив Российской Федерации
ЗНТШ	– Записки Наукового товариства імені Шевченка
ІА НАН України	– Інститут археології Національної академії наук України
ІМІС	– Історія міст і сіл Української ССР
ІР НБУВ	– Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
КВ	– Київське воєводство
КГВ	– Киевские губернские ведомости
КЕВ	– Киевские епархиальные ведомости
КНУКіМ	– Київський національний університет культури і мистецтв
КПЛ-А	– Національний заповідник “Києво-Печерська лавра”, відділ науково-фондової роботи, група зберігання “Архів”
КПЛ-ГР	– Національний заповідник “Києво-Печерська лавра”, відділ науково-фондової роботи, група зберігання “Графіка”
КПЛ-ПЛ	– Національний заповідник “Києво-Печерська лавра”, відділ науково-фондової роботи, група зберігання “Плани”
КС	– Киевская старина
КСИА АН УССР	– Краткие сообщения Института археологии Академии наук УССР
ЛА	– Лаврський альманах: Києво-Печерська лавра в контексті української історії та культури
НАКККіМ	– Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
НаУКМА	– Національний університет “Києво-Могилянська академія”
НДФ	– Науково-допоміжний фонд
НЗ “Києво-Печерська лавра”	– Національний заповідник “Києво-Печерська лавра”
НКПКЗ	– Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник
НСДАП	– Націонал-соціалістична робітничка партія Німеччини
ПР	– поборовий реєстр 1628 р.
ПСРЛ	– Полное собрание русских летописей
РДБ/РГБ	– Російська державна бібліотека, м. Москва / Российская государственная библиотека, г. Москва
РНБ	– Російська національна бібліотека, м. Санкт-Петербург / Российская национальная библиотека, г. Санкт-Петербург
ТОДРЛ	– Труды отдела древнерусской литературы Института русской литературы Академии наук СССР
Труды КДА	– Труды Киевской духовной академии
УТОШК	– Українське товариство охорони пам’яток історії і культури
ХДАДМ	– Харківська державна академія дизайну і мистецтв
ЦДАВО України	– Центральний державний архів вищих органів влади та управління України
ЦДАГО України	– Центральний державний архів громадських об’єднань України
ЦДІАК України	– Центральний державний історичний архів України, м. Київ
ЧИОНЛ	– Чтения в Историческом обществе Нестора Летописца
ZD	– Zródła Dziejowe

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Adamus Alicja – mag., Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie, Instytut Historii

Батенко Наталія – зберігач фондів I категорії НЗ “Києво-Печерська лавра”

Vaniček Vratislav – doc., PhDr., Ph.D., katedra společenských věd Fakulty stavební ČVUT v Praze

Кабанець Євгеній – старший науковий співробітник НЗ “Києво-Печерська лавра”

Козюба Віталій – кандидат історичних наук, науковий співробітник, учений секретар відділу археології Києва ІА НАН України

Крайній Костянтин – кандидат історичних наук, начальник науково-дослідного відділу історії та археології НЗ “Києво-Печерська лавра”

Крайня Ольга – кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник НЗ “Києво-Печерська лавра”

Кузьмук Олексій – кандидат історичних наук, завідувач сектору довідкового апарату ЦДІАК України

Ластовська Оксана – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник НЗ “Софія Київська”

Ластовський Валерій – доктор історичних наук, професор КНУКіМ

Литвиненко Ярослав – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник НЗ “Києво-Печерська лавра”

Моця Олександр – член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор, завідувач відділу давньоруської та середньовічної археології ІА НАН України

Пітателева Олена – старший науковий співробітник НЗ “Києво-Печерська лавра”

Полушко Григорій – незалежний дослідник, м. Київ

Прокоп'юк Оксана – кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник НЗ “Києво-Печерська лавра”

Studnicka-Mariańczyk Karolina – dr, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

Філіпова Ганна – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник НЗ “Києво-Печерська лавра”

Черняхівська Олена – начальник видавничого відділу НЗ “Києво-Печерська лавра”

Яненко Анна – кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник НЗ “Києво-Печерська лавра”

ЗМІСТ

I. ARTICULA

ІСТОРИЯ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

<i>Vratislav Vaníček</i> Křesťanský slovanský historismus v zemích středovýchodní Evropy (Čechy, Kyjevská Rus, Polsko) v raném středověku (10. – 12. století)	5
<i>Віталій Козюба</i> Церковне і монастирське землеволодіння навколо Києва наприкінці XV – у XVI ст.	35
<i>Віталій Козюба</i> Поборовий реєстр 1628 р. Київського воєводства як історичне джерело	187
<i>Ганна Філіпова</i> Ізюмські селітроварні, Раненбурзька Петропавлівська пустинь та дзвони Києво-Печерської лаври: бюрократична історія з XVIII ст.	263
<i>Оксана Прокоп'юк</i> Соціальний склад вкладників та вклади до Києво-Печерської лаври і Софійського кафедрального монастиря за різними описами	274
<i>Alicja Adamus, Dr Karolina Studnicka-Mariańczyk</i> Archives of the Archdiocese of Częstochowa named after priest Walenty Patykiewicz	286
<i>Євген Кабанець</i> Таємниця Ганса Коха	300
<i>Олена Черняхівська</i> Багатотомник “Історія міст і сіл Української РСР”: загроза ліквідації проекту наприкінці 1964 – на початку 1965 рр.	325

ДОСЛІДЖЕННЯ ПАМ'ЯТОК

<i>Ярослав Литвиненко</i> Атрибуція плану Києво-Печерської лаври з колекції Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника	342
<i>Олена Пітателева</i> Цокольні ряди трьох іконостасів Києво-Печерської лаври	354
<i>Олена Пітателева</i> Монументальний живопис І. С. Їжакевича в Трапезній церкві Києво-Печерської лаври. Образи святих	365

II. AD FONTES

<i>Оксана Прокоп'юк</i> Реєстр вкладників Києво-Печерської лаври за описами ризниці Успенського собору	391
<i>Олексій Кузьмук</i> Два описи приписного Новопечерського Омбиського монастиря	432
<i>Наталія Батенко, Григорій Полюшко</i> Метрика для отримання достовірних відомостей про Києво-Печерську лавру 1887 р.	485

<i>Ольга Крайня, Костянтин Крайній</i> Повернення до джерел з історії Троїцької надбрамної церкви	557
<i>Анна Яненко</i> “Словом, усе діла та діла такі неприємні”: листи Василя Ляскоронського до Петра Курінного як джерело з історії українського музейництва 1920-х рр.	637

III. MISCELLANEA

ПОЛЕМІКА

<i>Валерій Ластовський</i> “Оборонні” монастирі або лікування чуми “сатурном” в українській науці...	648
<i>Валерій Ластовський</i> Відповідь Миколі Жарких з приводу Трахтемирівського монастиря	662

GALL ANONIM – KOSMAS – НЕСТОР: ОСНОВИ МІЖКУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

<i>Олександр Моця</i> Географічне визначення “Руської землі” за середньовічними хроніками	672
<i>Валерій Ластовський</i> Східноєвропейське літописання та українська історіографія: вплив та запозичення в процесі конструювання історичного минулого	681
<i>Костянтин Крайній</i> Ранньослов'янські літописи і хроніки в київських історико-церковних студіях XIX – початку XX ст.	689
<i>Оксана Ластовська</i> Християнське чернецтво в працях Косми, Галла Аноніма та Нестора Літописця	697

* * *

<i>Валерій Ластовський</i> Два слова про історика (Пам'яті Юрія Мариновського)	706
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	708
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	709

Наукове видання

**ROCZNIK BOLCHOWITINOWSKI /
БОЛХОВІТІНОВСЬКИЙ ЩОРІЧНИК
2017/2018**

Відповідальна за випуск
О. Черняхівська

Редагування, коректура
Г. Ляшко, Н. Свєшнікової, О. Черняхівської

Дизайн
Л. Єгорової

01015, Україна
м. Київ, вул. Лаврська, 9, корп. 21.
тел. (044) 406-63-43
E-mail: bolhovitinov@ukr.net

Rocznik Bolchowitinowski = Болховітіновський щорічник 2017/2018. Redaktor odpowiedzialny Kostiantyn Krainii. Poznań ; Kijów, 2019, 712 s.
ISBN: 978-83-7980-048-3